

อภินันทนาการ

สัญญาเลขที่ R2563

สำนักหอสมุด

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับธนาคารเวลาในประเทศไทย
(Legal Measures Relating to Time Bank in Thailand)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรี อดุลนิรัตน์

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยสกลนคร

วันลงทะเบียน - 4 ก.พ. 2565

เลขทะเบียน 1048426

เลขเรียกหนังสือ...จ. 49
255

จ234ร

2564

สนับสนุนโดยกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยสกลนคร

ชื่อเรื่อง มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับธนาคารเวลาในประเทศไทย
ผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรี อุดลนิรัตน์
คำสำคัญ ธนาคารเวลา ผู้สูงอายุ สวัสดิการ

บทคัดย่อ

ธนาคารเวลา (Time Bank) หรือ (Time Banking) เป็นรูปแบบกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนดูแลซึ่งกันและกันด้วยการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสพการณ์ บริการขั้นพื้นฐาน และสามารถสะสมเวลาในบัญชีธนาคารเวลา เมื่อยามจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือก็สามารถเบิกมาใช้ได้ การนำรูปแบบดังกล่าวมาใช้ในการดูแลผู้สูงอายุเป็นประโยชน์ในการรองรับสังคมสูงวัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ธนาคารเวลามีลักษณะเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ด้วยประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายส่งเสริมสนับสนุนองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร การจัดตั้งองค์กรธนาคารเวลาจึงอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารเวลา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรการกฎหมายเกี่ยวกับธนาคารเวลา โดยประเทศไทยควรดำเนินการบัญญัติกฎหมายส่งเสริมองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อ ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งธนาคารเวลา มีสิทธิได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐและได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษี

Title **Legal Measures Relating to Time Bank in Thailand**

Authors **Assistant Professor Dr. Chakri Adunnirat**

Keywords **Time Bank, Elderly, Social Welfare**

Abstract

Time Bank (Time Banking) is a form of activity that encourages communities to care for each other by exchanging skills, experiences, basic services and can accumulate time in time bank account when needed help can be withdrawn. The adoption of such a model in the care of the elderly is beneficial to support the aging society in the future. Time Banks is a non-profit organization. Thailand does not have a law to support non-profit organizations. The establishment of the Time Banking Organization is based on the Civil and Commercial Code and the Social Welfare Promotion Act B.E. 2546, which are not sufficient to support the establishment of a time bank. Therefore, it is necessary to take legal measures on time banks. Thailand should enact a law to promote non-profit organizations to promote and support the establishment of a time bank eligible for government subsidies and tax benefits

บทสรุปผู้บริหาร

การศึกษาวิจัย เรื่อง มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับธนาคารเวลาในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินการและกฎหมายของไทยในปัจจุบันที่เป็นอุปสรรคหรือสนับสนุนในการนำรูปแบบธนาคารเวลา (Time Bank) มาใช้ในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อวิเคราะห์กฎหมายของต่างประเทศได้แก่ประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมาย และนำข้อมูลต่างๆที่ได้เพื่อเสนอแนะทางเลือกรูปแบบและมาตรการทางกฎหมายที่จำเป็นเพิ่มเติมแก่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนในการนำรูปแบบธนาคารเวลา (Timebank) มาใช้กับการดูแลผู้สูงอายุ ตั้งแต่กลุ่มสมาชิก สิ่งสนับสนุน การบริหารจัดการและเงินสนับสนุน

ผลการวิจัยได้มาตรการกฎหมายที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการธนาคารเวลาในประเทศไทย ดังนี้

การดำเนินกิจกรรมของธนาคารเวลาเป็นการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่ไม่ได้แสวงหารายได้มาแบ่งปันกัน การดำเนินการจำเป็นต้องมีสมาชิกได้แก่กลุ่มคนในชุมชน การบริหารจัดการโดยอยู่ในรูปคณะกรรมการบริหาร มีผู้จัดการธนาคารเวลา มีผู้ประสานงานทำหน้าที่จัดกิจกรรม มีนักบัญชีและนักเทคนิค สิ่งสนับสนุน เช่น สถานที่ตั้ง การจัดการข้อมูล โปรแกรมซอฟต์แวร์ และเงิน มาจากค่าบำรุงสมาชิก การบริจาค ทุนจากหน่วยงานของรัฐ เป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งทั้งหมดนี้หากจัดตั้งให้อยู่ในรูปนิติบุคคลจะทำให้การดำเนินงานของธนาคารเวลามีความคล่องตัว โปร่งใส และตรวจสอบได้ การจัดตั้งธนาคารเวลาเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรและมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายตอบโจทย์ในเรื่องกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างชัดเจน การเข้าออกของสมาชิก สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก การบริหารจัดการซึ่งต้องมีกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนเป็นผู้บริหารจัดการธนาคารเวลา ตลอดจนเจ้าหน้าที่ดำเนินการในด้านต่างๆ เช่น จัดหาผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จัดการเชื่อมต่อระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ การจัดเก็บเวลา และติดตามตรวจสอบ ซึ่งสามารถกำหนดอยู่ในข้อบังคับขององค์กร มีนักบัญชีทำหน้าที่บันทึกข้อมูลทางการเงินตามระบบของการบัญชี และตรวจสอบความถูกต้อง เนื่องจากเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหารายได้มาแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกจึงจำเป็นต้องมีรายได้จากค่าสมาชิก การบริจาค เพื่อมาเป็นทุนในการบริหารจัดการ ซึ่งธนาคารเวลาเองจะได้รับประโยชน์หากจัดตั้งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรในรูปนิติบุคคลโดยได้รับสิทธิประโยชน์ด้าน

ภาษี องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรจึงมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ลักษณะการดำเนินการ และประโยชน์ จากรูปแบบองค์กรแตกต่างจาก สมาคม องค์กรสาธารณประโยชน์ และองค์กรสวัสดิการชุมชน ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเป็นกฎหมายแม่บทหรือกฎหมายกลาง คงมีแต่พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่มุ่งส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ชุมชนเป็นหลัก การจัดตั้งองค์กรตามกฎหมายนี้จำกัดให้สมาคมต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสวัสดิการสังคมเพื่อประโยชน์ในการรับสิทธิประโยชน์หรือเงินช่วยเหลือจากกองทุน แต่องค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายนี้ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่องค์กรหรือผู้บริจาค ซึ่งหากเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรแล้วจะได้รับสิทธิพิเศษดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

1. การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์และไม่ได้แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน อย่างเช่น ธนาคารเวลา ควรที่จะตรากฎหมายในระดับพระราชบัญญัติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล กำหนดประเภทของกิจกรรมต่างๆต้องเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ที่แท้จริงและเหมาะสม โดยต้องไม่มีการนำรายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกและดำเนินการโดยภาคเอกชนไม่ใช่หน่วยงานภาครัฐ การจัดตั้งโดยวิธีจดทะเบียนเพื่อให้หน่วยงานของรัฐได้ควบคุม กำกับดูแล เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

2. กฎหมายส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรนี้ควรมีบทบัญญัติประกอบไปด้วยส่วนสำคัญเกี่ยวกับองค์กร ดังนี้ (1) หลักการทั่วไปและกำหนดประเภทของกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ที่จะนำมาขอจัดตั้งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร (2) ลักษณะขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรภายใต้กฎหมายฉบับนี้ (3) การจัดตั้งและข้อบังคับ (4) วัตถุประสงค์และอำนาจขององค์กร (5) การบอกรับ การสิ้นสุด สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก (6) การจัดการองค์กรว่าด้วย ที่มา อำนาจการสิ้นสุด ของกรรมการ เจ้าหน้าที่และพนักงาน (7) การสิ้นสุดขององค์กร (8) การชำระบัญชี

3. องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรนี้มีสิทธิได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนต่างๆของหน่วยงานภาครัฐที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์หรือจัดสวัสดิการสังคม เช่น ธนาคารเวลาที่ตั้งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามกฎหมายนี้หากมีวัตถุประสงค์และการดำเนินการเพื่อผู้สูงอายุแล้วให้มี

สิทธิขอเงินสนับสนุนจากกองทุนผู้สูงอายุ หรือ ให้มีสิทธิได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมการจัด
สวัสดิการสังคมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 โดยไม่จำเป็นต้องขอ
รับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์หรือองค์กรสวัสดิการชุมชนอีก

4. องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่จัดตั้งขึ้นภายใต้กฎหมายนี้ได้รับการยกเว้นภาษีสำหรับเงินที่
ได้รับการอุดหนุนจากกองทุน หรือเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานหรือหน่วยงานของรัฐ และ
ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ตาม
หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ประมวลรัษฎากรกำหนด บุคคลซึ่งให้การสนับสนุนองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร
ได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากร เฉพาะการบริจาคให้แก่กองทุน หรือการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่
แสวงหากำไร ตามที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากร บุคคลที่บริจาคเงินให้แก่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรมี
สิทธินำจำนวนเงินที่บริจาคไปหักลดหย่อนหรือรายจ่าย เช่นเดียวกันกับการบริจาคเพื่อองค์กร
สาธารณประโยชน์ตามประมวลรัษฎากร

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ทฤษฎีสมมติฐาน	3
1.4 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย	4
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ธนาครเวลากับการดูแลผู้สูงอายุตามกฎหมาย.....	6
2.1 ธนาครเวลา	6
2.1.1 แนวคิด ที่มาของธนาครเวลา	6
2.1.2 ความแตกต่างระหว่างธนาครเวลากับธนาครความดี.....	10
2.1.3 หลักการสำคัญของธนาครเวลา.....	11
2.1.4 วัตถุประสงค์ของธนาครเวลา	11
2.1.5 กรอบแนวคิดของธนาครเวลา	12
2.1.6 รูปแบบการแลกเปลี่ยนของธนาครเวลา	13
2.1.7 การบริหารจัดการธนาครเวลา.....	15
2.1.8 วงจรการดำเนินงานธนาครเวลา.....	16
2.2 ผู้สูงอายุกับแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในการคุ้มครอง	17
2.2.1 ความหมายของผู้สูงอายุ	17
2.2.2 สังคมผู้สูงอายุ	19
2.2.3 แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนกับการคุ้มครองผู้สูงอายุ	21
2.3 การคุ้มครองผู้สูงอายุตามกฎหมายไทย	23
2.3.1 รัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองผู้สูงอายุ	24
2.3.2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546	27

บทที่ 3 การจัดตั้งธนาคารเวลาตามกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร.....	29
3.1 นิติบุคคล.....	29
3.1.2 ทฤษฎีว่าสภาพบุคคลของนิติบุคคล.....	30
3.1.3 ประเภทของนิติบุคคล.....	32
3.1.4 สิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคล	35
3.1.5 การจัดการนิติบุคคล	37
3.1.6 ความรับผิดชอบของนิติบุคคล.....	43
3.1.7 การสิ้นสุดสภาพนิติบุคคล.....	44
3.2 องค์กรไม่แสวงหากำไร	45
3.2.1 ความหมาย.....	45
3.2.2 การแบ่งประเภทองค์กรไม่แสวงหากำไร.....	46
3.2.3 รูปแบบการจัดตั้ง.....	48
3.2.4 สิทธิและหน้าที่ขององค์กร	59
3.2.5 การเข้าเป็นสมาชิก	64
3.2.6 การจัดการองค์กร	67
3.2.6 การสิ้นสุดองค์กร	71
3.3 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ.	79
3.3.1 หลักการและเหตุผล.....	79
3.3.2 การจัดตั้งขององค์กรภาคประชาสังคม	80
3.3.3 ประเภทขององค์กร	80
3.3.4 สิทธิและหน้าที่ขององค์กร	81
3.3.5 การยุบเลิกองค์กรภาคประชาสังคม	82
3.4 ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน พ.ศ.	82
บทที่ 4 กฎหมายเกี่ยวกับธนาคารเวลาในต่างประเทศ.....	84
4.1 กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการธนาคารเวลาของประเทศญี่ปุ่น.....	84
4.1.1 รูปแบบองค์กร.....	86
4.1.2 การจัดตั้ง.....	90
4.1.3 อำนาจขององค์กร.....	92
4.1.4 การเข้าเป็นสมาชิก	92

4.1.5 การจัดการองค์กร.....	92
4.1.6 การสิ้นสุดองค์กร	94
4.1.7 การรับประโยชน์ด้านภาษี.....	95
4.2 กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการธนาคารเวลาของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	99
4.2.1 รูปแบบองค์กร.....	102
4.2.2 การจัดตั้ง.....	103
4.2.3 อำนาจองค์กร	103
4.2.4 การเข้าเป็นสมาชิก	103
4.2.5 การจัดการองค์กร.....	104
4.2.6 การสิ้นสุดองค์กร	105
4.2.7 การรับประโยชน์ด้านภาษี.....	105
บทที่ 5 วิเคราะห์มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับธนาคารเวลาของประเทศไทย	107
5.1 ความนำ	107
5.2 กฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรธนาคารเวลา.....	107
5.3 การจัดตั้ง.....	110
5.4 การเข้าเป็นสมาชิก	112
5.5 อำนาจและการจัดการองค์กร	112
5.6 การรับประโยชน์ด้านภาษี.....	115
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	128
6.1 บทสรุป	128
6.2 ข้อเสนอแนะ	132
บรรณานุกรม.....	133

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตาราง 1 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุทั่วไป (Specified Non-profit Corporation) กับ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุที่ได้รับการอนุมัติ (Approved Specified Non-profit Corporation).....	96
ตาราง 2 แสดงเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับองค์กรไม่แสวงหากำไร.....	116

สารบัญภาพ

ภาพ

หน้า

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย..... 4

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุมาเป็นเวลากว่าสิบปีโดยในปี พ.ศ. 2564 จะมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ประเทศไทยคาดว่าจะเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดในปี พ.ศ. 2574 รวมทั้งคาดการณ์ว่าครอบครัวไทยจะมีขนาดเล็กลงและมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุเป็นภาระของรัฐ สังคม ชุมชน และครอบครัวในการดูแลสุขภาพคุณภาพ ที่อยู่อาศัย คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องเตรียมการเพื่อดูแลผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของนโยบายรัฐ หน่วยงานของรัฐ ระบบสวัสดิการต่างๆที่จะช่วยเหลือและส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุ หลายประเทศทั่วโลกมีรูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับกับภาวะสังคมผู้สูงอายุ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกๆที่ต้นตัวและคิดรูปแบบวิธีการในการแก้ปัญหาสังคมผู้สูงอายุที่เรียกว่าธนาคารเวลา (Timebank) ซึ่งต่อมาได้นำรูปแบบและวิธีการนี้ไปปรับใช้กับหลายประเทศทั่วโลก เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สวิสเซอร์แลนด์ และประเทศอื่นๆอีกกว่า 40 ประเทศทั่วโลก ทั้งนี้ประเทศต่างๆได้นำรูปแบบของธนาคารเวลาไปประยุกต์เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาด้านต่างๆที่เกี่ยวกับสังคม

ธนาคารเวลา (Timebank) หรือ (Time Banking) เป็นรูปแบบกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนดูแลซึ่งกันและกันด้วยการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ บริการขั้นพื้นฐาน และสามารถสะสมเวลาไว้เหมือนเราออมเงินในบัญชีธนาคารของเราเมื่อยามจำเป็นที่ต้องได้รับความช่วยเหลือก็สามารถเบิกเวลามาใช้ได้ ธนาคารเวลาจะเกิดขึ้นเมื่อเครือข่าย สมาชิกมีข้อตกลงร่วมกันว่ามีการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ในรูปแบบบริการขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักที่ว่าทุกคนมีเวลาเท่าเทียมกันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งในการดูแลซึ่งกันและกันเครือข่ายเหล่านี้เรียกว่า “ธนาคารเวลา” แนวคิดหลักของธนาคารเวลา คือ คนในชุมชนดูแลซึ่งกันและกัน สามารถให้และรับได้ด้วย การแลกเปลี่ยนทักษะประสบการณ์ซึ่งกันและกันและช่วยกันให้คนในชุมชนดูแลซึ่งกันและกันโดย

ให้คุณค่าของเวลาที่ทุกคนมีเวลาเท่าเทียมกันสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดแก่คนในชุมชนบนสัมพันธภาพแห่งความไว้วางใจ

เวลาที่สะสมไว้บันทึกอยู่ในรูปเครดิตเวลาเปรียบเสมือนสกุลเงิน (Currency) ประเภทหนึ่ง ที่ผู้ที่ฝากหรือสะสมไว้สามารถนำไปแลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายจ่ายโอนได้ ซึ่งเครดิตเวลานี้สามารถนำไปใช้ได้หลากหลายรูปแบบ การนำรูปแบบธนาคารเวลามาปรับใช้กับการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วนทั้งภาคเอกชน ได้แก่ บุคคลทั่วไป ชุมชนต่างๆ และภาครัฐ อันได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ต้องมีการจัดตั้งกลไกในการขับเคลื่อนรูปแบบและการดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุผลดังกล่าวมามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ต้องมีการจัดตั้งกลไกในการขับเคลื่อนรูปแบบและการดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุผลดังกล่าวมาจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการวางรูปแบบและกำหนดกฎเกณฑ์ตลอดจนกลไกการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความแน่นอนชัดเจนในการปฏิบัติเกิดสภาพบังคับเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้เป็นสมาชิกและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมไทย ทั้งนี้ในเรื่องธนาคารเวลานั้นในแต่ละประเทศจะมีการออกกฎหมายเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์หรือสนับสนุนรูปแบบต่างๆของธนาคารเวลา

การดูแลผู้สูงอายุตามกฎหมายไทยนั้นอาศัยตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 10 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและรับผิดชอบในงานธุรการและงานวิชาการของคณะกรรมการ และให้มีอำนาจหน้าที่สร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งธนาคารเวลาเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวข้องกับระบบหรือรูปแบบของธนาคารเวลาแต่อย่างใด มีแต่เพียงแนวทางดำเนินการที่อยู่ในความดูแลของกรมกิจการผู้สูงอายุ สังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เท่านั้น

ด้วยความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุและประโยชน์ของธนาคารเวลาในการดูแลผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธนาคารเวลาของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบของธนาคารเวลาตลอดจนอยู่ในภูมิภาคเอเชียมีวัฒนธรรมใกล้เคียงกับประเทศไทย และควรศึกษากฎหมายของต่างประเทศที่ใช้ระบบ Common Law (จารีตประเพณี) อย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา หรืออังกฤษ เป็นต้น เพื่อศึกษาถึงลักษณะของกฎหมายตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายว่ามีลักษณะอย่างไรและมีปัญหาในการใช้อย่างไร เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับ

ธนาคารเวลาในประเทศไทยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและเป็นการดูแลผู้สูงอายุของไทยซึ่งจะเพิ่มจำนวนขึ้นอีกไม่กี่ปีข้างหน้า

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินการและกฎหมายของไทยในปัจจุบันที่เป็นอุปสรรคหรือสนับสนุนในการนำรูปแบบธนาคารเวลา (Time Bank) มาใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ

1.2.2 ศึกษากฎหมายของต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์นโยบายและกฎหมายของต่างประเทศ กรณีศึกษาที่สนับสนุนในการนำรูปแบบธนาคารเวลาไปปรับใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ โดยคัดเลือกจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) อย่างละ 1 ประเทศ เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและล้มเหลวของการขับเคลื่อนและมาตรการทางกฎหมาย

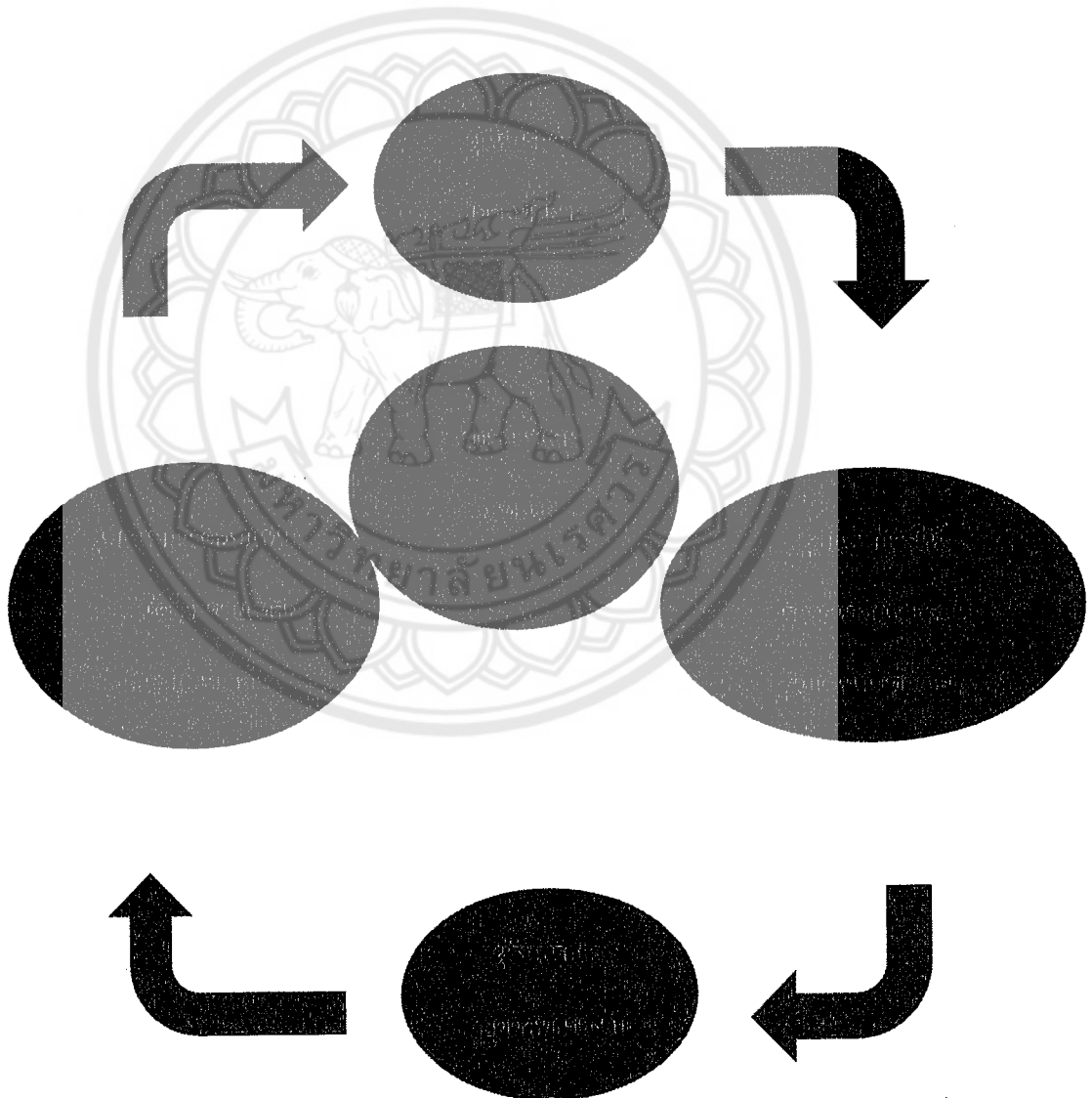
1.2.3 เสนอแนะทางเลือกรูปแบบและมาตรการทางกฎหมายที่จำเป็นเพิ่มเติมแก่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนในการนำรูปแบบธนาคารเวลา (Timebank) มาใช้กับการดูแลผู้สูงอายุ ตั้งแต่กลุ่มสมาชิก สิ่งสนับสนุน การบริหารจัดการและเงินสนับสนุน

1.3 ทฤษฎีสมมติฐาน

การที่รัฐมีนโยบายและมาตรการทางกฎหมายที่สนับสนุนให้มีการดูแลผู้สูงอายุนั้น การนำรูปแบบธนาคารเวลา (Timebank) มาใช้จะช่วยให้คนในชุมชนดูแลซึ่งกันและกัน สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดแก่คนในชุมชนบนสัมพันธภาพแห่งความไว้วางใจ เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 43 (4) บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน สิทธิของบุคคลและชุมชนดังที่กล่าวมาหมายความว่าความร่วมมือที่จรร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย อีกทั้งยังสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 71 รัฐจึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการพัฒนาศักยภาพของคนตลอดช่วงชีวิต มีสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในสังคมสูงวัยและสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม ทูทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน

1.4 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

นโยบายและมาตรการทางกฎหมายของรัฐที่สนับสนุนต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนรับสมัครสมาชิก ผู้ให้บริการโดยกำหนดกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกตั้งแต่ช่วงอายุของผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกและคุณสมบัติ เพื่อเป็นผู้ให้บริการ จากนั้นกำหนดรูปแบบของการให้ว่าจะอยู่ในรูปแบบของบริการที่เป็นกิจกรรม ประเภทใดบ้าง และกำหนดผู้รับบริการว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในช่วงวัยใด ทั้งนี้ผู้รับบริการและผู้ให้บริการ เป็นทั้งผู้รับและผู้ให้บริการ และกำหนดรูปแบบการตอบแทนที่สามารถโอนให้กับสมาชิกในครอบครัว หรือผู้อื่นได้ ทั้งนี้ต้องมีกลไกการบริหารจัดการ ทั้งองค์กรและเงินที่จะมาสนับสนุนการดำเนินการ

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methodology research) โดยใช้ทั้งวิธีวิจัยเชิงนิติศาสตร์ (Legal research methodological approach) และวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความครอบคลุมและสมบูรณ์ ทั้งนี้วิธีการวิจัยจะให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงนิติศาสตร์เป็นหลัก

การวิจัยเชิงนิติศาสตร์ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาและวิเคราะห์บทกฎหมาย (Doctrinal legal research) ที่เกี่ยวข้องรวมถึงรวบรวมศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษาจากเอกสารอื่นๆ นอกเหนือจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายและคำพิพากษาของศาล (Non-doctrinal legal research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมและสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

1.5.1 ศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบันที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นในการศึกษา

1.5.2 ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบธนาคารเวลาและกฎหมายของต่างประเทศ ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์

1.5.3 วิเคราะห์การนำรูปแบบการดำเนินการธนาคารเวลาและมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศมาใช้ในบริบทของประเทศไทยโดยจะทำการวิเคราะห์ทั้งความเป็นไปได้ที่จะนำรูปแบบธนาคารเวลาในต่างประเทศมาใช้กับประเทศไทย และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนำมาตราการของต่างประเทศมาปรับใช้กับประเทศไทย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนราชการต่างๆ โดยเฉพาะองค์กรในระดับจังหวัดและท้องถิ่น

1.6.2 เป็นการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจกฎหมายให้แก่ประชาชนทั่วไป ให้ตระหนักรู้สิทธิและขอบเขตที่พึงมีพึงได้ตามกฎหมาย

1.6.3 เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาต่อยอดงานวิจัยเรื่องธนาคารเวลาในสาขาวิชาอื่นๆ เพื่อพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ

บทที่ 2

ธนาคารเวลากับการดูแลผู้สูงอายุตามกฎหมาย

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยนำไปสู่ภาระของรัฐ สังคม ชุมชนที่เพิ่มขึ้นในด้านต่างๆ เช่น การดูแล การรักษาสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการยังชีพ การดูแลสภาพแวดล้อมในการอยู่อาศัย และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมของหน่วยงาน บุคลากร และนโยบายของรัฐเพื่อรองรับกับสังคมผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นอย่างมาก เช่น การมีสวัสดิการผู้สูงอายุ การให้ผู้สูงอายุทำงานต่อเนื่อง และอื่นๆอีก ทั้งนี้การนำรูปแบบแนวคิดของ “ธนาคารเวลา” (Time bank) ที่หลายประเทศทั่วโลกนำมาปรับประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุซึ่งประเทศไทยที่กำลังเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอีกไม่กี่ปีที่จะถึงนี้

2.1 ธนาคารเวลา

2.1.1 แนวคิด ที่มาของธนาคารเวลา

ธนาคารเวลา (Time Bank) เกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1973 ณ เมืองโอซาก้า (Osaka) ประเทศญี่ปุ่น โดยนาง Teruko Mizushima เธอได้เขียนบทความวิสัยทัศน์เกี่ยวกับ “ธนาคารแรงงาน” (Labour Bank) ในปี ค.ศ. 1950 ในหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการยกย่องในขณะนั้น และได้รับรางวัลจากหนังสือพิมพ์ มันพัฒนาแนวคิดหลักของสกุลเงินและธนาคารเวลาซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่าย Time Bank ทั่วประเทศญี่ปุ่นในเวลาต่อมา ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกภายใต้ชื่อ ธนาคารแรงงานอาสาสมัคร (Voluntary Labour Banks (VLB)) หรือเครือข่ายอาสาสมัคร (Voluntary Labour Network (VLN)) เป็นการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมของผู้หญิงญี่ปุ่น¹ที่เริ่มต้นจากการกำหนดรูปแบบที่เรียกว่า “purist”² คือ การแลกเปลี่ยนบริการของเครดิตเวลาผ่านรูปแบบธนาคารเวลาที่จำลองขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเวลาในแนวนอน (การให้และรับบริการในช่วงเวลาปัจจุบัน) และการแลกเปลี่ยนเวลาในแนวตั้ง (การฝากเงินในรูปแบบเวลาเพื่อใช้ในอนาคต) เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่าง

¹ Bernard Lietaer, “Complementary Currencies in Japan Today: History, Originality and Relevance,” *International Journal of Community Currency Research* 8, no. 1 (2004): 1-23.

² Jill Miller, “Mizushima and her Creation of Time Banking,” accessed June 8, 2021, <http://www.transitsocialinnovation.eu/sil/ctp/tb-japan-1>.

บุคคล (person to person) โดยใช้เวลาเป็นสกุลเงินเท่านั้น รูปแบบนี้เป็นกลไกและเครื่องมือในการดูแลผู้สูงอายุโดยการสร้างเครือข่ายให้แก่แม่บ้านผู้หญิงเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ³ มีการจัดระเบียบความช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มและสรรหาบุคลากรเข้ามาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ประโยชน์จากรูปแบบนี้จะช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มด้วยการสะสมเครดิตเวลาไว้กับธนาคารและไถ่ถอนไปใช้ในภายหลังเมื่อถึงวัยชรา⁴ แนวคิดและหลักการดังกล่าวได้พัฒนาจนต่อมาเกิดองค์กรธนาคารเวลาและแพร่หลายนำไปสู่การเกิดขึ้นของระบบธนาคารเวลาของประเทศสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา

แนวคิดและหลักการดังกล่าวได้พัฒนาจนต่อมาเกิดองค์กรธนาคารเวลาขึ้นใหม่ เช่น The Japan Care System Association (JCSA) และ Nippon Active Life Club (NALC) ทำให้บทบาทของ VLB นั้นลดลงแต่ยังคงมีอยู่ แม้ว่าปัจจุบัน VLB/VLN จะไม่ใช่ธนาคารเวลาที่นิยมของญี่ปุ่นอีกต่อไป อิทธิพลของแนวคิดและนวัตกรรม VLN นี้ได้แพร่หลายนำไปสู่การเกิดขึ้นของระบบธนาคารเวลาของประเทศสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา

ระบบธนาคารเวลา (Time Bank) ของสหรัฐอเมริกา เดิมรู้จักกันในชื่อ Time Dollar Network จัดตั้งขึ้นในเมืองไมอามี (Miami) มลรัฐฟลอริดา (Florida) ในช่วงกลาง ทศวรรษ 1980 โดยศาสตราจารย์ด้านกฎหมายชื่อว่าเอ็ดการ์ คาคห์น (Edgar Cahn) คิดค้นระบบการแลกเปลี่ยนและประเภทของเงินชนิดใหม่⁵ สร้างขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและบรรเทาการกีดกันทางสังคมใน ครั้งแรกถูกเรียกว่าเครดิตบริการ (service credit) เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนซึ่งจะทำหน้าที่ส่งเสริมและให้รางวัลแก่งานที่จำเป็นในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและยืดหยุ่น

ดังที่เอ็ดการ์อธิบายไว้ดังนี้

“โรนัลด์ เรแกนกำลังถอนเงินทุนสำหรับโครงการทางสังคม พวกเขา กำลังปิดตัวลง ฉันคิดว่าถ้าจะไม่มีเงินเก่าเพื่อสนับสนุนชุมชน เราควรสร้างเงินใหม่”

³ M. Hayashi, “Japan’s Fureai Kippu Time-Banking in Elderly care: Origins, Development, Challenges and Impact,” *International Journal of Community Currency Research* 16, no. A (2012): 30-44.

⁴ Jill Miller, “Both borrowers and Lenders: Time Banks and the Aged in Japan,” (master’s thesis, Australian National University, 2008), 127.

⁵ Edgar S. Cahn, *No More Throw-Away People the Co-Production Imperative*, 2nd ed. (Washington, DC: Essential Books, 2004), 6.

เครดิตบริการถูกตั้งชื่อในภายหลังว่า Time Dollars และต่อมาก็ยังใช้ชื่ออื่นเช่นกัน เช่น เครดิตเวลาและชั่วโมงของธนาคารเวลา⁶

Time Dollars คือ One hour = One Time Dollar กล่าวคือการใช้ธนาคารเวลา (Time Bank) เพื่อซื้อความช่วยเหลือจากสมาชิกคนอื่น เช่น บุคคลที่ต้องไปโรงพยาบาลให้บุคคลหนึ่ง ช่วยช่วยทำอาหาร ดูแลสัตว์เลี้ยงให้ในระหว่างไปโรงพยาบาล การช่วยเหลือเหมือนกับการออมทรัพย์ ไว้ในบัญชีธนาคาร Time Dollars เปรียบเหมือนธนาคารไว้สำหรับการให้บริการคนที่ต้องการได้รับความช่วยเหลืออย่างรีบด่วน ระบบนี้จำเป็นต้องมีระบบคอมพิวเตอร์ติดตามสิ่งที่ผู้คนที่สามารถทำได้ให้กันและกัน และบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานจับคู่บุคคลที่ต้องการบริการกับบุคคลที่สามารถในการให้บริการได้ ระบบแลกเปลี่ยนแบบใหม่นี้ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และดึงความสามารถของบุคคลให้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือชุมชน หลักการสำคัญของธนาคารเวลา คือ การให้หนึ่งชั่วโมง และรับหนึ่งชั่วโมง เท่ากับ หนึ่งชั่วโมง เท่ากับ หนึ่งเครดิตการบริการ หรือ หนึ่งโหนดดอลลาร์ (One hour = one service credit or Time Dollar)⁷

Time bank เป็นระบบการทำธุรกรรมที่ไม่เหมือนใครเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความช่วยเหลือนี้เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของสมาชิกที่แลกเปลี่ยนบริการโดยสมาชิกแต่ละคนมุ่งมั่นที่จะให้และรับบริการ สมาชิกธนาคารเวลารวมถึงเยาวชนสมาชิกในครอบครัว ธุรกิจในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ขององค์กรที่เข้าร่วมและองค์กรต่างๆ⁸

ธนาคารเวลาเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนของชุมชนซึ่งบริการและสินค้ามีการแลกเปลี่ยนเป็นเวลา สมาชิกระบุความต้องการและข้อเสนอในพื้นที่ที่เข้าร่วมกัน เช่น จดหมายข่าวหรือเว็บไซต์ และเชื่อมต่อกับสมาชิกอื่นๆที่สามารถตอบสนองความต้องการของตนได้ สมาชิกจะเจรจารายละเอียดของตนเองเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเป็นสกุลเงินของชุมชน โดยมูลค่าของทุกบริการคำนวณเป็น “ดอลลาร์ตามเวลา” (Time dollars) และอิงตามระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ⁹ ดังนั้นการให้บริการหนึ่งชั่วโมงจึงได้รับ (Time Bank) แก่สมาชิกครั้งเดียวเป็น “Time Dollar” โดยไม่คำนึงถึง

⁶ TimeBanks.Org, “TimeBanking’s Beginnings,” accessed June 11, 2021, <https://timebanks.org/about/>.

⁷ Edgar S. Cahn, *No More Throw-Away People the Co-Production Imperative*, 2nd ed. (Washington, DC: Essential Books, 2004), 6.

⁸ E. Cahn & J. Rowe, *Time Dollars: The New Currency that Enables Americans to Turn their Hidden Resource-Time-into Personal Security & Community Renewal* (Emmaus, PA: Rodale Press, 1992).

⁹ Boyle D., “Time as currency,” *Voluntary Action Journal* 1, no. 3 (1999): 24–38.

ประเภทของบริการที่มีให้ “Time Dollar” สามารถใช้ได้เพื่อซื้อบริการจากสมาชิกคนอื่น และสามารถเก็บไว้ใช้ในอนาคต หรือบริจาคให้สมาชิกอื่นที่ไม่สามารถหา “Time Dollar” ได้เอง บริการที่แลกเปลี่ยนจะขึ้นอยู่กับทักษะและความสามารถของคนในชุมชน ธนาคารเวลา (Time bank) นั้น หนึ่ง ‘โทม์ดอลลาร์’ เท่ากับหนึ่งเครดิตบริการ (One hour = one service credit or Time Dollar) ดังนั้น ทักษะของทุกคนจึงมีค่าเท่ากันจึงต่างจากการแลกเปลี่ยนแบบดั้งเดิม

หลักการพื้นฐานของธนาคารเวลาคือคนใช้เวลาเป็นสกุลเงิน (1 หน่วย/เครดิต = 1 ชั่วโมงของแรงงาน) โดยที่เวลาของแต่ละคนมีค่าเท่ากันโดยไม่คำนึงถึงประเภทของบริการที่จัดให้ โดยพื้นฐานแล้ว นี่หมายความว่าทักษะทั้งหมดได้รับการพิจารณาว่ามีมูลค่าเท่ากับสกุลเงินที่อยู่ในเวลาที่ใช้ในการส่งสิ่งเหล่านี้ ทุกๆธนาคารเวลาจะใช้เครื่องมือพื้นฐานเดียวกันนี้ว่า “หนึ่งชั่วโมงต่อชั่วโมง”¹⁰

สำหรับประเทศไทย กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กรมคุ้มครอง
อธิบายความหมายของธนาคารเวลา (Time bank) คือ รูปแบบกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนดูแลซึ่งกันและกันด้วยการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์บริการขั้นพื้นฐาน และสามารถ สะสมเวลาไว้เสมือนเราออมเงิน ในบัญชีธนาคารของเรา เมื่อยามจำเป็นที่ต้องการ ได้รับความช่วยเหลือก็สามารถเบิกเวลามาใช้ได้ธนาคารเวลาจะเกิดขึ้นเมื่อเครือข่าย สมาชิกมีข้อตกลงร่วมกันว่า มีการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ในรูปแบบบริการ ขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักคิดที่ว่า ทุกคนมีเวลาเท่าเทียมกันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่าย ทางสังคมที่เข้มแข็งในการดูแลซึ่งกันและกัน เครือข่ายเหล่านี้เรียกว่า “ธนาคารเวลา”¹¹

ธนาคารเวลา (Time Bank) ในที่นี้หมายถึง¹² กิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อการรองรับสังคมสูงวัย โดยประยุกต์ใช้แนวคิดธนาคารเวลา ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนบริการซึ่งกันและกัน โดยมีกิจกรรมการบริการที่นับเป็นหน่วยเวลาหรือหน่วยของการทำความดี มีการแลกเปลี่ยนตอบแทนเป็น

¹⁰ Lucia del Moral-Espin, “Sharing is Caring: Mediterranean Time Banking in a Multidimensional Crisis Scenario,” *International Journal of Community Currency Research* 21, no. Summer (2017): 34.

¹¹ กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กรมคุ้มครองสิทธิ, *แนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาแห่งประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2562), 8.

¹² เนตร หงษ์ไกรเลิศ, *การวิจัยและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา”* (กรุงเทพฯ: สำนักงานสนับสนุนการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพรองรับสังคมผู้สูงอายุ, 2561), 6.

สิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน อาทิ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เงิน การแลกเปลี่ยนการบริการ เป็นต้น

ธนาคารเวลา (Time bank) เป็นระบบการทำธุรกรรมที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความช่วยเหลือเกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายสังคมของสมาชิกที่แลกเปลี่ยนบริการ โดยสมาชิกแต่ละคนมุ่งมั่นที่จะให้และรับบริการ สมาชิกธนาคารเวลา ได้แก่ เยาวชน สมาชิกในครอบครัวธุรกิจในท้องถิ่น พนักงานขององค์กรที่เข้าร่วมและองค์กรเอง

2.1.2 ความแตกต่างระหว่างธนาคารเวลากับธนาคารความดี

ธนาคารความดี เป็นแนวความคิดที่มีความมุ่งหมายเพื่อนำธรรมะมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อส่งเสริมให้คนเป็นคนดีมีคุณธรรม สามารถนำธรรมะที่เป็นนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องหรือสัมผัสได้อย่างวัตถุทั่วไปให้สามารถจับต้องสัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยผ่านขบวนการแห่งธนาคารความดี มีรูปแบบการทำงานเหมือนกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไปต่างกันเพียงการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการตามหลักวิชาการสมัยใหม่ผ่านขบวนการภายใต้แนวคิดธนาคารความดี การจัดตั้งธนาคารความดีให้มีการสะสมความดีเป็นคะแนน เมื่อมีคะแนนจากการทำความดีก็สามารถนำมาแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของที่จำเป็นในครัวเรือนหรือเพื่อการศึกษาเรียนรู้ได้¹³ ผู้ทำความดีสามารถนำความดีของตนมาฝากธนาคารสะสมเป็นคะแนนความดี และคะแนนความดีนี้ก็สามารถถอนออกมาเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของเมื่อยามขัดสนได้ การทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนมีแรงบันดาลใจและมีการทำความดีมากขึ้นผ่านรูปแบบของธนาคารความดีนั้นจึงเป็นการช่วยให้สภาพแวดล้อมทางสังคมมีแนวโน้มพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

ปัจจุบันหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ และชุมชนร่วมกันพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการทำความดีจิตอาสาอย่างเป็นระบบมากขึ้น และเป็นนวัตกรรมของสังคม ได้แก่ รูปแบบธนาคารความดี ทั้งในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย หรือในชุมชน ที่มีทั้งรับบริจาคเงิน สิ่งของ และลงแรงช่วยเหลือ มีการบันทึกสมุดฝาก-ถอนบัตรความดี มีการสะสมเวลา และให้รางวัลหรือการช่วยเหลือตอบแทนคืนให้กับสมาชิก เช่น แต่งนักเรียนช่วยแม่ตัดหญ้าหน้าบ้านและจดลงในสมุดบันทึกความดี เมื่อได้แต้มความดีแล้วนำไปแลกขนมที่ธนาคารความดีของโรงเรียนได้ เป็นต้น

¹³ พระราชบัญญัติ (สิงห์คำ ขยวีโส), “กระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม ภายใต้รูปแบบธนาคารความดี สำหรับหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล หนเหนือ,” (ปริญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555), 94

ความแตกต่างระหว่างธนาคารความดีและธนาคารเวลา ได้แก่ ธนาคารความดีจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้ที่ทำความดีและผู้ที่ทำประโยชน์ให้สังคมในรูปแบบต่างๆ ได้รับผลตอบแทนในรูปแบบการใช้ “ความดีแลกสิ่งของ” ในขณะที่ธนาคารเวลาเป็นรูปแบบกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนดูแลซึ่งกันและกันด้วยการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ บริการพื้นฐาน และสามารถสะสมเวลาไว้เหมือนการออมเงินไว้ในบัญชีธนาคารเมื่อยามจำเป็นที่ต้องได้รับความช่วยเหลือก็สามารถเบิกเวลามาใช้ได้ ธนาคารเวลา “เป็นการใช้เวลาแลกเวลา” และ “เป็นได้ทั้งผู้ให้และผู้รับ”

2.1.3 หลักการสำคัญของธนาคารเวลา

เอ็ดการ์ คาร์ห์น (Edgar Cahn) ผู้ก่อตั้งธนาคารเวลา ได้กล่าวในหนังสือ No More Throw-Away People สรุปหลักการสำคัญสี่ประการสำหรับการธนาคารเวลา ต่อมาเพิ่มอีกหนึ่งในห้า ดังนี้¹⁴

1. มนุษย์ทุกคนมีค่าในตนเอง กล่าวคือ ทุกคนมีสิ่งมีค่าในตนเองที่จะมีส่วนร่วม
2. กำหนดนิยามของคำว่า “งาน” ขึ้นใหม่ กล่าวคือ ให้รางวัลกับงานทั้งหมด รวมถึงงานที่ไม่ได้รับค่าจ้างและงานดูแล
3. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กล่าวคือ ช่วยกันสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและความไว้วางใจของชุมชน
4. สร้างเครือข่ายทางสังคม กล่าวคือ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเครือข่ายทางสังคม ทำให้ชีวิตเรามีความหมายมากขึ้น
5. ความเคารพ กล่าวคือ ความเคารพเป็นพื้นฐานสำหรับชุมชนที่มีสุขภาพดีและมีความรักและเป็นหัวใจของประชาธิปไตย

2.1.4 วัตถุประสงค์ของธนาคารเวลา

Edgar Cahn ผู้ก่อตั้งธนาคารเวลา (time bank) เขียนไว้ในหนังสือ No More Throw-Away People ของเขาที่ที่แต่งขึ้นว่าเขากำลังมองหาเงินรูปแบบใหม่เพื่อส่งเสริม “ความเหมาะสม ความเอาใจใส่ และความหลงใหลในความยุติธรรม” นั่นคือรุ่มขนาดใหญ่ และไต่รุ่มนั้น มีหลายอย่างที่พอเหมาะพอดี

¹⁴ Investopedia, “Time Banking,” accessed June 11, 2021, <https://www.investopedia.com/terms/t/time-banking.asp>.

โดยทั่วไปแล้ววัตถุประสงค์ของธนาคารเวลาเป็นการสร้างความตระหนักถึงคุณค่า และศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น สร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลหรือเพื่อนบ้านโดยการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เสริมสร้างเครือข่ายของสังคมเพื่อให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้สังคมทุกวัยเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลกันและกัน นอกจากนั้นแล้วยังส่งเสริมสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น

ในปัจจุบัน รูปแบบการธนาคารเวลาที่ใช้บ่อยที่สุดมุ่งเน้นไปที่เพื่อนบ้านช่วยเหลือเพื่อนบ้านเพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอที่สุดและสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง แต่ในบางสถานที่ผู้คนและองค์กรต่างการออกแบบการใช้ธนาคารเวลาตามเป้าหมายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเฉพาะอย่างเช่น¹⁵

1. เสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันของชุมชน
2. ปรับปรุงการเรียนรู้ที่โรงเรียน
3. ลดเส้นทางนักเรียนในโรงเรียนสู่เรือนจำ
4. ช่วยประชาชนในอาคารสงเคราะห์ประหยัดเงิน
5. ช่วยเหลือผู้ป่วยในโรงพยาบาลเมื่อพวกเขากลับมาใช้ชีวิตตามปกติที่บ้าน
6. นำศิลปะและดนตรีมาสู่ชุมชน
7. ช่วยผู้สูงอายุให้อยู่บ้านตามวัย

2.1.5 กรอบแนวคิดของธนาคารเวลา

กรอบแนวคิดของธนาคารเวลามีองค์ประกอบดังนี้¹⁶

1. ผู้ให้บริการ หมายถึง สมาชิกธนาคารเวลาที่ผ่านกระบวนการสมัครเป็นสมาชิกธนาคารเวลา โดยผ่านข้อตกลงกฎหมายในการคัดเลือกและได้รับการรับรองจากคณะกรรมการธนาคารเวลา ซึ่งสามารถเป็นประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป (เยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา วัยทำงาน และวัยสูงอายุ) สามารถสมัครเป็นสมาชิกธนาคารเวลาได้

2. รูปแบบการให้ หมายถึง รูปแบบการให้ของสมาชิกธนาคารเวลา ได้แก่ การให้บริการหรือ การทำกิจกรรมร่วมกับผู้รับบริการหรือการให้รูปแบบอื่นๆตามความเหมาะสม

¹⁵ TimeBanks.Org, "What is Timebanking?," accessed June 11, 2021, <https://timebanks.org/what-is-timebanking/>.

¹⁶ กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กรมคุ้มครองสิทธิ, แนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาแห่งประเทศไทย (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2562), 15.

3. ผู้รับบริการ หมายถึง บุคคลที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือจากสมาชิกธนาคาร เวลา คือ บุคคลทุกช่วงวัยที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆตามข้อ 2 โดยเน้นที่กลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลักและต้องเป็นสมาชิกธนาคารเวลา

4. การได้รับการตอบแทน สมาชิกธนาคารเวลาจะได้รับการดูแลกลับคืนเมื่อมีความต้องการและจำเป็นตามจำนวนเวลาที่ให้การดูแลแก่ผู้รับบริการที่สะสมไว้โดยรูปแบบการได้รับการตอบแทนสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

4.1 เวลา (ต้องการได้รับความช่วยเหลือ)

4.2 ประสงค์จะบริจาคหรือโอนเวลาที่ได้สะสมไว้ให้แก่บุคคลอื่น

4.3 ในกรณีที่มิประสงค์รับการตอบแทนในรูปแบบใดๆ สมาชิกธนาคารเวลาสามารถบริจาคเวลาให้กับคณะกรรมการธนาคารเวลาในพื้นที่เพื่อบริหารจัดการเวลาจัดสรรไปให้บริการผู้อื่นต่อไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการธนาคารเวลา

2.1.6 รูปแบบการแลกเปลี่ยนของธนาคารเวลา

เอ็ดการ์ คาคห์น (Edgar Cahn) ได้วางรูปแบบเกี่ยวกับธนาคารเวลา ไว้ดังนี้

1. สมาชิกจัดทำรายชื่อของการให้บริการที่แต่ละคนสามารถจะให้บริการแก่บุคคลอื่นๆที่ต้องการ
2. ทุกคนตกลงที่จะให้และรับบริการ
3. สมาชิกทุกคนจะต้องผ่านการสัมภาษณ์และจัดทำประวัติ
4. การช่วยให้บริการเหลือทุกหนึ่งชั่วโมงจะได้รับหนึ่งเครดิตเวลา
5. สมาชิกซื้อบริการโดยใช้เครดิตเวลา
6. คอมพิวเตอร์จะจับคู่งานบริการระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ
7. ทุกๆกิจกรรมของการบริการจะถูกบันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ธนาคารเวลา (Time Bank)
8. สมาชิกจะได้รับบัญชีหรือสมุดเวลา (Bank Statement)
9. หนึ่งชั่วโมงคือหนึ่งเครดิตเวลาโดยไม่ต้องคำนึงถึงทักษะความสามารถของการให้บริการ
10. สมาชิกสามารถบริจาคเครดิตเวลาแก่เพื่อนหรือให้แก่กองกลาง
11. ทุกคนเป็นคนสำคัญจากการมีส่วนร่วม

12. กิจกรรมทั้งหมดต้องมีมาตรฐานการดูแลและจรรยาบรรณ¹⁷

การนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของธนาคารเวลาของ เอ็ดการ์ คาคห์น มาจัดเป็นรูปแบบของการแลกเปลี่ยนของระบบธนาคารเวลา พอสรุปได้ดังนี้

1. ต้นแบบ (Model) ของธนาคารเวลาหรือตัวแบบของธนาคารเวลามีองค์ประกอบดังนี้¹⁸

1.1 การฝาก คือ การที่บุคคลฝากเวลาที่เขาได้ให้บริการหรือการช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น ด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสภาพแวดล้อม ตัวอย่างเช่น การช่วยเหลือซ่อมแซมบ้าน การรับส่งเด็กนักเรียน การดูแลผู้สูงอายุและเด็ก เมื่อบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกได้ทำการให้บริการต่างๆดังเช่นที่กล่าวมาแล้ว ก็จะนำเวลาที่ให้บริการดังกล่าวฝากไว้กับธนาคารเวลา

1.2 ธนาคารเวลา คือ คนกลางหรือตัวกลางในการเชื่อมต่อระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ กล่าวคือ ธนาคารเวลาจะประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่จะบริหารจัดการผู้รับ-ผู้ให้ โดยจับคู่ ประเมินความต้องการ เตรียมความพร้อม จัดกิจกรรมที่เหมาะสม ทั้งนี้อาจกำหนด 1 ชั่วโมงการทำงานเท่ากับ 1 คะแนน

1.3 ถอน คือ การตอบแทนหรือการถอนคืน ซึ่งสมาชิกสามารถทำได้ตลอด ไม่ต้องรอให้ถึงช่วงที่เป็นผู้สูงอายุ การถอนเป็นการรับผลตอบแทนในรูปแบบของการบริการ หรือ ส่งผลตอบแทนให้ผู้อื่น หรือเกียรติบัตร ในกรณีที่ไปประสงค์รับการตอบแทนในรูปแบบใดๆ สมาชิกธนาคารเวลา สามารถบริจาคให้กับคณะกรรมการเวลาในพื้นที่ เพื่อบริหารจัดการเวลาจัดสรรไปให้บริการผู้อื่นต่อไป อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการธนาคารเวลา

2. รูปแบบการแลกเปลี่ยนของธนาคารเวลามี 3 รูปแบบดังนี้¹⁹

2.1 บุคคลกับบุคคล (Person to Person)

ธนาคารเวลาเป็นรูปแบบกิจกรรมการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกกับสมาชิกที่บริหารจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ดำเนินงานโดยหลักการเวลาที่มีค่าเท่ากัน

¹⁷ Edgar S. Cahn, *No More Throw-Away People the Co-Production Imperative*, 10.

¹⁸ กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กรมคุ้มครองสิทธิ, *แนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาแห่งประเทศไทย*, 12.

¹⁹ เนตร หงษ์ไกรเลิศ, *การวิจัยและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงาน "ธนาคารเวลา"*, 16-17.

ตัวอย่าง สมาชิกธนาคารเวลาเป็นพี่เลี้ยงเด็กให้กับผู้รับบริการที่ไม่มีเวลาดูแลลูก
ขณะที่ต้องไปทำงานประจำ ซึ่งผู้รับบริการต้องมีการตอบแทนใดๆก็ตามให้กับสมาชิกคนอื่นๆ

2.2 สมาชิกกับองค์กร (Person to Organization)

เป็นรูปแบบกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกกับองค์กร

ตัวอย่าง โรงพยาบาลต้องการให้สมาชิกมาบริการภายในโรงพยาบาล เช่น คอย
บริการเข็นรถผู้ป่วยให้คำแนะนำการไปห้องยาภายในโรงพยาบาลและโรงพยาบาลต้องมีการตอบแทน
ให้กับสมาชิกผู้นั้น เช่น บริการตรวจรักษาฟรีบริการที่ไม่ต้องรอคิวรักษาพยาบาล (Fast track
service)

2.3 องค์กรกับองค์กร (Organization to Organization)

เป็นรูปแบบการแลกเปลี่ยนเวลาร่วมกันระหว่างองค์กรต่อองค์กรถูกออกแบบเพื่อ
รองรับการทำธุรกิจ กิจกรรมที่ต่างแลกเปลี่ยนกันจะถูกบันทึกเป็นเครดิตเวลาให้ เช่น ธุรกิจในห้องถิ่น
หรือหน่วยงานภาครัฐในห้องถิ่น มีข้อตกลงร่วมกันในการใช้ธนาคารเวลาในกิจการธุรกิจของชุมชน

2.1.7 การบริหารจัดการธนาคารเวลา

การบริหารจัดการธนาคารเวลาประกอบไปด้วย²⁰

1. คน (Man) ได้แก่ คนทุกกลุ่มทุกวัย ประกอบด้วยสมาชิกของธนาคารเวลาควรมี
อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ส่วนเจ้าหน้าที่เป็นบุคคลที่เชื่อมต่อระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ส่วน
คณะกรรมการเป็นผู้กำหนดกติกาของธนาคารเวลา
2. การจัดการ (Management) การจัดการบริหารธนาคารเวลาต้องอาศัยผู้นำชุมชน
คณะกรรมการ เพื่อ สร้างกฎกติกา ฝึกอบรม จักเก็บข้อมูล จัดการความรู้ ตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้
ทุกคนในห้องถิ่นทราบ
3. สิ่งสนับสนุน (Material) สถานที่ทำการของธนาคารเวลาเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเป็นที่
จัดเก็บระบบข้อมูล ซึ่งอาจอยู่ในรูป เอกสาร หรือ Software หรือ Application ข้อมูลที่จำเป็นของ
ชุมชน คู่มือ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น และบัตรประจำตัวสมาชิก

²⁰ กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กรมคุ้มครองสิทธิ, แนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาแห่งประเทศไทย, 13.

4. เงิน (Money) เงินเป็นสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการโดยอาจได้มาจาก การระดมทุนโดยชุมชน การรับบริจาค การจัดเก็บค่าสมาชิก หน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ หรือ ภาควิชาหรือฝ่าย เช่น องค์กรเอกชนต่างๆ

2.1.8 วงจรการดำเนินงานธนาคารเวลา

วงจรการดำเนินงานธนาคารเวลานั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 7 ขั้น²¹ โดยวงจรแรกเริ่มจากสมาชิกผู้ให้บริการ ซึ่งจะถูกจำกัดด้วยอายุอย่างน้อย 15 ปีขึ้นไป มีหลักเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติในการเป็นสมาชิก ทั้งนี้สมาชิกผู้ให้บริการต้องระบุความสามารถหรือทักษะด้วยเพื่อที่จะนำไปให้บริการแก่ผู้รับบริการต่อไป จากนั้นวงจรที่สองได้แก่สมาชิกผู้รับบริการ ได้แก่บุคคลทุกช่วงวัย เป็นผู้ที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ ทั้งนี้ผู้รับบริการต้องมีสิ่งตอบแทนในรูปแบบของการให้บริการ หรือการทำกิจกรรม ร่วมกับผู้รับบริการหรือการให้รูปแบบอื่นๆตามความเหมาะสม วงจรที่สามได้แก่การจับคู่ความต้องการ กล่าวคือ ต้องจับคู่โดยดูจากความสามารถที่สมาชิกธนาคารเวลาให้ไว้กับความต้องการของสมาชิกธนาคารเวลา วงจรที่สี่คือการปฏิบัติงาน ได้แก่การทำกิจกรรมพื้นฐาน โดยนำความสามารถของสมาชิกธนาคารเวลาผู้ให้ตรงกับความต้องการของผู้รับ เช่น ความสามารถในการขับรถ โดยสมาชิกผู้ให้บริการขับรถให้สมาชิกผู้รับบริการไปโรงพยาบาล วงจรที่ห้าต่อไปคือ การเก็บเวลา เมื่อผู้ให้บริการได้ให้บริการแก่สมาชิกผู้รับบริการแล้วต้องลงบันทึกชั่วโมงเวลาไว้ในสมุดบันทึกซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบเอกสารหรือซอฟต์แวร์ก็ได้ วงจรที่หกคือการรับรองคะแนน เวลาที่เก็บไว้ในสมุดบันทึกจะต้องมีการรับรองโดยคณะกรรมการ สมาชิกผู้รับบริการ เช่น เมื่อสมาชิกให้บริการเสร็จแล้วต้องให้สมาชิกผู้รับบริการรับรองคะแนนในสมุดบันทึกว่าได้ให้บริการจริง จากนั้นนำไปให้คณะกรรมการรับรองความถูกต้องอีกที และวงจรที่เจ็ด วงจรสุดท้ายได้แก่ การเบิกเวลา เมื่อสมาชิกเก็บเวลาและฝากไว้กับธนาคารเวลาแล้ว เมื่อไรก็ตามที่ต้องการใช้ก็สามารถเบิกเวลามาใช้ได้เลย หรือโอนให้กับครอบครัวหรือบุคคลอื่นก็ได้ หากสมาชิกไม่ต้องการรับการตอบแทนในรูปแบบใดๆ สมาชิกธนาคารเวลาสามารถบริจาคเวลาให้กับคณะกรรมการเวลาจัดสรรให้ผู้บริการผู้อื่นต่อไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการธนาคารเวลา

²¹ กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กรมคุ้มครองสิทธิ, แนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาแห่งประเทศไทย, 18.

2.2 ผู้สูงอายุกับแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนในการคุ้มครอง

2.2.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุจำเป็นต้องเข้าใจภาพรวมของผู้สูงอายุที่สำคัญ ๆ ได้แก่ นิยามที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ สถานการณ์ของผู้สูงอายุ จำนวนประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานไม่ได้ให้ความหมายคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้แต่อย่างใด ปรากฏแต่เพียงคำว่า “ชรา” หมายถึง แก่ ชำรุดทรุดโทรม แต่คำนี้ได้เป็นที่นิยมใช้ในแวดวงวิชาการ

คำจำกัดความของผู้สูงอายุ วัยชรา (Older/Elderly person) ไม่ได้กำหนดไว้โดยตรงหรือปรับใช้ในระดับสากล การกำหนดความหมายของผู้สูงอายุมีเกณฑ์ในการพิจารณาที่แตกต่างกัน หากจะใช้เกณฑ์อายุขัย (Chronological Aging) ซึ่งเป็นที่นิยมกัน ถ้าเป็นเกณฑ์ด้านร่างกาย (Physiology Aging) จะแสดงถึงอาการเสื่อมสลายทางทางสรีรวิทยาที่แตกต่างกันในวัยสูงอายุอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย เช่น ฟันหลุด ผิวหนังเหี่ยวย่น สายตาฝ้าฟาง หากพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ (Psychological Aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ที่มักซึมเศร้า ไร้สาระส่าย ตกใจง่าย รวมถึงการสร้างสรรค์ ความจำ และสติปัญญาที่ลดลง ถ้าหากพิจารณาจากเกณฑ์บทบาททางสังคม (Sociological Aging) จะแสดงถึงบทบาททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น ความสามารถในการประกอบอาชีพลดลง เป็นวัยที่ต้องการการพักผ่อน หรือบทบาทในครอบครัวจากผู้นำกลับกลายเป็นผู้ตาม²²

เมื่อบุคคลเกิดและเติบโตจนถึงระยะสุดท้ายของช่วงอายุ เป็นผู้สูงอายุ หรือคนแก่ คนชรา ผู้เฒ่า ผู้อาวุโส ซึ่งคำเรียก ผู้สูงอายุ สามารถแยกออกพิจารณาได้ดังนี้²³

1. เรียกตามลักษณะทางกายภาพ เช่น เรียกว่า คนแก่ คนชรา คนเฒ่า (The Aged, Ageing, Oldman) เป็นการเรียกตามลักษณะทางสรีระที่บ่งบอกว่าบุคคลนั้นแก่อวัยวะต่างๆเสื่อมเป็นต้น
2. เรียกตามอายุมากน้อยตามปีปฏิทิน เช่น เรียกว่า ผู้สูงอายุ (Elderly, Older Persons) เป็นคำเรียกที่ค่อนข้างทางการที่สุด

²² ภักตราภรณ์ ศรีอาจนนท์โชติ, “แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาตนเองเพื่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561), 65.

²³ บรรลุ ศิริพานิช, *ผู้สูงอายุไทย* (กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน 2542), 24.

3. เรียกตามสถานภาพทางสังคม เช่น เรียกผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส (Senior Citizen) ซึ่งในองค์กรหนึ่งๆ ผู้ที่เป็นหัวหน้าย่อมเป็นผู้ใหญ่ในองค์กรนั้นๆ ทั้งที่อาจอายุไม่มากหรือไม่ใช่คนแก่

ผู้สูงอายุเป็นคำศัพท์เฉพาะบุคคล วัฒนธรรม ประเทศ และเพศ คำจำกัดความอาจแตกต่างกันไปตามเพศ เนื่องจากเหตุการณ์ในชีวิตมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัย ตัวอย่างเช่น การเกษียณจากการทำงาน การกำหนดมักใช้คำนิยามตามลำดับเวลาของผู้สูงอายุหรือวัยชราแล้วแต่จะกำหนด องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ยังไม่มีนิยามที่แน่นอนว่าอายุเท่าไรจึงจะเรียกว่าเป็นผู้สูงอายุ แต่ตารางการนำเสนอของสหประชาชาติระบุตัวเลขสำหรับ 65 ปีขึ้นไป²⁴ สำหรับการกล่าวถึงผู้สูงอายุทำให้การประมาณการและการคาดการณ์โดยละเอียดถึงความเป็นไปได้สำหรับผู้สูงอายุในประเทศส่วนใหญ่ ในขณะที่องค์การอนามัยโลก WHO (World Health Organization) ใช้หมวดหมู่ตั้งแต่อายุ 65 ถึง 80 ปี²⁵ ในการกล่าวถึงผู้สูงอายุ ทั้งนี้ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่ใช้อายุ 65 ปีขึ้นไปเป็นเกณฑ์ในการเรียก “ผู้สูงอายุ”

สำหรับประเทศไทยกำหนดนิยาม คำว่า “ผู้สูงอายุ” ถูกบัญญัติขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยโดย พ.ต.ต.หลวงอรรถสิทธิ สิทธิสุนทร ได้กล่าวถึงการกำหนดกฎเกณฑ์อายุมีความแตกต่างกันจึงเป็นการยากที่จะทำให้มีการยอมรับในทุกประเทศดังนั้นที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ที่กรุงเวียนนา ได้กำหนดให้ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ถือว่าเป็นผู้สูงอายุและให้ใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก²⁶

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น คำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 3 “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิงที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาไปในทางที่เสื่อมลง ส่งผลถึงการลดบทบาททางสังคม และกิจกรรมในการประกอบอาชีพ

²⁴ United Nations, *World Population Prospects The 2006 Revision Volume III: Analytical Report* (New York: United Nations, 2010), 45.

²⁵ Men Ageing & Health Achieving health across the life span, “World Health Organization,” accessed June 11, 2021, http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/66941/WHO_NMH_NPH_01.2.pdf?sequence=1, p.10.

²⁶ กองนิติการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, *คำอธิบายพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546* (กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิสัย, 2547), 169.

2.2.2 สังคมผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็น 3 ระดับ ได้แก่²⁷

1. ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ
2. ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์
3. ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่

ในขณะที่การกำหนดค่าว่าการเป็น “สังคมสูงอายุ” (Aged society)²⁸ หมายถึงสังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7) และเมื่อสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจนเข้าสู่ “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” (Complete-aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14) และ “สังคมสูงอายุนระดับสุดยอด” (Super-aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20) ดังนั้น การให้นิยามของ “สังคมสูงอายุ” (Ageing society) จึงมีความหมายอีกอย่างหนึ่งคือ หมายถึงสังคมที่ประชากรกำลังมีอายุสูงขึ้นซึ่งสังเกตได้จากอัตราส่วนร้อยละของประชากรสูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ

²⁷ กวิสรา ต้นชู, “การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562), 10-11.

²⁸ นิยามของสหประชาชาติเมื่อประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เกินร้อยละ 10 หรืออายุ 68 ปีขึ้นไป เกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมดถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ เมื่อมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 และร้อยละ 14 ตามลำดับส่วนสังคมผู้สูงอายุนระดับสุดยอด จะมีจำนวนประชากรสูงอายุที่มีอายุเกินกว่า 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมด

ประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุ (Ageing Society) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา โดย 1 ใน 10 ของประชากรไทยเป็นประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และ คาดว่า ประเทศไทยจะเป็น “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” (Complete Aged Society) ในปี พ.ศ. 2564 คือ ประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นถึง 1 ใน 5 หรือมากกว่าร้อยละ 20 และเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super Aged Society) ภายในอีก 14 ปีต่อจากนี้ไปคือใน พ.ศ. 2574 โดยประมาณการว่าจะมี ประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นมากกว่าร้อยละ 28 ของจำนวนประชากรทั้งหมด²⁹

การเข้าสู่สังคมสูงอายุ สาเหตุหนึ่งมาจากประเทศไทยประสบความสำเร็จในการวางแผนครอบครัว ในช่วงพ.ศ. 2515 - 2538 ทำให้ประชากรเพิ่มช้าลงอย่างมาก เมื่อ 50 ปีก่อน ประชากรไทยเคยเพิ่มด้วยอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 3 ต่อปีแต่ปัจจุบันอัตราเพิ่มประชากรได้ลดต่ำลงเหลือเพียงร้อยละ 0.5 ต่อปี (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559) นอกจากนั้น ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้อายุคาดเฉลี่ย (life expectancy) ของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (Life expectancy at birth) ของคนไทยเพิ่มขึ้นทั้งชายและหญิง โดยในช่วงปี พ.ศ. 2543 - 2548 ชายมีอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 68.15 ปี และหญิงมีอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 72.39 ปี ประกอบกับประชากรรุ่นเกิดล้าน (ประชากรที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2506 - 2526 ซึ่งมีมากกว่า 1 ล้านคนในแต่ละปี) กำลังเคลื่อนเข้าสู่กลุ่มประชากรสูงอายุ (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559)³⁰

ปัจจุบันสถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2563 จำนวนประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปชาย 5,130,363 หญิง 6,496,767 รวม 11,627,130 ร้อยละ 17.57% ของประชากรทั้งหมด³¹ ผลกระทบจากการเข้าสู่สังคมสูงอายุ การเข้าสู่สังคมสูงอายุกระทบต่อการพัฒนาประเทศและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว ทั้งประเด็นงบประมาณ เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม

²⁹ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง)*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2562), 8.

³⁰ เรื่องเดียวกัน.

³¹ กรมกิจการผู้สูงอายุ, “สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย,” สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2564, https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1610815306-335_0.pdf.

2.2.3 แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนกับการคุ้มครองผู้สูงอายุ

สหประชาชาติ (United Nation) หลักการแห่งสหประชาชาติสำหรับผู้สูงอายุรับรองโดยมติสมัชชาใหญ่ที่ 46/91 วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2534 (United Nations Principles for Older Persons Adopted by General Assembly resolution 46/91 of 16 December 1991).³² สมัชชาใหญ่ชื่นชมผลงานที่ผู้สูงอายุทำเพื่อสังคมโดยตระหนักว่า ในกฎบัตรแห่งสหประชาชาติ ประชาชนของสหประชาชาติประกาศความมุ่งมั่นที่จะยืนยันศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ ในสิทธิที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง และของประเทศทั้งเล็กและใหญ่และเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้นในเสรีภาพที่มากขึ้น สังเกตรายละเอียดเพิ่มเติมของสิทธิเหล่านั้นในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และคำประกาศอื่น ๆ เพื่อให้แน่ใจว่ามีการใช้มาตรฐานสากลกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศว่าด้วยผู้สูงอายุซึ่งรับรองโดยสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุและรับรองโดยสมัชชาใหญ่ในมติที่ 37/51 ของวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2525 ชื่นชมความหลากหลายอย่างมากในสถานการณ์ของผู้สูงอายุ ไม่เพียงแต่ระหว่างประเทศแต่ภายในประเทศและระหว่างบุคคล ซึ่งต้องการการตอบสนองนโยบายที่หลากหลายโดยตระหนักดีว่าในทุกประเทศ ปัจจุบันบุคคลกำลังเข้าสู่วัยสูงอายุมากขึ้นด้วยจำนวนที่มากขึ้นและสุขภาพที่ดีขึ้นกว่าที่เคยเป็นมาตระหนักถึงการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่หักล้างการเหมารวมหลายอย่างเกี่ยวกับการลดลงตามอายุอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และไม่สามารถย้อนกลับได้เชื่อว่าในโลกที่ประชากรสูงอายุมีจำนวนและสัดส่วนเพิ่มขึ้น จะต้องให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุที่เต็มใจและมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมอย่างต่อเนื่องพึงระลึกไว้เสมอว่าความเครียดในชีวิตครอบครัวทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้ดูแลผู้สูงอายุที่อ่อนแอโดยคำนึงถึงมาตรฐานที่กำหนดไว้แล้วโดยแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศว่าด้วยผู้สูงอายุและอนุสัญญา คำแนะนำและมติขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ องค์การอนามัยโลก และหน่วยงานอื่นๆ ของสหประชาชาติส่งเสริมให้รัฐบาลรวมหลักการต่อไปนี้เข้ากับโครงการระดับชาติเมื่อทำได้:

³² United Nations Human Rights, "United Nations Principles for Older Persons," accessed June 11, 2021, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/olderpersons.aspx>.

อิสรภาพ

1. ผู้สูงอายุควรได้รับอาหาร น้ำ ที่เพียงพอ เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลสุขภาพอย่างเพียงพอ โดยผ่านการจัดหารายได้ การสนับสนุนครอบครัวและชุมชน และการช่วยเหลือตนเอง
 2. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการทำงานหรือเข้าถึงโอกาสในการสร้างรายได้อื่นๆ
 3. ผู้สูงอายุควรสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดว่าเมื่อใดและเมื่อใดที่จะถอนกำลังออกจากกำลังแรงงาน
 4. ผู้สูงอายุควรเข้าถึงโปรแกรมการศึกษาและฝึกอบรมที่เหมาะสม
 5. ผู้สูงอายุควรสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและปรับตัวได้ตามความต้องการส่วนบุคคลและความสามารถที่เปลี่ยนแปลงไป
 6. ผู้สูงอายุควรอยู่บ้านให้นานที่สุด
- การมีส่วนร่วม**
7. ผู้สูงอายุควรอยู่รวมกันในกลุ่ม มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดและดำเนินการตามนโยบายที่ส่งผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของพวกเขา และแบ่งปันความรู้และทักษะกับเยาวชนรุ่นหลัง
 8. ผู้สูงอายุควรสามารถแสวงหาและพัฒนาโอกาสในการบริการชุมชนและทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถของตน
 9. ผู้สูงอายุควรสามารถสร้างการเคลื่อนไหวหรือสมาคมของผู้สูงอายุได้
- ดูแล**
10. ผู้สูงอายุควรได้รับประโยชน์จากการดูแลและคุ้มครองครอบครัวและชุมชนตามระบบค่านิยมทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม
 11. ผู้สูงอายุควรมีสิทธิเข้าถึงบริการสุขภาพเพื่อช่วยให้พวกเขา รักษาหรือฟื้นฟูระดับความผาสุกทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ที่ดีที่สุด และเพื่อป้องกันหรือชะลอการเจ็บป่วย
 12. ผู้สูงอายุควรได้รับบริการทางสังคมและกฎหมายเพื่อเพิ่มความเป็นอิสระ การคุ้มครอง และการดูแล
 13. ผู้สูงอายุควรสามารถใช้การดูแลในสถาบันในระดับที่เหมาะสม โดยให้ความคุ้มครอง การฟื้นฟู และการกระตุ้นทางสังคมและจิตใจในสภาพแวดล้อมที่มีมนุษยธรรมและปลอดภัย

14. ผู้สูงอายุควรสามารถผลิตเพลินกับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานเมื่ออาศัยอยู่ในที่พักพิง การดูแล หรือสถานบำบัดรักษาใดๆ ซึ่งรวมถึงความเคารพในศักดิ์ศรี ความเชื่อ ความต้องการ และความเป็นส่วนตัวอย่างเต็มที่ และสำหรับสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลและคุณภาพของพวกเขา ของชีวิตของพวกเขา

เติมเต็มตัวเอง

15. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่

16. ผู้สูงอายุควรเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษา วัฒนธรรม จิตวิญญาณ และ นันทนาการของสังคม

ศักดิ์ศรี

17. ผู้สูงอายุควรอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและปลอดภัย ปราศจากการแสวงประโยชน์ และการทารุณกรรมทางร่างกายหรือจิตใจ

18. ผู้สูงอายุควรได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมโดยไม่คำนึงถึงอายุ เพศ เชื้อชาติ หรือชาติพันธุ์ ความทุพพลภาพหรือสถานะอื่นๆ และให้คุณค่าโดยไม่ขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนทางเศรษฐกิจของผู้สูงวัย

2.3 การคุ้มครองผู้สูงอายุตามกฎหมายไทย

การดูแลผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องของการสวัสดิการสงเคราะห์ในรูปแบบสถานสงเคราะห์คนชรา ซึ่งปรากฏครั้งแรกในปี พ.ศ. 2496 สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมา ในปี พ.ศ. 2525 สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรีจึงได้มีนโยบายสำหรับผู้สูงอายุเป็นทางการครั้งแรก อีกทั้งได้รับอิทธิพลมาจากผลการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนาประเทศ ออสเตรียเมื่อปี พ.ศ. 2525 และได้มีมติรองรับแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ได้มีการวางแผนระดับชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุเรียกว่า แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติพ.ศ. 2525-2544 ซึ่งประกอบด้วยนโยบายและมาตรการ 5 ด้าน คือ สุขภาพอนามัย การศึกษา การสังคม วัฒนธรรม ความมั่นคงทางรายได้และการทำงาน และสวัสดิการสังคม³³

³³ สมนึก แสงเขียว, "การจัดสวัสดิการของรัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยาลัรามคำแหง, 2544), 30-32.

2.3.1 รัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองผู้สูงอายุ

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 จนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2521 ไม่มีบทบัญญัติใดกล่าวถึงผู้สูงอายุจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2534

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีบทบัญญัติกล่าวถึงผู้สูงอายุไว้ในมาตรา 81 กล่าวว่า “รัฐพึงช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้สูงอายุและผู้พิการให้มีสุขภาพ กำลังใจและความหวังในชีวิตเพื่อสามารถดำรงตนอยู่ได้ตามสมควร” เป็นมาตราเดียวที่กล่าวถึงผู้สูงอายุโดยกำหนดให้รัฐพึงช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้สูงอายุ และผู้พิการให้มีสุขภาพ กำลังใจ และความหวังในชีวิต เพื่อสามารถดำรงตนอยู่ได้ตามสมควร ซึ่งถือเป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้จัดให้ผู้สูงอายุอยู่ในกลุ่มเดียวกับผู้พิการซึ่งรัฐต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ

2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

มาตรา 54 กล่าวว่า “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เป็นการกล่าวถึงผู้ที่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ” เป็นการกล่าวถึงผู้ที่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

มาตรา 80 “รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้”

3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550

มีบทบัญญัติมีสองมาตราที่กล่าวถึงการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ ได้แก่

มาตรา 53 “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ”

ว HC
๒๕๕
จ ๒๕๕
10484๒6

สำนักหอสมุด

มาตรา 80 “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ = 4 ก.พ. 2565

(1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้”

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้เพิ่มหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ มาตรา 40 “ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ.....”

มาตรา 84 “ว่าด้วยการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราไว้ด้วย “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

(4) จัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างทั่วถึง.....”

4) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

มีการกล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของผู้สูงอายุ ไว้ใน 3 หมวด ดังนี้
หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา 27 “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน กล่าวคือ บุคคลทุกคนย่อมได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ในกรณีที่รัฐกำหนดให้ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาสได้รับสิทธิหรือเสรีภาพ เช่นเดียวกับบุคคลอื่นนั้น ถือเป็นมาตรการที่ขจัดอุปสรรคและเป็นการส่งเสริมให้บุคคลเหล่านี้ได้รับความเท่าเทียม โดยไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม”

มาตรา 48 วรรคสอง “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้ เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่ กฎหมายบัญญัติ”

หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 71 “รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็น องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนที่มีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและ พัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง รวมตลอดทั้ง ส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาให้ไปสู่ความเป็นเลิศและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน และวรรคสาม รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถ ดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่าง ไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด พิ้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว และวรรคสี่ในการ จัดสรรงบประมาณ รัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัย และสภาพ ของบุคคล เพื่อความเป็นธรรม”

หมวด 10 ศาล ส่วนที่ 4 บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

มาตรา 128 วรรคสอง “ในการตั้งกรรมาธิการวิสามัญเพื่อพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยว่ามีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือคนพิการ หรือทุพพลภาพ ต้องกำหนดให้บุคคลประเภทดังกล่าวหรือผู้แทนองค์กร เอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับบุคคลประเภทนั้นโดยตรง ร่วมเป็นกรรมาธิการวิสามัญด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่ง ในสามของจำนวนกรรมาธิการวิสามัญทั้งหมด และในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อเสนอ ต้องกำหนดให้ผู้แทนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเข้าชื่อเสนอ ร่าง พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวร่วมเป็นกรรมาธิการวิสามัญด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวน กรรมาธิการวิสามัญทั้งหมด”

จากบทบัญญัติเรื่องการคุ้มครองผู้สูงอายุไว้ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 71 รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ จึงเป็นแนวทางสำหรับการตรากฎหมายและการกำหนดนโยบายเพื่อคุ้มครองผู้สูงอายุ โดยรัฐบาลทุกรัฐบาลต้องยึดถือและปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว นอกจากนี้รัฐธรรมนูญได้รับรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น³⁴

ดังนั้นการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อคุ้มครองผู้สูงอายุจึงกระทำได้ภายใต้การรับรองของรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้การจัดตั้งองค์กรดังกล่าวอาจจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน

³⁴ มาตรา 42

หมายถึงการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน หมายถึงรวมถึงทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของ การช่วยเหลือที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ผู้ด้อยโอกาส เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชน ที่มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน.³⁵ การจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อการคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุจึงสามารถกระทำได้เพราะเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ โดยบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน สิทธิของบุคคลและชุมชน หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย.³⁶

2.3.2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับ ผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและให้สิทธิประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ พระราชบัญญัตินี้ถูกตราขึ้นเพื่อตอบสนองมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540³⁷ ซึ่งบัญญัติให้ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ และเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา 5 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ให้นิยาม ผู้สูงอายุ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย โดยกฎหมายฉบับนี้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริม และการสนับสนุนด้านต่างๆ ที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 11 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- (1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
- (2) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
- (3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

³⁵ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, “สวัสดิการชุมชน,” สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2564, <https://web.codi.or.th/faq/20190425-844/>.

³⁶ มาตรา 43

³⁷ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 : เหตุผลในการประกาศใช้ พระราชบัญญัตินี้คือ โดยที่มาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิ ผู้สูงอายุให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และเพื่อให้ได้ กฎหมายที่ครอบคลุมทุกด้านสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริม และการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย

(4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

(5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น

(6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม

(7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ

(8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง

(9) การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว

(10) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

(11) การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

(11/1) การจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยตามมาตรา

15/3

โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้มีคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “กผส.”³⁸ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครอง ส่งเสริม สนับสนุน สถานภาพ บทบาท และกิจกรรมของผู้สูงอายุ และหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ³⁹ ทั้งนี้มีการจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุเพื่อเป็นทุนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุ⁴⁰ กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นกฎหมายที่ตราออกมาเนื่องจากรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ จึงได้ตรากฎหมายเพื่อครอบคลุมทุกด้านเกี่ยวกับการคุ้มครอง ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ โดยเนื้อหาสาระของกฎหมายเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมโดยรัฐและหน่วยงานของรัฐ

³⁸ มาตรา 4

³⁹ มาตรา 9

⁴⁰ มาตรา 13

บทที่ 3

การจัดตั้งธนาคารเวลาตามกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

ธนาคารเวลาเกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการทำกิจกรรมเพื่อการรับฝากเวลาและบริหารจัดการเวลาของสมาชิก ทั้งนี้การบริหารจัดการธนาคารเวลาจำเป็นต้องมีผู้ดำเนินการหรือบริหารจัดการเวลาให้แก่สมาชิก ตลอดจนมีการทำนิติกรรมกับบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้องแทนสมาชิก เมื่อพิจารณาจากรูปแบบของธนาคารเวลาแล้วเห็นได้ว่าไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรมาแบ่งปันกันระหว่างสมาชิก กล่าวคือมีลักษณะเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ซึ่งปัจจุบันได้แก่ สมาคม มูลนิธิ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน และองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายพิเศษ โดยทั่วไปแล้วองค์กรไม่แสวงหากำไรที่เกิดขึ้นในประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นมีลักษณะเป็นนิติบุคคล ดังนั้นในการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการธนาคารเวลาจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงรูปแบบขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของธนาคารเวลา ในด้านการจัดตั้ง ประเภท สิทธิหน้าที่ การจัดการ ความรับผิดชอบ และการสิ้นสุดขององค์กร ตลอดจนร่างกฎหมายที่ส่งเสริมให้เกิดองค์กรภาคประชาสังคม และร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ซึ่งจะได้นำกล่าวต่อไปในบทนี้

3.1 นิติบุคคล

ในระบบกฎหมายสมัยใหม่เป็นที่ยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนมีสภาพบุคคล คือ ทรงสิทธิและมีหน้าที่ สามารถมีสิทธิทั้งหลายได้ตามที่กฎหมายได้รับรองแล้ว กฎหมายยังยอมรับว่าคณะบุคคล องค์กร และสถาบันต่างๆ ที่มีฐานะเป็นหน่วยของสังคมก็ควรมีสิทธิตามกฎหมายได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาด้วย ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงรับรองให้องค์กร สถาบัน หรือกองทุนบางประเภทมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดนั้นมีสภาพบุคคลตามกฎหมายแตกต่างหากจากบุคคลธรรมดาเรียกว่า “นิติบุคคล”⁴¹

⁴¹ กิตติศักดิ์ ปรกติ, คำอธิบายกฎหมายแพ่งหลักทั่วไปด้วยบุคคลธรรมดา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2550), 185-186.

3.1.1 ความหมายของนิติบุคคล

คำว่า “นิติบุคคล” นั้นมีนักกฎหมายให้คำจำกัดความ และอธิบายความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

ศาสตราจารย์จิติ ติงศภัทย์⁴² ให้ความหมายของนิติบุคคล ได้แก่ บุคคลที่กฎหมายกำหนดขึ้น ไม่ใช่บุคคลธรรมดาที่มีชีวิตจิตใจ กฎหมายเรียกว่านิติบุคคล ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้จึงจะมีสภาพนิติบุคคลขึ้นได้ แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นชนิดที่ระบุไว้ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น อาจก่อตั้งเป็นนิติบุคคลโดยกฎหมายอื่นก็ได้

อนุมัติ ใจสมุทร⁴³ ให้ความหมายของนิติบุคคล ได้แก่ นิติบุคคลเป็นบุคคลที่มีขึ้นได้ก็ด้วยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติของกฎหมาย ตามความประสงค์ของรัฐเพื่อประโยชน์ของบุคคลธรรมดา

บัญญัติ สุชีวะ⁴⁴ ให้ความหมายของนิติบุคคล ได้แก่ นิติบุคคลใช้บุคคลตามธรรมชาติ แต่เป็นบุคคลตามกฎหมาย กล่าวคือ นิติบุคคลหมายถึงคณะบุคคลหรือกองทรัพย์สินซึ่งกฎหมายยอมรับให้มีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา เพียงแต่ว่าสิทธิและหน้าที่ใดซึ่งโดยสภาพแล้วจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแต่บุคคลธรรมดาเท่านั้น สิทธิและหน้าที่นั้นนิติบุคคลจะมีได้

โดยสรุปจากนิยามดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า นิติบุคคลคือบุคคลที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจของกฎหมาย มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่บางประการที่กฎหมายกำหนดให้มีได้เฉพาะบุคคลธรรมดาเท่านั้น

3.1.2 ทฤษฎีว่าสภาพบุคคลของนิติบุคคล

การเกิดสภาพของนิติบุคคลมี 2 ทฤษฎีที่สำคัญดังนี้⁴⁵

1) นิติบุคคลเกิดมีขึ้นก็แต่โดยกฎหมายรับรอง

แนวคิดนี้อธิบายว่า สภาพบุคคลที่เกิดขึ้นตามธรรมชาตินั้นมีขึ้นได้เฉพาะบุคคลธรรมดาเท่านั้น แม้ว่า สถาบัน คณะบุคคลจะมีอยู่ในความเป็นจริง แต่สภาพบุคคลของสถาบันหรือ

⁴² จิติ ติงศภัทย์, *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), 73.

⁴³ อนุมัติ ใจสมุทร, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยบุคคล* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515), 699.

⁴⁴ บัญญัติ สุชีวะ, “การแสดงเจตนาของนิติบุคคล,” *วารสารกฎหมาย* 2, ฉ. 1 (2519): 25.

⁴⁵ กิตติศักดิ์ ปรัตติ, *หลักกฎหมายบุคคล*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2553), 209-210.

คณะบุคคลดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ กล่าวคือ มีฐานะเป็นนิติบุคคลได้ก็แต่โดยกฎหมายสมมุติขึ้นโดยการรับรองให้มีให้เป็นขึ้นเท่านั้น เรียกทฤษฎีนิติบุคคลสมมุติ (Fiction Theory) บุคคลสำคัญที่สนับสนุนทฤษฎีนี้ คือ Savigny นักนิติศาสตร์ของประเทศเยอรมันนี ทฤษฎีนี้เห็นว่าแท้จริงแล้วนิติบุคคลไม่มีสภาพเป็นอยู่ที่แท้จริงเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นให้มีสิทธิและหน้าที่เสมือนบุคคลธรรมดาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงรับรองให้นิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาเท่านั้น เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น และกฎหมายจะให้หรือถอนสภาพบุคคลเมื่อใดก็ได้

2) นิติบุคคลโดยสภาพ

แนวคิดนี้เห็นว่านิติบุคคลมิได้เป็นเพียงบุคคลที่ถูกสมมุติให้มีขึ้น แต่เป็นบุคคลที่เกิดจากการที่หลายคนมาเข้ากันและก่อให้เกิดเป็นองค์กรที่มีจุดมุ่งหมาย มีชีวิตจิตใจและเป็นตัวของตัวเอง มีสถานะเป็นหน่วยทางสังคมเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เรียกทฤษฎีนี้ว่า Real Corporation Theory หรือ Organic Theory เป็นทฤษฎีของ Gierke นักนิติศาสตร์ชาวเยอรมันนี ทฤษฎีนี้นิติบุคคลมีสภาพบุคคลแยกต่างหากจากสมาชิก มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายผ่านองค์กรสมาชิกนิติบุคคล เรียกว่าผู้แทนนิติบุคคล ซึ่งผู้แทนนิติบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของนิติบุคคล

ผลของแนวคิดทฤษฎีทั้งสองข้างต้นส่งผลต่อการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการ ได้มาซึ่งสภาพบุคคลในระบบกฎหมายของประเทศต่างๆ กล่าวคือ ก่อให้เกิดแนวทางในการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการได้มาซึ่งสภาพบุคคลของนิติบุคคลแบ่งออกเป็น 3 แนวทางด้วยกัน⁴⁶ ได้แก่

1. กำหนดให้สามารถจัดตั้งนิติบุคคลได้อย่างอิสระ (free corporation system) เมื่อคณะบุคคลใดได้เข้ากันเป็นตัวตนมีองค์ประกอบต่างๆครบถ้วนตาม เงื่อนไขที่กฎหมายได้กำหนดแล้ว ก็มีฐานะเป็นนิติบุคคลโดยอัตโนมัติ ซึ่งเป็นแนวคิดที่สะท้อน ทฤษฎี Real Corporation Theory
2. กำหนดให้จัดตั้งนิติบุคคลขึ้นได้โดยต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เท่านั้นเป็นแนวทางที่สะท้อนแนวความคิดทางทฤษฎี Fiction Theory วิธีการขออนุญาตนี้รัฐจะกำหนดจำนวนนิติบุคคลหรือเงื่อนไขตามที่รัฐเห็นสมควรให้ผู้จัดตั้งปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในการจำกัดและควบคุมการจัดตั้ง ตลอดจนควบคุมการดำเนินการของนิติบุคคลอย่างใกล้ชิด

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, 211-212.

3. กำหนดให้จัดตั้งนิติบุคคลได้โดยการจดทะเบียนจัดตั้งต่อเจ้าพนักงาน เมื่อผู้จดทะเบียนจัดตั้งได้เข้ากันเป็นคณะบุคคลและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ กฎหมายกำหนดครบถ้วนแล้ว ต้องไปขอจดทะเบียนจัดตั้งกับพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ต้องจดทะเบียนให้ ซึ่งเป็นแนวทางที่ประสานแนวความคิดทางทฤษฎี Organic Theory เข้ากับทฤษฎี Fiction Theory โดยการยอมรับสภาพนิติบุคคลทางกฎหมายให้กว้างขวาง ขึ้นโดยวิธีการจดทะเบียนนั่นเอง

3.1.3 ประเภทของนิติบุคคล

นิติบุคคลอาจแบ่งแยกนิติบุคคลออกเป็น นิติบุคคลเอกชนและนิติบุคคลมหาชน⁴⁷ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาเรื่องสิทธิและหน้าที่⁴⁸ ความรับผิดชอบของนิติบุคคล ตลอดจนอำนาจบังคับคดีเหนือนิติบุคคลนั้นๆ

1) นิติบุคคลเอกชน

นิติบุคคลประเภทนี้จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยเจตนาโดยความสมัครใจของบุคคลในการเข้ากัน หรือรวมตัวกันและดำเนินการตามหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้เกิดสภาพบุคคล มีฐานะเป็นนิติบุคคลขึ้นโดยรัฐมิได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดตั้งเพียงแต่กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขในการจัดตั้งไว้เท่านั้นและในการดำเนินกิจการของนิติบุคคลในนิติสัมพันธ์กับบุคคลอื่นนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ไม่มีลักษณะของการใช้อำนาจมหาชน ทั้งนี้การดำเนินกิจการอาจเป็นไปในลักษณะที่หากำไรหรือมิได้มุ่งหากำไรแต่ดำเนินการในลักษณะที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะก็ได้

นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งเป็นรูปแบบของคณะบุคคลหรือองค์กรที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติรองรับให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมายได้ มีอยู่ด้วยกันเพียง 5 รูปแบบ และจะมี ฐานะเป็นนิติบุคคลได้ต่อเมื่อมีการจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่ ได้แก่ สมาคม (ป.พ.พ.มาตรา 83) มูลนิธิ (ป.พ.พ. มาตรา 122) ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด (ป.พ.พ. มาตรา 1015) นิติบุคคลทั้ง 5 รูปแบบดังกล่าวเป็นนิติบุคคลที่ก่อตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นกฎหมายเอกชน เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งด้วยความสมัครใจของบรรดาสมาชิกที่เข้ากันเป็นนิติบุคคลและในการดำเนินกิจกรรมของนิติบุคคลทั้ง 5 รูปแบบนี้อยู่บนพื้นฐานของการใช้สิทธิและหน้าที่อย่างเท่า

⁴⁷ สมยศ เชื้อไทย, *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2552), 187-188.

⁴⁸ สมคิด เลิศไพฑูรย์, *ความเป็นไปได้ในการลดสภาพความเป็นนิติบุคคลของส่วนราชการ* (กรุงเทพฯ: โครงการศึกษาเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2547), 14.

เทียมกัน กฎหมายมิได้ให้นิติบุคคลรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ดำเนินกิจกรรมในลักษณะที่มีอำนาจเหนือในความสัมพันธ์ระหว่างกันได้

นอกจากนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว นิติบุคคลเอกชนนั้นยังอาจก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมายอื่นได้ด้วยเช่นกัน เช่น

1. นิติบุคคลเพื่อจัดหาเงินทุนและออมเงินให้แก่เอกชน ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 โดยได้กำหนด ไว้ในมาตรา 33 ว่า สหกรณ์จะตั้งขึ้นได้โดยการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้และต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิกโดยวิธีช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน⁴⁹ตามหลักการสหกรณ์เป็นการแสดงให้เห็นว่าการจัดตั้งสหกรณ์นั้นอยู่ บนพื้นฐานความสมัครใจของเอกชนในการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสหกรณ์แล้วจึงค่อยไปดำเนินการจดทะเบียน ไม่ได้เกิดขึ้นโดยอำนาจรัฐโดยตรงอย่างเช่นนิติบุคคลมหาชน นอกจากนี้ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์นั้นกฎหมายมิได้ให้มีอำนาจเหนือในการดำเนินการแต่อย่างใด

2. นิติบุคคลส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ ตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518⁵⁰ เช่น สมาคมนายจ้าง (มาตรา 54-59) สหภาพแรงงาน (มาตรา 86-91) สหพันธ์แรงงาน (มาตรา 112-115) สหพันธ์ นายจ้าง (มาตรา 112-115) สภาองค์การนายจ้าง (มาตรา 119) สภาองค์การลูกจ้าง (มาตรา 120) แม้ว่ารูปแบบของนิติบุคคลข้างต้นนี้เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นกฎหมายสังคมที่มีลักษณะเป็นกฎหมายเอกชน ผสมผสานกับกฎหมายมหาชน เนื่องจากเป็นกฎหมายที่อาศัยกลไกของอำนาจรัฐในการควบคุมดูแลความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง อย่างไรก็ตามการจัดตั้งนิติบุคคลดังกล่าวก็เป็นการจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยความสมัครใจในการรวมตัวกัน เมื่อรวมตัวกันได้ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดก็ให้ดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคลนั้นขึ้น และกฎหมายมิได้กำหนดให้นิติบุคคลดังกล่าวมีอำนาจมหาชนในการดำเนินกิจการเหนือเอกชนคนอื่นแต่อย่างใด

3. นิติบุคคลเพื่อประโยชน์ของสมาชิก ได้แก่ พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522⁵¹ ได้กำหนดให้นิติบุคคลอาคารชุดที่ได้จดทะเบียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยกฎหมายกำหนดให้

⁴⁹ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 30 ก (23 เมษายน 2542), 1.

⁵⁰ พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 92 ตอน 47 ฉบับพิเศษ (26 กุมภาพันธ์ 2518),

⁵¹ พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอน 67 ฉบับพิเศษ (30 เมษายน 2522), 29.

ผู้ขอโอนและผู้ขอรับโอนกรรมสิทธิ์ในห้องชุดยื่นคำขอโอนกรรมสิทธิ์ในห้องชุดพร้อมกับคำขอจดทะเบียนนิติบุคคลอาคารชุด (มาตรา 31) พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543.⁵² ในการจัดตั้งนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ให้ผู้ซื้อที่ดินจัดสรรจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนแปลงย่อยตามแผนผังโครงการมีมติให้จัดตั้งและแต่งตั้งตัวแทนยื่นคำขอจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขาพร้อมด้วยข้อบังคับและให้นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรที่จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล (มาตรา 45 มาตรา 46)

นอกจากนิติบุคคลที่กล่าวมาข้างต้นนิติบุคคลที่ก่อตั้งขึ้นตามกฎหมายอื่นที่มีใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และมีลักษณะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน มีอีกหลายองค์กร ซึ่งกฎหมายมิได้กำหนดให้นิติบุคคลดังกล่าวมีอำนาจมหาชนในการดำเนินกิจการเหนือเอกชนคนอื่นแต่อย่างใด

2) นิติบุคคลมหาชน

นิติบุคคลที่จัดตั้งโดยอาศัยอำนาจบังคับของรัฐในการจัดตั้ง มิได้คำนึงถึงความสมัครใจของเหล่าสมาชิกของนิติบุคคลในการจัดตั้ง เป็นการจัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายอย่างแท้จริงและจัดตั้งขึ้นนี้เพื่อดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก โดยกฎหมายให้อำนาจเหนือหรืออำนาจมหาชนในการดำเนินกิจการในความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น

1. นิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งได้แก่สำนักงานรัฐมนตรีกระทรวง ทบวง กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม เช่น สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักพระราชวังราชบัณฑิตยสถาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (มาตรา 7) จังหวัด (มาตรา 52)

2. นิติบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 8) องค์การบริหารส่วนตำบล (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 43) เทศบาล (พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 7) กรุงเทพมหานคร (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 6) และเมืองพัทยา (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ เมืองพัทยา พ.ศ. 2542 มาตรา 7)

⁵² พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 117 ตอน 45 ก (23 พฤษภาคม 2543), 1.

3. นิติบุคคลตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พ.ศ. 2496 ซึ่ง กำหนดให้รัฐบาลจัดตั้งองค์การของรัฐบาลโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาและองค์การซึ่งได้จัดตั้งขึ้น ความในพระราชบัญญัตินี้ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล เช่น องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ องค์การสวนสัตว์ องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ องค์การสวนยาง เป็นต้น

4. นิติบุคคลที่เป็นรัฐวิสาหกิจหรือองค์การมหาชนที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะ เช่น กรณีรัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย การไฟฟ้านครหลวง การรถไฟฟ้ายานขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย การกีฬาแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ เป็นต้น และองค์การมหาชน ที่จัดตั้งโดยพระราชกฤษฎีกาที่ออกตามความในพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 เช่น โรงพยาบาล บ้านแพ้ว เป็นต้น

5. วัดในพุทธศาสนา เนื่องจากกิจการของวัดซึ่งเกี่ยวกับพุทธศาสนา เป็นกิจการที่รัฐเข้ามากำกับดูแลร่วมกับคณะสงฆ์ รัฐเข้าไปจัดการดูแล การจัดตั้งเพื่อประโยชน์แก่มหาชนโดยส่วนรวม โดยรัฐถือเอากิจการในทางพุทธศาสนาเป็นราชการอย่างหนึ่ง และวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งวัดเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะซึ่งรัฐกำหนดให้วัดมีอำนาจมหาชนในการดำเนินการ⁵³

6. นิติบุคคลในกลุ่มสภาวิชาชีพ เช่น เนติบัณฑิตยสภา (พระราชบัญญัติเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2507 มาตรา 3) สภานายความ (พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 6) แพทยสภา (พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 มาตรา 6) ทันตแพทยสภา (พระราชบัญญัติวิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537 มาตรา 7)

3.1.4 สิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคล

โดยที่นิติบุคคลมีสภาบุคคลเป็นอิสระแยกออกจากสมาชิกของนิติบุคคล จึงมีสิทธิและหน้าที่ของตนเองได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เป็นไปตามหลักทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลถือว่าบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา อย่างไรก็ตามนิติบุคคลนั้นหาไม่มีชีวิตจิตใจเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา นิติบุคคลนั้นก่อตั้งขึ้นด้วยอำนาจของกฎหมายและดำรงอยู่เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์อันเกิดจากการจัดตั้งนิติบุคคลขึ้น ดังนั้นนิติบุคคลจึงมีข้อจำกัดใน

⁵³ สุนทร มณีสวัสดิ์, “สถานะทางกฎหมายของวัดไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), 104.

การมีสิทธิและหน้าที่ต่างจากบุคคลธรรมดา พิจารณาจากกฎหมายวางหลักจำกัดสิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลไว้ในมาตรา 66 และ 67 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1) วัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 66 บัญญัติว่า นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง

ในการจัดตั้งนิติบุคคลนั้นอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลเป็นเงื่อนไขสำคัญ สำหรับนิติบุคคลเอกชนที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ สมาคม มูลนิธิ ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัท นั้นวัตถุประสงค์จะกำหนดไว้ในตราสารจัดตั้ง สำหรับกฎหมายมหาชนอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์จะกำหนดไว้ในกฎหมายจัดตั้งนิติบุคคลนั้นๆ

วัตถุประสงค์ของนิติบุคคลเป็นเครื่องกำหนดทิศทางและกรอบแห่งการดำเนินการของนิติบุคคล มาตรา 66 จึงวางหลักว่า นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ภายในขอบแห่งวัตถุประสงค์ โดยหลักกฎหมายนี้ นิติบุคคลไม่อาจมีสิทธิและหน้าที่นอกเหนือขอบอำนาจหน้าที่หรือขอบวัตถุประสงค์ได้

การที่กฎหมายแบ่งแยกนอกเหนือขอบอำนาจหน้าที่หรือขอบวัตถุประสงค์ก็เนื่องจากต้องการให้บทบัญญัตินี้ใช้ได้ครอบคลุมทั้งนิติบุคคลเอกชนและนิติบุคคลมหาชน เพราะโดยปกตินิติบุคคลดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ไม่ใช่ตามวัตถุประสงค์อย่างเอกชน เช่น หน่วยงานของรัฐ กระทรวง กรม ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน จึงอาจมีปัญหาว่านิติบุคคลดังกล่าวไม่มีวัตถุประสงค์ จะมีสิทธิหน้าที่ได้อย่างไร การบัญญัติแยกไว้เช่นนี้จึงเป็นการแก้ปัญหาให้ยุติ

หลักกฎหมายตามบทบัญญัติมาตรา 66 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถ้อยตามหลัก ultra vires ดังนั้นในการตีความต้องตีความนิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์เป็นหลักที่ จำกัด “ความสามารถมีสิทธิและหน้าที่” ของนิติบุคคล

2) ขอบเขตโดยสภาพแห่งสิทธิของนิติบุคคล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 67 ภายใต้อำนาจมาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น

นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เช่น สิทธิในชื่อ ชื่อเสียง สิทธิในทรัพย์สิน มีความสามารถในการกระทำการ เช่น การทำนิติกรรม และความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา ความรับผิดชอบในทางแพ่ง คือ นิติบุคคลต้องรับผิดชอบด้วยทรัพย์สินของตนเอง เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เช่น ถูกยึดทรัพย์ ความรับผิดชอบทางอาญาแม้จะถูกจำคุกไม่ได้เช่นบุคคลธรรมดาแต่ก็มีความรับผิดชอบทางอาญาอย่างบุคคลธรรมดา เช่น การถูกลงโทษปรับ

โดยที่นิติบุคคลเป็นบุคคลที่ถูกสมมติขึ้นโดยกฎหมาย ไม่มีชีวิตจิตใจอย่างเช่นบุคคลธรรมดา ดังนั้นโดยลักษณะของนิติบุคคลเองย่อมมีสิทธิบางประเภทที่ไม่อาจมีได้อย่างเช่นบุคคลธรรมดา เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย เป็นสิทธิทางกายภาพ ดังนั้นนิติบุคคลจึงไม่อาจถูกฆ่าได้อย่างเช่นบุคคลธรรมดา นอกจากสิทธิทางร่างกายแล้ว สิทธิในครอบครัวก็เป็นอีกสิทธิหนึ่งที่ไม่อาจมีได้ในนิติบุคคล เช่น การสมรส สิทธิในการรับรองบุตร

ทั้งนี้สิทธิใดที่โดยสภาพไม่ถูกจำกัดให้มีได้เฉพาะบุคคลธรรมดา นิติบุคคลนั้นย่อมมีสิทธินั้นได้เช่นเดียวกันกับบุคคลธรรมดา

3.1.5 การจัดการนิติบุคคล

1) ผู้แทนนิติบุคคล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งจะได้กำหนดไว้ ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล

ผู้แทนนิติบุคคลจะเกิดขึ้นได้ก็โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายหรือข้อบังคับ หรือตราสารกำหนดไว้ ซึ่งพอจะพิจารณาได้ดังนี้

1. จำนวนผู้แทนนิติบุคคลที่จะตั้งขึ้น จำนวนผู้แทนจะมีได้มากน้อยเท่าใดนั้นไม่จำกัด แต่อย่างน้อยต้องมี 1 คน ตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 70 วรรคแรกว่า

“นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคนทั้งนี้ตามที่กฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งจะได้กำหนดไว้”

การที่กฎหมายใช้คำว่า “ต้องมี” แสดงถึงการบังคับ เมื่อนิติบุคคลตั้งขึ้น จะต้องตั้งผู้แทนของนิติบุคคลขึ้น จะไม่ตั้งผู้แทนนิติบุคคลเลยไม่ได้

ผู้แทนนี้ถือเป็นผู้แสดงเจตนาของนิติบุคคล ซึ่งจะรู้ได้ว่านิติบุคคลนั้นได้กระทำการอันใดลงไป ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 วรรคสองว่า

“ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล”

ผู้แทนที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงเจตนา หรือวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนี้ อาจจะตั้งขึ้นโดยกฎหมายข้อบังคับ หรือ ตราสารจัดตั้งก็ได้ ในกรณีที่เรื่องใดไม่มีข้อบังคับ หรือ ตราสารจัดตั้งนิติบุคคลนั้น จะกำหนดไว้ในกฎหมายว่าใครจะเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการแทนนิติบุคคลนั้นได้ ผู้นั้นก็จะเป็นผู้แทนของนิติบุคคล เพราะผู้นั้นแสดงความประสงค์ของนิติบุคคลได้ แต่ในบางครั้งกฎหมายก็จะบัญญัติไว้ชัดเจนว่าให้ใครเป็นผู้แทนของนิติบุคคล ส่วนใหญ่ในกรณีนี้จะเป็นนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยกฎหมาย ในกฎหมายนั้นจะระบุให้ใคร หรือผู้ดำรงตำแหน่งใด เป็นผู้แทนของนิติบุคคลนั้น

2. การเปลี่ยนตัวผู้แทน ผู้แทนของนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นแล้ว อาจจะมีการเปลี่ยนตัวหรือจำกัดหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของผู้แทนนิติบุคคลได้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 72 ว่า

“ถ้ามีตำแหน่งว่างลงในจำนวนผู้แทนของนิติบุคคล หรือ การจำกัดหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของนิติบุคคล ให้มีผลต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งแล้ว แต่จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตไม่ได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าว หมายความว่า การเปลี่ยนตัว การจำกัด หรือ แก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของผู้แทนจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งเมื่อกระทำถูกต้องแล้ว ถึงจะมีผลใช้บังคับได้ แต่ถ้ายังไม่ปฏิบัติตามที่กล่าวไว้แล้ว ผลของกฎหมายของจะยังไม่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่ได้ทำไป ก็ไม่กระทบถึงบุคคลภายนอกที่ทำโดยสุจริต กล่าวคือ ไม่รู้ถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงถือเป็นเรื่องภายใน แต่ถ้าหากบุคคลภายนอกไม่สุจริต คือ รู้ถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นแล้ว ก็ไม่อาจยกเป็นข้อต่อสู้ได้

3. การตั้งผู้แทนนิติบุคคลชั่วคราว ในบางครั้งผู้แทนของนิติบุคคลอาจมีตำแหน่งว่างลง ซึ่งอาจจะทำความเสียหายให้แก่นิติบุคคลนั้นได้ กฎหมายจึงให้มีการตั้งผู้แทนนิติบุคคลชั่วคราว

ขึ้น เพื่อแก้ไขสถานการณ์ให้นิติบุคคลนั้นสามารถดำเนินกิจการไปได้ตลอดรอดฝั่ง ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 73 ว่า

“ถ้ามีตำแหน่งว่างลงในจำนวนผู้แทนของนิติบุคคล และมีเหตุอันควรเชื่อว่า การปล่อยตำแหน่งว่างไว้น่าจะเกิดความเสียหายขึ้นได้ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะแต่งตั้งผู้แทนชั่วคราวขึ้นก็ได้

มาตรานี้ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดวิธีการแก้ไข ความขัดข้องของการเป็นผู้แทนนิติบุคคลขึ้นใหม่โดยจะทำให้นิติบุคคลนั้นมีความคล่องตัวขึ้น

ในกรณีที่มีตำแหน่งว่างลงนี้ ผู้ทำการในตำแหน่งผู้แทน สามารถแสดงเจตนาของนิติบุคคลนั้น ในนามของผู้แทนไปได้เลย จึงไม่เกิดมีข้อขัดข้องต่าง ๆ เกิดขึ้น เพราะได้มีการแก้ไขปัญหาไว้ในกฎหมายแล้ว

จากมาตรา 73 เจาะใจในการที่จะตั้งผู้แทนชั่วคราวในเมื่อตำแหน่งผู้แทนนิติบุคคลว่างลงนั้น จึงอยู่ที่ว่า “และมีเหตุอันควรเชื่อว่า การปล่อยตำแหน่งว่างไว้น่าจะเกิดความเสียหายขึ้นได้” ผู้แทนชั่วคราวจะมีได้ต้องมีการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าน่าจะเกิดความเสียหายขึ้นด้วย เพราะถ้าไม่พิสูจน์ข้อนี้ ศาลก็จะไม่ตั้งผู้แทนชั่วคราวให้

ผู้ที่สามารถร้องขอต่อศาลขอให้ศาลตั้งผู้แทนชั่วคราวนั้น ตามกฎหมายก็คือผู้มีส่วนได้เสีย และพนักงานอัยการ

คำว่าผู้มีส่วนได้เสียนั้นเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก โดยอาจจะรวมเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอื่น ๆ กับนิติบุคคลนั้น ก็สามารถร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งผู้แทนชั่วคราวของนิติบุคคลได้

2) อำนาจของผู้แทนนิติบุคคล

ผู้แทนนิติบุคคลได้แก่ ผู้ที่กฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งกำหนดให้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล สำหรับนิติบุคคลเอกชนเช่น คณะกรรมการสมาคมเป็นผู้แทนสมาคม (มาตรา 86,87) คณะกรรมการมูลนิธิเป็นผู้แทนมูลนิธิ (มาตรา 123) กรรมการบริษัท (มาตรา 1108 (6), 1111 (6), 1144) หุ่นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด (มาตรา 1087) เป็นต้น สำหรับนิติบุคคลมหาชน เช่น รัฐมนตรีเป็นผู้แทนกระทรวง เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด ใครเป็นผู้แทนนิติบุคคลอยู่ที่ใครเป็นผู้ดำเนินการแทนนิติบุคคลในกิจการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ไม่ว่าจะเป็นอำนาจกระทำการแทนโดยกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง ตัวอย่างเช่น คณะกรรมการสมาคมเป็น

ผู้แทนนิติบุคคลในกิจการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ส่วนที่ประชุมใหญ่ของสมาคม แม้จะมีอำนาจในการควบคุมดูแลคณะกรรมการสมาคม (มาตรา 86) ซึ่งเป็นเรื่องความสัมพันธ์ภายในสมาคมเท่านั้น

ผู้แทนนิติบุคคลอาจมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ตามที่กำหนดในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง อย่างไรก็ตามกรณีมีผู้แทนหลายคน ตามข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งแล้ว ผู้แทนนิติบุคคลบางคนอาจไม่มีฐานะเป็นผู้แทนนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 หากผู้แทนนั้นเป็นผู้แทนที่ไม่มีอำนาจกระทำการแทนใดๆ เช่น หากนิติบุคคลนั้นข้อบังคับ ระบุให้มีกรรมการ 5 คน แต่กรรมการที่มีอำนาจกระทำการแทนเป็นของประธานกรรมการแต่เพียงผู้เดียว ส่วนกรรมการอื่นไม่มีอำนาจกระทำการแทน ดังนี้ผู้แทนนิติบุคคลตามมาตรา 70 จึงได้แก่ ประธานกรรมการเท่านั้น

3) ผู้แทนนิติบุคคลแตกต่างจากตัวแทน

ตัวแทนนั้นเกิดจากการตั้งขึ้นโดยสัญญาหรือการมอบอำนาจ ผู้แทนนิติบุคคลมีขึ้นด้วยอำนาจของกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง มีอำนาจดำเนินการแทนนิติบุคคลภายในขอบแห่งวัตถุประสงค์ในฐานะเป็นตัวการ สามารถทำกิจการหรือนิติกรรมต่างๆ โดยไม่ถูกจำกัดอำนาจเหมือนตัวแทน ตัวแทนต้องได้รับมอบอำนาจจากตัวการโดยนิติกรรม ไม่ใช่มีอำนาจกระทำการแทนโดยกฎหมาย นิติบุคคลต้องมีผู้แทนนิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลมีอำนาจแต่งตั้งตัวแทน หรือมอบอำนาจให้ผู้อื่นทำการแทนตนได้ การกระทำของตัวแทนย่อมผู้พันนิติบุคคลซึ่งมีฐานะเป็นตัวการ (มาตรา 820) ไม่ใช่ในฐานะผู้แทนทำการ ซึ่งผู้แทนทำการนั้นเท่ากับนิติบุคคลทำการด้วยตนเอง หากต่อมาผู้แทนนิติบุคคลตายสัญญาตัวแทนไม่ระงับ (มาตรา 826 วรรคสอง) เพราะผู้แทนนิติบุคคลตายแต่นิติบุคคลนั้นยังอยู่

4) การดำเนินการของนิติบุคคล

ผู้แทนเป็นผู้ที่แสดงความประสงค์ หรือ แสดงเจตนาของนิติบุคคล ดังนั้นนิติบุคคลจะเคลื่อนไหวได้ก็ต้องอาศัยการดำเนินการของผู้แทนเป็นสำคัญ เนื่องจากนิติบุคคลเป็นเพียงบุคคลสมมติ โดยอำนาจของกฎหมายจึงดำเนินหรือปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ด้วยตนเองไม่ได้ ต้องดำเนินหรือปฏิบัติงานโดยผู้แทน

1. การดำเนินกิจการตามเสียงข้างมาก ในกรณีที่นิติบุคคลนั้น มีผู้แทนเพียงคนเดียว การดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่แสดงเจตนาของนิติบุคคล ก็ใช้เพียงคนเดียว แต่ถ้ามีกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง กำหนดให้มีผู้แทนได้หลายคน การดำเนินกิจการของนิติบุคคลที่จะต้อง

ใช้เสียงข้างมาก หรือ จะกำหนดตามวิธีอื่นตามที่กฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งไว้ก็ได้ ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 71 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่นิติบุคคลมีผู้แทนหลายคน การดำเนินกิจการของนิติบุคคลให้เป็นไปตามเสียงข้างมากของผู้แทนนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะได้มีข้อกำหนดไว้เป็นประการอื่นในกฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง”

จะเห็นได้ว่าลักษณะของผู้แทน ตามมาตรานี้ ต้องเป็นผู้ที่แสดงความประสงค์ของนิติบุคคลได้ตามกฎหมายหรือข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง ไม่ใช่ผู้แทนอื่น ๆ หรือตัวแทนตามที่เข้าใจกันว่าเป็นเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าพนักงานในนิติบุคคล เพราะว่าผู้แทนอื่น ๆ หรือ ผู้แทนดังกล่าวนี้ ไม่ใช่ผู้แทนของนิติบุคคลตามกฎหมาย

เมื่อเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของนิติบุคคลไม่ใช่ผู้แทนของนิติบุคคลแล้วจะเข้ามา ร่วมกันแสดงเจตนาของนิติบุคคลนั้นไม่ได้ ถ้านิติบุคคลนั้นมีผู้แสดงเจตนาได้คนเดียวเจ้าหน้าที่อื่นที่ ไม่ใช่ผู้แทนก็ไม่สามารถใช้ระบบเสียงข้างมากตามมาตรา 71 นี้ได้

ดังนั้น ในการบริหารงานนิติบุคคลที่จะใช้เสียงข้างมากตามมาตรา 71 นี้ ได้จะต้องมีกฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง ให้นิติบุคคลนั้นมีผู้แทน หรือผู้แสดงเจตนาของนิติบุคคล ได้หลายคน โดยจะต้องเป็นผู้แทนจริง ๆ ไม่ใช่เจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของนิติบุคคลนั้น

2. ประโยชน์ได้เสียของนิติบุคคลขัดกับประโยชน์ได้เสียของผู้แทน มีทางแก้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 74 ว่า

“ถ้าประโยชน์ได้เสียของนิติบุคคลขัดกับประโยชน์ได้เสียของผู้แทนนิติบุคคล ในการอันใด ผู้แทนของนิติบุคคลนั้นจะเป็นผู้แทนในการนั้นไม่ได้”

คำว่าประโยชน์ได้เสีย “ตามมาตรา นี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ เพราะฉะนั้นจึงหมายถึงประโยชน์ได้เสียในทุก ๆ ทางที่จะทำให้ผู้แทน และนิติบุคคลนั้นทั้งได้และทั้งเสียขัดกันแล้ว ผู้แทนนิติบุคคลนั้นก็จะเป็นผู้แทนในการนั้นไม่ได้ จะต้องงดกระทำการในฐานะเป็นผู้แทน

ผลของมาตรานี้ ก็คือ ถ้าประโยชน์ได้เสียของผู้แทน และนิติบุคคลขัดกัน แล้วผู้แทนรู้อยู่แล้วยังขึ้นไปทำ ย่อมไม่ถูกต้อง และไม่มีกฎหมายสนับสนุน กิจการนั้นก็ย่อมไม่ผูกพันนิติบุคคล เพราะกิจการที่ทำไปนั้น ผู้แทนไม่มีอำนาจทำได้ตามมาตรา 74 ซึ่งเรียกว่า ไม่ได้ทำกิจการนั้นโดยผู้แทน เช่น

ฎีกา 580 / 2509 บุคคลภายนอกทำการกู้เงินเพื่อเอาไปให้ผู้จัดการซึ่งเป็น
ผู้แทนนิติบุคคล และเมื่อกู้เงินแล้วผู้จัดการก็รับเงินไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว เน้นได้ชัดว่าประโยชน์ได้
เสียชดกัน ผู้จัดการย่อมไม่มีอำนาจเป็นผู้แทนให้กู้ได้

อย่างไรก็ตาม แม้ส่วนได้เสียจะชดกัน แต่ถ้าผู้แทนได้ทำไปแล้ว และกิจการนั้น
นิติบุคคลก็ได้รับเอา กิจการนั้นก็ต้องผูกพันนิติบุคคลนั้นด้วย

ในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลไม่มีอำนาจทำแทนได้ ตามมาตรา 74 นี้อาจจะทำให้
นิติบุคคลนั้นขาดผู้แทน หรือ ทำให้ผู้แทนไม่พอตามข้อบังคับ หรือ ตราสารจัดตั้ง เช่นนี้อาจจะต้องตั้ง
ผู้แทนเฉพาะการชั่วคราวขึ้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 75 ว่า

“ถ้ากรณีตามมาตรา 74 เป็นเหตุให้ไม่มีผู้แทนของนิติบุคคล เหลืออยู่ หรือ
ผู้แทนของนิติบุคคลที่เหลืออยู่ไม่พอจะเป็นองค์ประชุมหรือไม่พอจะกระทำการอันนั้นได้ หากกฎหมาย
ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งของนิติบุคคลนั้นมิได้มีข้อกำหนดในเรื่องนี้ไว้เป็นอย่างอื่น ให้นำความใน
มาตรา 73 มาใช้บังคับเพื่อตั้งผู้แทนเฉพาะการโดยอนุโลม”

จะเห็นได้ว่า มาตรานี้เป็นทางแก้ของกฎหมาย คือ ถ้าข้อกฎหมาย ข้อบังคับ
หรือ ตราสารจัดตั้งของนิติบุคคล กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ก็ไม่ต้องตั้งผู้แทนชั่วคราวขึ้น แต่หากไม่ได้
กำหนดเอาไว้แล้ว ก็ให้ใช้ทางแก้ตามกฎหมาย คือ ขอให้ศาลตั้งผู้แทนชั่วคราว ตามมาตรา 73 เป็น
ผู้แทนเฉพาะการได้ ตามการอนุโลมของกฎหมาย

3. การดำเนินงานของผู้แทนโดยปราศจากอำนาจ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ มาตรา 76 วรรคสอง บัญญัติว่า

“ถ้าความเสียหายจากบุคคลอื่น เกิดจากการกระทำที่ไม่อยู่ในขอบ
วัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล บรรดาบุคคลดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง ที่ได้เห็นชอบในการ
กระทำนั้น หรือได้เป็นผู้กระทำการดังกล่าว ต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน แก่ผู้ที่ได้รับ
ความเสียหายนั้น”

การที่จะดูว่าเรื่องใดเป็นเรื่องที่ผู้แทนกระทำนอกขอบวัตถุประสงค์หรือนอก
อำนาจหน้าที่นั้น ก็ต้องดูรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลที่มีอยู่ในกฎหมาย ข้อบังคับ
หรือตราสารจัดตั้ง และก็ต้องดูวัตถุประสงค์โดยทั่ว ๆ ไปด้วย ถ้าทำนอกรวมที่กล่าวมานี้ ถือเป็นการ
กระทำนอกรอบวัตถุประสงค์

3.1.6 ความรับผิดของนิติบุคคล

1) ความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคล

1.1) ถ้าทำไปภายในขอบวัตถุประสงค์ และผู้แทนนิติบุคคลกระทำไปในหน้าที่ ผู้แทนนิติบุคคลไม่ต้องรับผิดในฐานะส่วนตัว แต่นิติบุคคลต้องรับผิดต่อบุคคลภายนอก ตามหลักความเป็นเอกภาพของนิติบุคคล

1.2) ถ้ากระทำไปเกินขอบวัตถุประสงค์ ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดเป็นการส่วนตัว ไม่ถือว่านิติบุคคลเป็นผู้กระทำ ข้อสำคัญต้องดูว่าเป็นการกระทำในหน้าที่และขอบวัตถุประสงค์หรือไม่ ถ้าได้ทำไปในหน้าที่ของผู้แทนนิติบุคคลแล้ว ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น นิติบุคคลย่อมต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต่อบุคคลภายนอก แต่ในระหว่างนิติบุคคลกับผู้แทนนิติบุคคลมีสิทธิได้เบี่ยงกันเองกับผู้ก่อความเสียหาย (มาตรา 76) แต่ถ้าไม่อยู่ในขอบวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล บรรดาบุคคลดังกล่าว(ผู้แทนนิติบุคคล)ที่ให้เห็นชอบให้กระทำการนั้นหรือได้เป็นผู้กระทำการดังกล่าว ต้องร่วมกันรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (มาตรา 76 วรรค 2)

2) ความรับผิดของนิติบุคคล

ถ้าผู้แทนนิติบุคคลทำการไปภายในขอบอำนาจและวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล ถือว่าเป็นการกระทำของนิติบุคคลเพียงหนึ่งเดียว นิติบุคคลต้องรับผิดตามมาตรา 66 และมาตรา 70

ความรับผิดของนิติบุคคลทางคดีแพ่ง เช่น ละเมิด สัญญา ข้อสำคัญต้องทำการภายในขอบวัตถุประสงค์ กล่าวคือ นิติบุคคลต้องรับผิดในทางแพ่งที่ผู้แทนนิติบุคคล หรือตัวแทนกระทำไปภายในขอบอำนาจและวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล ต้องเป็นการกระทำในหน้าที่และภายในขอบวัตถุประสงค์ ถ้าเป็นการกระทำส่วนตัวหรือนอกขอบวัตถุประสงค์จะไม่ผูกพันนิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลหรือตัวแทนจะต้องรับผิดเป็นการส่วนตัว หากผู้แทนนิติบุคคล หรือตัวแทนทำไปภายในขอบวัตถุประสงค์และในหน้าที่แล้วก่อให้เกิดความเสียหายนิติบุคคลต้องรับผิด แต่ในระหว่างกันเองนิติบุคคลมีสิทธิไล่เบี้ยผู้ก่อความเสียหายได้

ความรับผิดของนิติบุคคลทางคดีอาญา นิติบุคคลจะต้องรับผิดเท่าที่สภาพจะเปิดช่องให้รับผิดได้ (มาตรา 67) การกระทำผิดอาญาแสดงออกโดยผ่านทางผู้แทนนิติบุคคลเท่านั้นไม่รวมถึงลูกจ้างของนิติบุคคล เช่น ลูกจ้างขับรถไปส่งของ ระหว่างทางขับรถไปชนคนตาย ลูกจ้างเท่านั้นจะต้องรับผิดในทางอาญา นิติบุคคลโดยผู้แทนไม่ต้องรับโทษทางอาญา แต่ถ้าเป็นการกระทำในหน้าที่ของผู้แทน นิติบุคคลต้องรับผิดทางอาญา เช่น ผู้จัดการเขียนเช็คชำระหนี้ของบริษัทโดยไม่มีเงินใน

บัญชี นิติบุคคลโดยผู้จัดการมีความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค (คำพิพากษาฎีกา 1965/2531) และ ฯลฯ ข้อสำคัญคือ ต้องเป็นการกระทำในหน้าที่ของผู้แทนนิติบุคคล มิใช่ในฐานะส่วนตัว และอยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 “ในการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย” แสดงว่านิติบุคคลสามารถรับผิดทางอาญาบางอย่างได้ ถ้าผู้แทนนิติบุคคลดำเนินการกระทำไปเกี่ยวกับกิจการตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลเพื่อให้นิติบุคคลนั้นได้รับประโยชน์ เช่น กระทำผิดตามพระราชบัญญัติความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค, ฉ้อโกงประชาชน, พระราชบัญญัติโรงงาน และ ฯลฯ โทษที่จะลงแก่นิติบุคคล (ลงโทษผู้แทนนิติบุคคล) ได้แก่ โทษปรับ โทษจำคุก สำหรับโทษประหารชีวิต ไม่เปิดช่องให้ลงแก่นิติบุคคลที่ไม่มีชีวิตจิตใจ

3.1.7 การสิ้นสุดสภาพนิติบุคคล

1) การสิ้นสุดของผู้แทนนิติบุคคล

สำหรับเรื่องผู้แทนนิติบุคคลต้องสิ้นสุดลงนี้ นอกจาก จะดูได้จากกฎหมายแล้ว ก็ยังพิจารณาได้จากข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งนิติบุคคลนั้น ๆ ด้วย การสิ้นสุดการเป็นผู้แทนตามหลักกฎหมาย เช่น การตาย การสาบสูญ การปลดเกษียณอายุ การปลดออก การไล่ออก การเป็นบุคคลไร้ความสามารถ เป็นต้น ทำให้การเป็นผู้แทนนั้นสิ้นสุดลงได้ สำหรับการสิ้นสุดลงตามข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งก็แล้วแต่ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง จะกำหนดระยะเวลาการเป็นผู้แทน อาจเป็น 2 ปี หรือ 4 ปีก็ได้ แต่กิจการใดที่ทำลงไปเมื่อผู้แทนนั้นสิ้นอำนาจลงไปแล้ว กิจการนั้นย่อมไม่ผูกพันนิติบุคคล ยกเว้น นิติบุคคลนั้นจะยอมรับการกระทำนั้นโดยให้สัตยาบรรณ อาจจะไม่ผูกพันได้

2) การสิ้นสุดสภาพนิติบุคคล

นิติบุคคลอาจสิ้นสุดสภาพไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังนี้

1. ตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง เช่น บริษัทกำหนดเอาไว้ในตราสารจัดตั้งว่าจะดำเนินการจนกว่าจะครบ 10 ปี แล้วบริษัทนี้ก็ย่อมสิ้นสุดสภาพไป
2. โดยสมาชิกตกลงเลิก เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันไม่สมัครใจจะดำเนินการกันต่อไปก็ย่อมที่จะแสดงเจตนาเลิกกันไป
3. เลิกโดยผลของกฎหมาย เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญ ย่อมเลิกกันเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่ง ตาย หรือ ล้มละลาย ตามมาตรา 1055

4. โดยคำสั่งของศาลให้เลิก เช่น ศาลอาจสั่งให้เลิกทางหุ้นส่วนสามัญเสียก็ได้ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วน คนใดคนหนึ่งร้องขอตามมาตรา 1057

3.2 องค์กรไม่แสวงหากำไร

โดยทั่วไปแล้วการจัดตั้งมูลนิธิหรือสมาคมซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ หรือการจัดตั้งองค์กรเพื่อประโยชน์ของสมาชิก เช่น สมาคมการค้า หอการค้า สมาคมนายจ้าง สมาคมลูกจ้าง เป็นต้น มีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือในเรื่องการประกอบธุรกิจหรืออาชีพของสมาชิก องค์กรต่างๆที่กล่าวมานี้เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบธุรกิจ อาจกล่าวได้ว่าองค์กรที่กล่าวมานี้จัดตั้งขึ้นมีลักษณะเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร ทั้งนี้ก็เพื่อการกุศลสาธารณะและแก้ปัญหาสังคมในด้านต่างๆ

3.2.1 ความหมาย

ในการศึกษาองค์กรไม่แสวงหากำไร นั้นจำเป็นต้องทราบและทำความเข้าใจถึงความหมาย”องค์กรไม่แสวงหากำไร” ซึ่งมีนักวิชาการและองค์กรต่างๆได้ให้คำนิยามไว้ดังนี้

Lohmann⁵⁴ องค์กรไม่แสวงหากำไร หมายถึง องค์กรที่มีความแตกต่างจากองค์กรอื่นโดยได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ การบริหารองค์กรนั้นมีลักษณะผสมผสานขององค์กรธุรกิจและองค์กรราชการ มีลักษณะ hybrid กล่าวคือ มีการทำงานที่ยืดหยุ่นคล่องตัว ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการที่เป็นอาสาสมัคร และผู้จัดการมืออาชีพ

McNamara (n.d.)⁵⁵ องค์กรไม่แสวงหากำไร หมายถึง องค์กรที่ใครก็สามารถก่อตั้งขึ้นมาได้ ภายใต้ความร่วมมือของกลุ่มคนที่มีความคิดเหมือนกัน หากมีลักษณะดังนี้จะป็นองค์กรที่ไม่เป็นทางการ แต่หากทำให้ถูกกฎหมายและมีความเป็นทางการก็ให้ดำเนินการทำตามกฎระเบียบของรัฐนั้นๆ เช่น ในเรื่องการทำเรื่องยกเว้นภาษี การระดมทุน เป็นต้น

Kate Luckert⁵⁶ องค์กรไม่แสวงหากำไร หมายถึง องค์กรที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือรัฐบาล และให้ความดูแลช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส โดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนของผู้ที่จะได้รับ มี

⁵⁴ Roger A. Lohmann, "Charity Philanthropy, Public Service, or Enterprise: What are the big questions of Nonprofit Management today?," *Public Administration Review* 67, no. 3 (2007): 437-444.

⁵⁵ Carter McNamara, "Basic Overview of Nonprofit Organizations," accessed May 18, 2021, <https://managementhelp.org/organizations/nonprofits.htm>.

⁵⁶ Luckert Kate, "Nonprofit Organizations (Definition and Examples)," accessed May 18, 2021, https://www.learningtogive.org/sites/default/files/handouts/Definition_Examples_Nonprofit_Organizations.pdf.

อาสาสมัครของตนเอง เป็นองค์กรอีกภาคส่วนหนึ่งที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล หรือเรียกว่า third sector

สำนักงานสถิติแห่งชาติ⁵⁷ องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร หมายถึง องค์กร มูลนิธิ สมาคม สหภาพ และพรรคการเมือง ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานที่มีลักษณะ หน้าที่หรือกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มิใช่เฉพาะกลุ่ม เป็นองค์กรที่ปกครองตนเองโดยมีคณะกรรมการเป็นผู้กำหนดนโยบายและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ไม่แสวงหากำไรและไม่แบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก ไม่ใช่ องค์กรฯ ของรัฐ แม้องค์กรฯ นั้นจะจัดตั้งขึ้นโดยรัฐ หรือได้รับการสนับสนุนจากรัฐ

ธนาคารโลก (World Bank)⁵⁸ ได้กล่าวถึงองค์กรไม่แสวงหากำไร หมายถึง (1) องค์กรที่มีองค์ประกอบซึ่งโดยส่วนใหญ่หรือทั้งหมดเป็นอิสระจากรัฐบาล (2) ดำเนินการโดยไม่แสวงหากำไร (3) มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ด้านมนุษยธรรม ประโยชน์ของสังคมหรือวัฒนธรรมไม่ว่าจะเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยกันหรือโดยสังคมทั้งหมด

จากคำนิยามข้างต้นอาจสรุปได้ว่าองค์กรไม่แสวงหากำไร หมายถึงองค์กรที่ใครก็สามารถก่อตั้งขึ้นมาได้ภายใต้ความร่วมมือของกลุ่มคนที่มีความคิดเหมือนกัน มีลักษณะที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานที่มีลักษณะ หน้าที่หรือกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เป็นองค์กรที่ปกครองตนเองโดยมีคณะกรรมการเป็นผู้กำหนดนโยบายและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ไม่แสวงหากำไรและไม่แบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก เป็นองค์กรอีกภาคส่วนหนึ่งที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล หรือเรียกว่า third sector หากดำเนินการทำตามกฎระเบียบของรัฐนั้นๆ ก็จะได้สิทธิประโยชน์ เช่น ในเรื่องลดหย่อนภาษี หรือยกเว้นภาษี

3.2.2 การแบ่งประเภทขององค์กรไม่แสวงหากำไร

การแบ่งประเภทขององค์กรไม่แสวงหากำไรนั้น มีการจัดแบ่งกันหลายลักษณะ ซึ่งอาจแบ่งได้ดังต่อไปนี้⁵⁹

⁵⁷ กองสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *การสำรวจองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร พ.ศ. 2561 The 2018 Non-Profit Organization Survey* (กรุงเทพฯ: ดอกเบญจ, 2562), 3.

⁵⁸ World Bank, "The Role of Non-Profit Organizations in Development: The Experience of the World Bank."

⁵⁹ ฉัฐพล ช่วยประสาทวัฒนา, "ภาวะภาษีเงินได้ขององค์กรไม่แสวงหากำไร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), 79-81.

3.2.2.1 แบ่งประเภทตามความเป็นเจ้าของ

(1) องค์กรที่มีสมาชิกเป็นเจ้าของ

ลักษณะขององค์กรที่มีสมาชิกเป็นเจ้าของ กล่าวคือ องค์กรจะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไปเพื่อประโยชน์ของสมาชิก สมาชิกมีสิทธิในการเลือกผู้บริหารหรือผู้ที่มีหน้าที่ในการดูแลผลประโยชน์ของสมาชิคนั้น เช่น องค์กรฝ่ายลูกจ้าง มีวัตถุประสงค์เพื่อการช่วยเหลือในเรื่องค่าตอบแทนการทำงาน ค่าตอบแทนจากการเกษียณอายุ เงื่อนไขในการทำงาน เป็นต้น

(2) องค์กรที่มีผู้บริหารเป็นเจ้าของ

เป็นองค์กรที่มีกลุ่มบุคคลทำหน้าที่เป็นผู้บริหารและประกอบด้วยพนักงานหรือลูกจ้างที่ทำงานให้กับองค์กรนั้นๆ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล องค์กรทางศาสนา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม องค์กรไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์เจ้าของ ผู้ถือหุ้น หรือสมาชิก แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก

3.2.2.2 แบ่งประเภทตามการดำเนินการ

(1) องค์กรที่มีการดำเนินการด้วยตนเอง

เป็นองค์กรที่มีการดำเนินการด้วยตนเองทั้งในแง่ของการกุศลสาธารณะและเพื่อประโยชน์ของสมาชิก เช่น โรงเรียนมีการเปิดการเรียนการสอน โรงพยาบาลมีการให้บริการด้านการรักษาพยาบาล สมาคมการค้าส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจตามวัตถุประสงค์แก่สมาชิก เป็นต้น

(2) องค์กรที่ไม่ได้ดำเนินการด้วยตนเอง

เป็นองค์กรที่รับเงินบริจาคหรือเงินช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ๆ แล้วนำเงินไปบริจาคให้กับประชาชนหรือองค์กรการกุศลอื่น เช่น กองทุนช่วยเหลือน้ำท่วมที่รับบริจาคจากประชาชนทั่วไป แล้วนำไปเงินไปบริจาคให้กับประชาชนผู้ประสบภัยน้ำท่วม มูลนิธิหรือสมาคมรับบริจาคเงินแล้วนำไปให้กับผู้ยากไร้ เป็นต้น

3.2.2.3 แบ่งประเภทตามการจดทะเบียน

(1) องค์กรที่ไม่มีการจดทะเบียน

องค์กรที่เกิดจากการรวมกันของกลุ่มบุคคลซึ่งไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลซึ่งมีชื่อเรียกที่หลากหลาย ได้แก่ กองทุนการกุศลซึ่งไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล องค์กรสาธารณประโยชน์ ประเภทองค์กรภาคเอกชนซึ่งจัดตั้งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 เช่น มูลนิธิมหาชัยสามัคคี ศูนย์ประสานงานองค์กรเอกชนประจำจังหวัดมุกดาหาร

(2) องค์กรที่มีการจดทะเบียน

องค์กรที่มีการจดทะเบียนตามกฎหมายเฉพาะอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อการสาธารณประโยชน์หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของสมาชิก เช่น มูลนิธิซึ่งจะต้องจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ องค์กรลูกจ้างซึ่งจะต้องจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเงื่อนไขในการทำงาน

3.2.2.4 แบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์

(1) องค์กรการกุศล

เป็นองค์กรที่มีการดำเนินกิจการเพื่อการกุศลสาธารณะซึ่งได้มีการกำหนดความหมายของการดำเนินกิจการเพื่อการกุศลสาธารณะไว้ เช่น ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านศาสนา ด้านการกีฬา ด้านการสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

(2) องค์กรส่งเสริมธุรกิจและอาชีพ

เป็นองค์กรที่จัดตั้งโดยสมาชิก สมาชิกในกลุ่มนี้มี 2 ลักษณะ คือ สมาชิกที่เป็นผู้ประกอบการและสมาชิกที่เป็นลูกจ้าง องค์กรที่มีสมาชิกเป็นผู้ประกอบการเป็นการช่วยเหลือสมาชิกในการส่งเสริมสมาชิกในการประกอบธุรกิจและองค์กรที่มีสมาชิกเป็นลูกจ้างเป็นการช่วยเหลือในลักษณะของการต่อรองกับนายจ้างเพื่อเงื่อนไขในการทำงานที่ดีขึ้น

(3) องค์กรเพื่อประโยชน์ของสมาชิกอื่นๆ

องค์กรไม่แสวงหากำไรเพื่อประโยชน์ของสมาชิกอื่นๆ ได้แก่ นิติบุคคลอาคารชุดและนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการดูแลทรัพย์สินที่ใช้เพื่อประโยชน์ร่วมกันภายในอาคารชุดหรือภายในหมู่บ้านจัดสรร

3.2.3 รูปแบบการจัดตั้ง

การจัดตั้งองค์กรไม่แสวงหากำไรในรูปแบบของนิติบุคคลนั้นอาจจัดตั้งขึ้นได้ในหลายรูปแบบ การจัดตั้งนั้นอาจเกิดจากเอกชนร่วมมือกันจัดตั้งองค์กรขึ้นมาในลักษณะเป็นนิติบุคคลเอกชน เช่น สมาคม มูลนิธิ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน หรือนิติบุคคลมหาชน ที่อาจเกิดจากกฎหมายพิเศษให้จัดตั้งองค์กรขึ้นมา

1) สมาคม

กฎหมายต้องการควบคุมกลุ่มบุคคลเฉพาะกลุ่มที่มารวมตัวกันและมีความมุ่งหมายที่จะผูกพันกันตามกฎหมาย หากไม่มีเจตนาที่จะผูกพันตามกฎหมายแล้วก็ไม่ถือว่าเป็นสมาคม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 78 บัญญัติไว้ว่า การก่อตั้งสมาคมเพื่อกระทำการใด ๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกันและมีใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน ต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งได้กำหนดวิธีการไว้ดังนี้ คือ

1. สมาคมต้องใช้ชื่อซึ่งมีคำว่า “สมาคม” ประกอบกับชื่อของสมาคม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 80) การขอจดทะเบียนสมาคมนั้น ให้ผู้จะเป็นสมาชิกของสมาคม จำนวนไม่น้อยกว่าสามคน ร่วมกันยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมจะตั้งขึ้น พร้อมกับแนบข้อบังคับของสมาคม รายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้จะเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่าสิบคน และรายชื่อ ที่อยู่และอาชีพของผู้จะเป็นกรรมการของสมาคมมากับคำขอด้วย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 81)

2. แนบข้อบังคับของสมาคมซึ่งต้องมีรายการให้ครบตาม มาตรา 79 รายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้จะเป็นสมาชิก ไม่น้อยกว่า 10 คน และของผู้ที่จะเป็นกรรมการของสมาคมมาพร้อมกับคำขอด้วย

3. นายทะเบียนรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่สมาคม แต่ก่อนที่นายทะเบียนจะรับจดทะเบียนให้ นั้น นายทะเบียนจะต้องดำเนินการตรวจสอบ (มาตรา 82) ดังนี้ คือ

ก. คำขอและข้อบังคับถูกต้อง หมายถึง คำขอมีผู้จะเป็นสมาชิกของสมาคมไม่น้อยกว่า 3 คน ร่วมกันยื่นซึ่งก็ต้องลงลายมือชื่อในคำขอด้วย และข้อบังคับที่แนบมานั้นก็ต้องมีรายการครบถ้วน

ข. วัตถุประสงค์ของสมาคมที่ระบุในข้อบังคับต้องไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ค. รายการซึ่งจัดแจ้งในคำขอหรือข้อบังคับต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสมาคม

ง. ผู้ที่จะเป็นกรรมการของสมาคมนั้น ต้องมีฐานะและความประพฤติเหมาะสม ในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสมาคม

เมื่อทำครบตาม 4 ข้อนี้แล้ว ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่สมาคมนั้น แต่หากมีข้อใดข้อหนึ่งไม่ถูกต้อง ยกเว้นข้อ ข. (ในเรื่องวัตถุประสงค์) ให้นายทะเบียนมีคำสั่งให้ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้อง ซึ่งเมื่อ

ได้แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงถูกต้องแล้ว ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียน และออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่สมาคมนั้น ตามมาตรา 82 วรรค 2

4. สมาคมที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล (มาตรา 83) นายทะเบียนดำเนินการลงประกาศการจัดตั้งสมาคมในราชกิจจานุเบกษา

นายทะเบียนมีอำนาจที่จะไม่รับจดทะเบียนสมาคมได้ตามมาตรา 82 ในกรณีดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของสมาคมขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
2. ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนไม่แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงตามคำสั่งของนายทะเบียนให้

ถูกต้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ทราบคำสั่ง เมื่อมีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนแล้ว ให้นายทะเบียนแจ้งคำสั่งของตนพร้อมทั้งเหตุผลที่ไม่รับจดทะเบียนไปยังผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนโดยมิชักช้า

สำหรับนายทะเบียนสมาคมนั้น อธิบดีกรมการปกครอง เป็นนายทะเบียนสมาคมในกรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นนายทะเบียนสมาคมในจังหวัดอื่น ทั้งนี้เป็นไปตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องแต่งตั้งนายทะเบียนสมาคม ลงวันที่ 15 กันยายน 2547

การยื่นคำขอจะทะเบียนสมาคม จดทะเบียนแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของสมาคม จดทะเบียนแต่งตั้งกรรมการสมาคมขึ้นใหม่ทั้งหมด หรือการเปลี่ยนแปลงกรรมการของสมาคม สำหรับในกรุงเทพมหานครให้ยื่น ณ สำนักงานเขตและให้สำนักเขียนเขตส่งให้นายทะเบียนดำเนินการต่อไป สำหรับในจังหวัดอื่นให้ยื่น ณ ที่ว่าการอำเภอหรือที่ว่าการกิ่งอำเภอที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมจะจัดตั้งขึ้นหรือมีอยู่แล้วแต่กรณี⁶⁰

การจัดตั้งสมาคมนั้นนอกจากจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังมี พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัท จำกัด สมาคม และมูลนิธิ พ.ศ. 2499 เป็นกฎหมายที่กำหนดความผิดและโทษของนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับเรื่องการจดทะเบียนจัดตั้งและการดำเนินการต่างๆ ทั้งนี้ในส่วนของความผิดของสมาคม⁶¹ นี้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมและการดำเนินการต่างๆ เช่น การใช้ชื่อ “สมาคม” ประกอบกับชื่อ ในดวงตรา ป้ายชื่อ จดหมาย ใบแจ้ง

⁶⁰ ข้อ 1 กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2547) ออกตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอน 50 ก (9 สิงหาคม 2547), 19.

⁶¹ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535.

ความ หรือเอกสารอย่างอื่นเกี่ยวกับธุรกิจโดยมิได้เป็นสมาคมที่ได้จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือตามกฎหมายอื่น ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาทและปรับอีกวันละไม่เกินห้าร้อยบาทจนกว่าจะได้เลิกใช้ (มาตรา 49 พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535) เป็นต้น

2) มูลนิธิ

การจัดตั้งมูลนิธิต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 110 เป็นบทบัญญัติซึ่งแสดงความหมายของมูลนิธิเอาไว้ ซึ่งประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้เฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศล สาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษา หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น จะเห็นได้ว่ากฎหมายเพ่งเอาตัวทรัพย์สินเป็นสำคัญ ไม่ใช่ตัวบุคคลและคำว่า “ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะ” นี้หมายความว่า ผู้ก่อตั้งได้จัดมอบทรัพย์สินส่วนหนึ่งให้แก่บุคคลหนึ่งให้จัดการเพื่อสาธารณประโยชน์ใดโดยเฉพาะเจาะจง อันเป็นวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งมูลนิธินั้น ๆ
2. ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้นถ้าตั้งเพื่อประโยชน์ส่วนตัวทรัพย์สินนั้นไม่เป็นมูลนิธิ
3. มิได้มุ่งผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน หากมีจุดมุ่งหมายและแบ่งปันผลประโยชน์กัน ก็ไม่เป็นมูลนิธิ
4. ต้องดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ
5. มูลนิธิต้องจดทะเบียนตาม ป.พ.พ. และเมื่อจดทะเบียนแล้วก็จะป็นนิติบุคคลตาม มาตรา 122

การก่อตั้งมูลนิธิต้องดำเนินการดังนี้

1. ต้องมีข้อบังคับของมูลนิธิ ตามมาตรา 111 ซึ่งต้องทำเป็นหนังสือ
2. ข้อบังคับของมูลนิธิอย่างน้อยต้องมีรายการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 112
3. การขอจดทะเบียนมูลนิธิ เมื่อมีข้อบังคับแล้ว ผู้ขอจัดตั้งมูลนิธิต้องยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่สำนักงานใหญ่ของมูลนิธิจะตั้งขึ้น ในคำขออย่างน้อยต้องระบุเจ้าของทรัพย์สินและรายการทรัพย์สินที่จะจัดสรรสำหรับมูลนิธิ รายชื่อที่อยู่และอาชีพของผู้จะเป็นกรรมการมูลนิธิทุกคน พร้อมแนบข้อบังคับของมูลนิธิมากับคำขอด้วย ตามมาตรา 114

4. นายทะเบียนรับจดทะเบียน และออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่ มูลนิธินั้น แต่ก่อนที่นายทะเบียนจะรับจดทะเบียนให้ นั้น นายทะเบียนจะต้องดำเนินการตรวจสอบ ความถูกต้อง ตาม มาตรา 115 วรรค 1 ก่อน

5. นายทะเบียนดำเนินการลงประกาศการจัดตั้งมูลนิธิในราชกิจจานุเบกษา ตาม มาตรา 115 วรรค 1 ตอนท้าย

เมื่อครบ 5 ข้อแล้ว นายทะเบียนจะรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่มูลนิธินั้น แต่ถ้ามีข้อใดไม่ถูกต้อง ยกเว้น (3) วัตถุประสงค์ ให้นายทะเบียนมีคำสั่งให้ผู้ ขอบจดทะเบียนแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้อง แล้วนายทะเบียนจึงรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญ แสดงการจดทะเบียนให้แก่มูลนิธินั้น ตามมาตรา 115 วรรค 2

ลักษณะของการจัดตั้งมูลนิธิ คือ การนำเงินและอสังหาริมทรัพย์มารวมกันเข้าเป็น กองทุนเพื่อทำกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดังจะเห็นได้จากหลักเกณฑ์ของการจัดตั้งมูลนิธิตาม หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท.0402/ว.1548 ลงวันที่ 19 กันยายน 2534 กระทรวงมหาดไทย กำหนดทุนทรัพย์แรกเริ่มในการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิต้องมีเงินลงทุนเป็นเงินสดไม่น้อยกว่า 500,000 บาท ถ้าเป็นทรัพย์สินอื่นจะต้องมีเงินสดไม่น้อยกว่า 250,000 บาทเมื่อรวมกับทรัพย์สินอื่นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ไม่น้อยกว่า 500,000 บาท

กรณีที่มีมูลนิธิมีวัตถุประสงค์เพื่อการสังคมสงเคราะห์ ส่งเสริมการศึกษา การกีฬา การศาสนา สาธารณภัย และเพื่อการบำบัดรักษา ค้นคว้า ป้องกันผู้ป่วยจากยาเสพติด โรคเอดส์หรือ มูลนิธิที่ก่อตั้งโดยหน่วยงานของรัฐได้รับการผ่อนผันให้มีทรัพย์สินเป็นกองทุนไม่ต่ำกว่า 200,000 บาท ถ้าเป็นทรัพย์สินอื่นจะต้องมีเงินสดไม่น้อยกว่า 100,000 บาท และเมื่อรวมกันทรัพย์สินอื่นแล้วต้องมี มูลค่าไม่น้อยกว่า 200,000 บาท ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท. 0402/ว.1310 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2559

การยื่นคำขอจัดตั้งมูลนิธิให้ผู้ประกอบจะขอจัดตั้งมูลนิธิยื่นคำขอจดทะเบียน จัดตั้งมูลนิธิต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่สำนักงานใหญ่ของมูลนิธิจะจัดตั้งขึ้น โดยในเขต กรุงเทพมหานครให้ยื่น ณ สำนักงานเขต ส่วนในจังหวัดอื่นให้ยื่น ณ ที่ว่าการอำเภอ.⁶²

⁶² ข้อ 3 กฎกระทรวงว่าด้วยการจดทะเบียนมูลนิธิการดำเนินการ และการทะเบียนมูลนิธิ พ.ศ. 2545 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอน 97 ก (30 กันยายน 2545), 18.

3) องค์กรสาธารณประโยชน์

3.1) สมาคม

สมาคมที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประสงค์จะเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 กล่าวคือ ต้องยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “ก.ส.ค.” เพื่อให้รับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ มาตรา 13 (15) ให้ ก.ส.ค. เป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ และองค์กรสวัสดิการชุมชน ตามมาตรา 34 ทั้งนี้ ก.ส.ค. ได้ออกข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ พ.ศ. 2555.⁶³ หมวด 1 การยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ของมูลนิธิ สมาคม ข้อ 6. กำหนดไว้ว่า การยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ของสมาคมหรือมูลนิธิ โดย

1. สมาคมจะต้องดำเนินกิจการและมีผลงานด้านการจัดสวัสดิการสังคม ต่อเนื่องจนถึงวันยื่นคำขอไม่น้อยกว่าหกเดือน
2. มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในท้องที่ที่จะยื่นคำขอไม่น้อยกว่าหกเดือน
3. มีบุคลากรหรืออาสาสมัครในการปฏิบัติงานประจำหรือมีที่ปรึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์
4. มีการกำหนดสาขาในการจัดสวัสดิการสังคมที่จะดำเนินการอย่างชัดเจน เช่น การบริการสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการ และกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น
5. มีการกำหนดลักษณะหรือรูปแบบ และวิธีการในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม เช่น การส่งเสริม การพัฒนา การสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น
6. มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และองค์กรอื่นได้มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม

⁶³ หมวด 1 ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ พ.ศ. 2555, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 129 ตอนพิเศษ 74 ง (2 พฤษภาคม 2555).

7. การยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ให้ผู้มีอำนาจทำการแทนมูลนิธิหรือสมาคม หรือผู้ได้รับมอบฉันทะจากมูลนิธิหรือสมาคมยื่นคำขอตามแบบที่ปลัดกระทรวงกำหนดพร้อมด้วยเอกสารหลักฐาน ดังต่อไปนี้

7.1) สำเนาทะเบียนบ้าน และสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีคำรับรองว่าถูกต้อง

7.2) สำเนาข้อบังคับหรือระเบียบหรือตราสาร และสำเนาใบอนุญาตจัดตั้งมูลนิธิหรือสมาคม

7.3) รายชื่อคณะกรรมการของมูลนิธิหรือสมาคม

7.4) สำเนางบดุลหรือสำเนารายงานการเงินของมูลนิธิหรือสมาคม

7.5) แผนงานโครงการของมูลนิธิหรือสมาคม

7.6) ผลการดำเนินงานในระยะเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือน

7.7) เอกสารหลักฐานที่แสดงถึงการกำหนดสาขาของงานสวัสดิการสังคม การกำหนดลักษณะ หรือรูปแบบและวิธีการในการดำเนินงาน รวมทั้งเอกสารหลักฐานในการส่งเสริมและสนับสนุนตาม ข้อ 6 (6) ด้วย

การยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ มูลนิธิหรือสมาคมจะยื่นคำขอด้วยตนเองหรือส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับก็ได้

เมื่อสมาคมได้รับการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์แล้ว ให้จัดแจ้งการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ในทะเบียนองค์กรสาธารณประโยชน์ สามารถใช้ข้อความว่า “องค์กรสาธารณประโยชน์” ในวงเล็บท้ายชื่อได้ และให้สำนักงานประกาศการรับรองในราชกิจจานุเบกษา โดยระบุชื่อองค์กรสาธารณประโยชน์นั้น

3.2) มูลนิธิ

มูลนิธิที่จัดทะเบียนตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประสงค์จะเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 กล่าวคือ ต้องยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “ก.ส.ค.” เพื่อรับรองให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ มาตรา 13 (15) ให้ ก.ส.ค. เป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์และ

องค์กรสวัสดิการชุมชน ตามมาตรา 34 ทั้งนี้ ก.ส.ค. ได้ออกข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ พ.ศ. 2555 หมวด 1 การยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ของมูลนิธิ หรือสมาคม ข้อ 6 ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับสมาคมซึ่งได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อสมาคม

3.3) องค์กรภาคเอกชน

องค์กรภาคเอกชนที่มีผลงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมตามมาตราฐานที่คณะกรรมการกำหนดอาจยื่นคำขอต่อคณะกรรมการให้รับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ได้ ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 กล่าวคือ ต้องยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “ก.ส.ค.” เพื่อรับรองให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ มาตรา 13 (15) ให้ ก.ส.ค. เป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์และองค์กรสวัสดิการชุมชน ตามมาตรา 34 ทั้งนี้ ก.ส.ค. ได้ออกข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ พ.ศ. 2555 หมวด 2 การยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ขององค์กรภาคเอกชน ข้อ 9. องค์กรภาคเอกชนที่มีผลงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมจะยื่นคำขอให้รับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1 เป็นองค์กรภาคเอกชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งจะต้องดำเนินกิจการและมีผลงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมต่อเนื่องจนถึงวันยื่นคำขอไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

2. มีส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมหรือมูลนิธิหรือสมาคมตามข้อ 4 รับรองผลการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคม

3. มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในท้องที่ที่จะยื่นคำขอไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

4. มีบุคลากรหรืออาสาสมัครในการปฏิบัติงานประจำหรือมีที่ปรึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์

5. มีการกำหนดสาขาในการจัดสวัสดิการสังคมที่จะดำเนินการอย่างชัดเจน เช่น การบริการสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการ และกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

6. มีการกำหนดลักษณะหรือรูปแบบ และวิธีการในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม เช่น การส่งเสริม การพัฒนา การสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น

7. มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และองค์กรอื่นได้มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม

องค์กรภาคเอกชนที่ได้รับการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์แล้วสามารถใช้ข้อความว่า “องค์กรสาธารณประโยชน์” ในวงเล็บท้ายชื่อได้

4) องค์กรสวัสดิการชุมชน

องค์กรภาคประชาชน⁶⁴ ที่ประสงค์จะจัดตั้งเป็นองค์การสวัสดิการชุมชน⁶⁵ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 นั้นต้องปฏิบัติตามมาตรา 40/1 ซึ่งบัญญัติกำหนดให้องค์กรภาคประชาชนที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกในชุมชนหรือที่เข้าร่วมตัวเป็นเครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชน ตามมาตรฐานที่คณะกรรมการกำหนด โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางภูมิสังคมของแต่ละชุมชนท้องถิ่นอาจยื่นคำขอต่อคณะกรรมการให้รับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนได้

ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน พ.ศ. 2555 กำหนดให้ “องค์กรภาคประชาชน⁶⁶ ที่ประสงค์จะเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน ปฏิบัติตามข้อ 5

1. มีการดำเนินกิจการและผลงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมหรือการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมต่อเนื่องจนถึงวันยื่นคำขอไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

2. มีที่ทำการตั้งอยู่ในท้องที่ที่จะยื่นคำขอไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

⁶⁴ “องค์กรภาคประชาชน” หมายความว่า องค์กรซึ่งเป็นการรวมของประชาชนในชุมชนโดยประชาชนจัดตั้งกันขึ้นเองหรือโดยการแนะนำหรือสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ เอกชน องค์กรเอกชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ข้อ 4 ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำขอเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน พ.ศ. 2555.

⁶⁵ มาตรา 3 “องค์กรสวัสดิการชุมชน” [3] หมายความว่า องค์กรภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกในชุมชน หรือปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมของเครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชน และได้รับการรับรองให้ดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมตามพระราชบัญญัตินี้

⁶⁶ “องค์กรภาคประชาชน” หมายความว่า องค์กรซึ่งเป็นการรวมของประชาชนในชุมชนโดยประชาชนจัดตั้งกันขึ้นเองหรือโดยการแนะนำหรือสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ เอกชน องค์กรเอกชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชน

3. มีบริการสวัสดิการสังคมในระดับชุมชนที่หลากหลายตามสภาพภูมิสังคมของชุมชน เช่น การช่วยเหลือทางการเงิน สิ่งของหรือบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรและการแลกเปลี่ยนแรงงาน การรวมกลุ่มอาชีพ เป็นต้น

กรณีการรวมตัวเป็นองค์กรเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรภาคประชาชน ต้องมีการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดความร่วมมือ ประสานงาน และเชื่อมโยงในการจัดสวัสดิการสังคมอย่างต่อเนื่อง

4. มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมอย่างสม่ำเสมอ

องค์กรภาคประชาชนที่ได้รับการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนแล้วสามารถใช้ข้อความว่า “องค์กรสวัสดิการชุมชน” ในวงเล็บท้ายชื่อได้ องค์กรสวัสดิการชุมชนไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล มีสิทธิขอรับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมจัดสวัสดิการสังคมได้ ปัจจุบันนี้มีลักษณะจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน สมทบงบประมาณจาก 3 ฝ่าย คือ ทุนจากการสมทบของสมาชิกในชุมชน ทั้งรูปแบบของทรัพย์สินหรือการ สมทบเงินวันละบาท การสมทบจากรัฐบาลกลาง และการสมทบจากองค์กรปกครองส่วน⁶⁷

5) องค์กรเกิดขึ้นโดยการตรากฎหมายพิเศษ

องค์กรไม่แสวงหากำไรนอกจากก่อตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วยังอาจก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมายพิเศษด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากองค์กรไม่แสวงหากำไรของสำนักงานสถิติแห่งชาติจะอยู่ในรูปของสมาคมหอการค้า สมาคมนายจ้าง สหภาพแรงงาน องค์กรศาสนา องค์กรด้านสุขภาพ (โรงพยาบาลเอกชน) องค์กรด้านการศึกษา (โรงเรียนเอกชน) เนื่องจากองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมายพิเศษนั้นมีจำนวนมาก ในการศึกษานี้จะยกตัวอย่างองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ตราขึ้นโดยกฎหมาย ได้แก่ สมาคมหอการค้า และโรงพยาบาลบ้านแพ้ว

5.1) หอการค้า

⁶⁷ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, คู่มือการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน (กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563).

พระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509.⁶⁸ มาตรา 4 ให้คำนิยาม "หอการค้า" หมายความว่า สถาบันที่บุคคลหลายคนจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการค้า การบริการ การประกอบวิชาชีพ อีสระ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินหรือเศรษฐกิจ อันมิใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้แบ่งปันกัน โดยมาตรา 6 ของพระราชบัญญัตินี้แบ่งหอการค้าเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. หอการค้าจังหวัด
2. หอการค้าไทย
3. หอการค้าต่างประเทศ
4. สภามหาการค้าแห่งประเทศไทย

ห้ามมิให้ผู้ใดจัดตั้งหอการค้า เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนการค้าตั้ง
สาขา

หอการค้าจะกระทำมิได้ (มาตรา 8) สำหรับการจัดตั้งนั้นกฎหมายกำหนดให้ผู้เริ่มก่อการจัดตั้งมีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 9) เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขออนุญาตและพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อบังคับไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่เป็นภัยต่อเศรษฐกิจ ความมั่นคงของประเทศ หรือต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และผู้เริ่มก่อการจัดตั้งเป็นผู้ซึ่งมีความประพฤติดี ให้นายทะเบียนสั่งอนุญาต และออกใบอนุญาตหอการค้าให้แก่ผู้ขออนุญาต พร้อมทั้งจดทะเบียนหอการค้าให้ด้วย (มาตรา 10) ให้หอการค้าที่ได้รับใบอนุญาตและจดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล (มาตรา 11)

5.2) โรงพยาบาลบ้านแพ้ว

องค์กรไม่แสวงหากำไรที่เกี่ยวกับสุขภาพของประชาชนอาจจัดตั้งขึ้นในรูปแบบของโรงพยาบาล เช่น โรงพยาบาลบ้านแพ้วนั้นเป็นองค์การมหาชนจัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งโรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543.⁶⁹ โดยกฎหมายกำหนดวัตถุประสงค์ของโรงพยาบาลไว้ในมาตรา 6 ดังนี้

1. ให้บริการด้านการรักษาพยาบาลทั่วไป การส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค และการฟื้นฟูสุขภาพ ตามมาตรฐานทางการแพทย์

⁶⁸ มาตรา 4 พระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 83 ตอน 38 (26 เมษายน 2509), 1, 317.

⁶⁹ มาตรา 6 พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งโรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 117 ตอน 84 ก (11 กันยายน 2543), 12.

2. ดำเนินการด้านเวชศาสตร์การป้องกัน ส่งเสริม และสนับสนุนการสาธารณสุขโดยคำนึงถึงนโยบายของรัฐในเรื่องดังกล่าวด้วย

3. ดำเนินการ ส่งเสริม หรือสนับสนุนการศึกษาวิจัย การให้การศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์ การสาธารณสุข และการบริหารจัดการ หรือร่วมกับหน่วยงานอื่นในการดำเนินการดังกล่าว

4. ดำเนินกิจการอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลหรือประโยชน์ของผู้ให้บริการและชุมชน

นอกจากวัตถุประสงค์ข้างต้นแล้ว หลักการดำเนินการที่สำคัญที่อยู่ในมาตรานี้คือการดำเนินการของโรงพยาบาลต้องไม่เป็นการดำเนินการที่มุ่งแสวงหากำไรเป็นหลัก

เมื่อพิจารณาองค์กรไม่แสวงหากำไรทั้งสองแล้วเห็นได้ว่าทั้งสององค์กรก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมาย และกฎหมายกำหนดให้องค์กรที่จัดตั้งขึ้นนี้เป็นองค์กรที่การดำเนินการไม่มุ่งแสวงหากำไร แต่การจัดตั้งขึ้นของทั้งสององค์กรอาจแตกต่างกันที่ กฎหมายจัดตั้งหอการค้าขึ้นต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนและกฎหมายกำหนดเงื่อนไขของการจัดตั้งไว้ กล่าวคือเป็นกฎหมายที่กำหนดเงื่อนไขการจัดตั้งและควบคุมการดำเนินการของหอการค้า และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสมาชิก ในขณะที่โรงพยาบาลบ้านแพ้วนั้นกฎหมายได้จัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อบริการด้านรักษาพยาบาลและสุขภาพ

3.2.4 สิทธิและหน้าที่ขององค์กร

องค์กรไม่แสวงหากำไรที่ก่อตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อย่างเช่น สมาคม มีสภาพบุคคลเป็นอิสระแยกออกจากสมาชิกของนิติบุคคล หรือกรณีมูลนิธิกฎหมายกำหนดให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล ดังนั้นจึงมีสิทธิและหน้าที่ของตนเองได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา นิติบุคคลนั้นก่อตั้งขึ้นด้วยอำนาจของกฎหมายและดำรงอยู่เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์อันเกิดจากการจัดตั้งนิติบุคคลขึ้น ดังนั้นนิติบุคคลจึงมีข้อจำกัดในการมีสิทธิและหน้าที่ต่างจากบุคคลธรรมดา อย่างไรก็ตามนิติบุคคลที่เป็น สมาคม หรือมูลนิธิที่ได้รับการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ หรือองค์กรภาคประชาชนที่เป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนจะมีสิทธิและหน้าที่พิเศษเฉพาะเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ขออนุญาตเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ หรือองค์กรสวัสดิการชุมชน ในด้านของการดำเนินการเพื่อจัดทำสาธารณประโยชน์หรือสวัสดิการให้แก่ชุมชน

1) สมาคม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 78 กำหนดให้สมาคมนั้นตั้งขึ้นมาเพื่อทำการใดๆอันมีลักษณะต่อเนื่องและมีใช้การผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน เช่นนี้การกระทำใดๆอันมีลักษณะต่อเนื่อง หมายความว่า ต้องมีลักษณะเป็นการกระทำด้วยมิใช่เพียงแต่รวมกลุ่มกันสังสรรค์เป็นประจำทุกสัปดาห์ การกระทำต่อเนื่องมิใช่ทำเป็นครั้งคราว วัตถุประสงค์ของสมาคมต้องไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ

เมื่อจัดตั้งสมาคมแล้วย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติคือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งสมาคม วัตถุประสงค์ของสมาคมเป็นเครื่องกำหนดทิศทางและกรอบแห่งการดำเนินการของสมาคม เมื่อสมาคมได้จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามมาตรา 83 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 66 จึงวางหลักว่า นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ภายในขอบแห่งวัตถุประสงค์ โดยหลักกฎหมายนี้นิติบุคคลไม่อาจมีสิทธิและหน้าที่นอกเหนือขอบอำนาจหน้าที่หรือขอบวัตถุประสงค์ได้

เมื่อสมาคมมีฐานะเป็นนิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เช่น สิทธิในชื่อ ชื่อเสียง สิทธิในทรัพย์สิน มีความสามารถในการกระทำการ เช่น การทำนิติกรรม และความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา ทั้งนี้สิทธิของสมาคมอาจถูกจำกัดโดยสภาพของนิติบุคคลนั้นเอง ให้มีได้เฉพาะบุคคลธรรมดา ดังนั้นสมาคมจึงมีสิทธิและอำนาจหน้าที่ภายในขอบวัตถุประสงค์ที่ได้จัดไว้ในตราสารจัดตั้งหรือข้อบังคับของสมาคมเท่านั้น

2) มูลนิธิ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 110 กำหนดให้มูลนิธิมีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศล สาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นๆ และมีได้มุ่งหาประโยชน์มาแบ่งปันกัน และต้องจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อได้จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามมาตรา 122 เมื่อมูลนิธิมีฐานะเป็นนิติบุคคลแล้วจึงมีสิทธิและหน้าที่ภายในขอบแห่งวัตถุประสงค์ โดยหลักกฎหมายนี้นิติบุคคลไม่อาจมีสิทธิและหน้าที่นอกเหนือขอบอำนาจหน้าที่หรือขอบวัตถุประสงค์ได้

เมื่อมูลนิธิมีฐานะเป็นนิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เช่น สิทธิในชื่อ ชื่อเสียง สิทธิในทรัพย์สิน มีความสามารถในการกระทำการ เช่น การทำนิติกรรม และ ความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา ทั้งนี้สิทธิของมูลนิธิอาจถูกจำกัดโดยสภาพของนิติบุคคลนั้นเองที่ ให้มิได้เฉพาะบุคคลธรรมดา ดังนั้นมูลนิธิจึงมีสิทธิและอำนาจหน้าที่ภายในขอบวัตถุประสงค์ที่ได้จัดไว้ในตราสารจัดตั้งหรือข้อบังคับของมูลนิธิเท่านั้น

3) องค์กรสาธารณประโยชน์

3.1) สมาคม

สมาคมที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และต้องการ เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์นอกจากมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการใดๆอันมีลักษณะต่อเนื่องและมีใช้การ ทั่วผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกันแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ต้องมีวัตถุประสงค์ ในการจัดสวัสดิการสังคมที่มีผลงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมด้วย เมื่อได้รับการรับรองให้เป็น องค์กรสาธารณประโยชน์เรียบร้อยแล้วมีสิทธิได้รับการสนับสนุนในการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่เงินอุดหนุนจากกองทุนตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด.⁷⁰ หน้าที่ของสมาคมของจากเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสมาคมแล้วหน้าที่สำคัญของสมาคมที่เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์คือการ จัดสวัสดิการสังคมซึ่งต้องระบุสาขาจะดำเนินการอย่างชัดเจน เช่น การบริการสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการ และกระบวนการยุติธรรม นอกจากระบุสาขาแล้วต้องมีการกำหนดลักษณะหรือรูปแบบ และวิธีการในการดำเนินการจัด สวัสดิการสังคม เช่น การส่งเสริม การพัฒนา การสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และ การบำบัดฟื้นฟู มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และองค์กรอื่นได้มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งหน้าที่เหล่านี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการที่สมาคมยื่นขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์

3.2) มูลนิธิ

มูลนิธิที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใดต้องการเป็น องค์กรสาธารณประโยชน์วัตถุประสงค์เพื่อการกุศล สาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นๆ และมีได้มุ่งหาประโยชน์มาแบ่งปันกันแล้ว ต้องมี

⁷⁰ มาตรา 35 (1).

วัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคมที่มีผลงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมด้วย เมื่อได้รับการรับรองให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์เรียบร้อยแล้วมีสิทธิได้รับการสนับสนุนในการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่เงินอุดหนุนจากกองทุนตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด หน้าที่ของมูลนิธิที่เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์คือ การจัดสวัสดิการสังคมซึ่งต้องระบุสาขาจะดำเนินการอย่างชัดเจน เช่น การบริการสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการ และกระบวนการยุติธรรม นอกจากระบุสาขาแล้วต้องมีการกำหนดลักษณะหรือรูปแบบ และวิธีการในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม เช่น การส่งเสริม การพัฒนา การสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และองค์กรอื่นได้มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งหน้าที่เหล่านี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการที่มูลนิธิยื่นขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์

4) องค์กรสวัสดิการชุมชน

องค์กรสวัสดิการชุมชนได้แก่ องค์กรภาคประชาชนที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกในชุมชนหรือที่ได้รวมตัวเป็นเครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชนและได้รับการรับรองให้ดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมตามกฎหมาย ดังนั้นวัตถุประสงค์จึงต้องเป็นเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกในชุมชนเป็นหลัก องค์กรสวัสดิการชุมชนที่จัดตั้งและได้รับการรับรองแล้วมีสิทธิได้รับการเงินอุดหนุนจากกองทุนตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด หน้าที่สำคัญขององค์กรสวัสดิการชุมชนคือ บริการสวัสดิการสังคมในระดับชุมชนที่หลากหลายตามสภาพภูมิสังคมของชุมชนเช่น การช่วยเหลือทางการเงิน สิ่งของหรือบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรและการแลกเปลี่ยนแรงงาน การรวมกลุ่มอาชีพ

5) องค์กรเกิดขึ้นโดยการตรากฎหมายพิเศษ

สำหรับองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ก่อตั้งขึ้นตามกฎหมายพิเศษ อำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์จะกำหนดไว้ในกฎหมายจัดตั้งนิติบุคคลนั้นๆ องค์กรไม่แสวงหากำไรลักษณะนี้ก่อตั้งขึ้นด้วยอำนาจของกฎหมายและดำรงอยู่เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์อันเกิดจากการจัดตั้งองค์กรนั้นขึ้น ดังนั้นองค์กรไม่แสวงหากำไรลักษณะดังกล่าวข้างต้นจึงมีข้อจำกัดในการมีสิทธิและหน้าที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดา

5.1) หอการค้า

พระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 มาตรา 4 กำหนดให้หอการค้านั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินหรือเศรษฐกิจ อันมิใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้แบ่งปันกัน ในการจัดตั้งหอการค้าขึ้นต้องมีข้อบังคับและในข้อบังคับต้องแสดงวัตถุประสงค์ของหอการค้าไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่เป็นภัยต่อเศรษฐกิจ ความมั่นคงของประเทศ หรือต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนนายทะเบียนจึงจะรับจดทะเบียนให้ตามมาตรา 10 เมื่อหอการค้าที่ได้รับใบอนุญาตและจดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคลตามมาตรา 11 เมื่อมีฐานะเป็นนิติบุคคลแล้วหอการค้านั้นมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายภายในขอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ และไม้อาจมีสิทธิและหน้าที่นอกเหนือขอบอำนาจหน้าที่หรือขอบวัตถุประสงค์ได้

เมื่อหอการค้าฐานะเป็นนิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ เช่น สิทธิในชื่อ ชื่อเสียง สิทธิในทรัพย์สิน มีความสามารถในการกระทำการ เช่น การทำนิติกรรม และความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา ทั้งนี้สิทธิของมูลนิธิอาจถูกจำกัดโดยสภาพของนิติบุคคลนั้นเองที่ให้มีได้เฉพาะบุคคลธรรมดา

5.2) โรงพยาบาลบ้านแพ้ว

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งโรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543 กำหนดให้โรงพยาบาลบ้านแพ้วมีวัตถุประสงค์ไว้ในมาตรา 6 (1) ให้บริการด้านการรักษาพยาบาลทั่วไป การส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค และการฟื้นฟูสุขภาพ ตามมาตรฐานทางการแพทย์ (2) ดำเนินการด้านเวชศาสตร์การป้องกัน ส่งเสริม และสนับสนุนการสาธารณสุขโดยคำนึงถึงนโยบายของรัฐในเรื่องดังกล่าวด้วย (3) ดำเนินการ ส่งเสริม หรือสนับสนุนการศึกษาวิจัย การให้การศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์ การสาธารณสุข และการบริหารจัดการ หรือร่วมกับหน่วยงานอื่นในการดำเนินการดังกล่าว (4) ดำเนินกิจการอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลหรือประโยชน์ของผู้ใช้บริการและชุมชน นอกจากวัตถุประสงค์ข้างต้นแล้ว หลักการดำเนินการที่สำคัญที่อยู่ในมาตรานี้คือการดำเนินการของโรงพยาบาลต้องไม่เป็นการดำเนินการที่มุ่งแสวงหากำไรเป็นหลัก

ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ของโรงพยาบาลบ้านแพ้วนั้นโดยหลักแล้วเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 6 นอกจากนั้นแล้วกฎหมายได้กำหนดให้โรงพยาบาลมีอำนาจ

กระทำการต่างๆนอกเหนือจากมาตรา 6 ไว้ในมาตรา 7.⁷¹ ด้วย จะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของโรงพยาบาลบ้านแพ้วไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้นอำนาจหน้าที่จึงต้องเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

โรงพยาบาลบ้านแพ้วมีฐานะเป็นนิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ทั้งนี้ขอบเขตสภาพแห่งสิทธินั้น เช่น มีสิทธิถือกรรมสิทธิ์ มีสิทธิครอบครอง และมีทรัพย์สินสิทธิต่าง ๆ เหมือนอย่างเช่นบุคคลธรรมดา ก่อตั้งสิทธิหรือทำนิติกรรมทุกประเภท แต่การก่อตั้งสิทธิหรือทำนิติกรรมนั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการของโรงพยาบาล และมีสิทธิในชื่อเสียง สิทธิในชื่อ สิทธิที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ จะเห็นได้ว่าโรงพยาบาลบ้านแพ้วมีสิทธิที่กฎหมายให้การรับรองไว้ในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งโรงพยาบาล และกฎหมายอื่น มีความสามารถในการใช้สิทธิได้แก่การทำนิติกรรมต่างๆ เพื่อการดำเนินการของโรงพยาบาล นอกจากนั้นแล้วโรงพยาบาลบ้านแพ้วมีความรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง และความรับผิดชอบทางอาญาด้วยเช่นกัน

3.2.5 การเข้าเป็นสมาชิก

องค์กรไม่แสวงหากำไรเกิดจากการรวมตัวของคณะบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะเป็นสมาชิกขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์ หรือสาธารณกุศลต่างๆ ทั้งนี้สมาชิกดังกล่าวจะไม่ได้รับประโยชน์เป็นผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน ต่างจากการเป็นสมาชิกขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่มุ่งนำกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน

⁷¹ มาตรา 7 เพื่อให้บรรล่วัตถุประสงค์ตามมาตรา 6 ให้โรงพยาบาลมีอำนาจหน้าที่กระทำการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) ถือกรรมสิทธิ์ มีสิทธิครอบครอง และมีทรัพย์สินสิทธิต่าง ๆ
- (2) ก่อตั้งสิทธิหรือทำนิติกรรมทุกประเภท เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการของโรงพยาบาล
- (3) จัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งของ และเครื่องใช้ทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงพยาบาล
- (4) กู้ยืมเงิน หรือออกพันธบัตรหรือตราสารทางการเงินอื่นใด เพื่อการดำเนินการของโรงพยาบาล
- (5) ถือหุ้น เข้าเป็นหุ้นส่วน หรือเข้าร่วมทุนกับนิติบุคคลอื่นทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนในกิจการที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโรงพยาบาล

(6) เรียกเก็บค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง ค่าตอบแทน หรือค่าบริการจากการดำเนินการ

(7) ทำความตกลงหรือร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศในกิจการที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโรงพยาบาล

(8) กระทำการอื่นใดที่จำเป็นหรือต่อเนื่องเพื่อให้บรรล่วัตถุประสงค์ของโรงพยาบาลการดำเนินการตาม (4) และ (5) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด

1) สมาคม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 81 กำหนดไว้ว่า การขอจดทะเบียนสมาคมนั้น ให้ผู้จะเป็นสมาชิกของสมาคมจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน ร่วมกันยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนท้องที่ที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมจะตั้งขึ้น พร้อมกับแนบข้อบังคับของสมาคม รายชื่อที่อยู่ และอาชีพของผู้ที่จะเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 10 คน และรายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้ที่จะเป็นกรรมการสมาคมมาพร้อมกับคำขอด้วย ทั้งนี้วิธีการรับสมาชิก และการขาดจากสมาชิกภาพให้เป็นไปตามข้อบังคับของสมาคม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การขอจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมต้องประกอบไปด้วยสมาชิกผู้ก่อตั้งและผู้ที่จะเป็นสมาชิกตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดจึงจะได้รับการจดทะเบียนให้เป็นสมาคม ส่วนรายละเอียดในการรับสมาชิกและการสิ้นสุดสภาพการเป็นสมาชิกนั้นต้องไปกำหนดไว้ในข้อบังคับของสมาคม สมาชิกของสมาคมมีสิทธิตรวจตรากิจการและทรัพย์สินของสมาคมในระหว่างเวลาทำการของสมาคมได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 89) สมาชิกของสมาคมจะต้องชำระค่าบำรุงเต็มจำนวนในวันที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกหรือในวันเริ่มต้นของระยะเวลาชำระค่าบำรุงแล้วแต่กรณี เว้นแต่ข้อบังคับของสมาคมจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 90) สมาชิกของสมาคมจะลาออกจากสมาคมเมื่อใดก็ได้ เว้นแต่ข้อบังคับของสมาคมจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 91) ทั้งนี้สมาชิกของสมาคมมีความรับผิดชอบในหนี้ของสมาคมไม่เกินจำนวนค่าบำรุงสมาชิกที่สมาชิคนั้นค้างชำระอยู่ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 92)

2) มูลนิธิ

มูลนิธิเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ไม่มีสมาชิก เนื่องจากมูลนิธินั้นได้แก่ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้เฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ ศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อสาธารณประโยชน์อื่นๆ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 110) การดำเนินการนั้นผ่านคณะกรรมการมูลนิธิ ดังนั้นจึงไม่ได้เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลที่เป็นสมาชิกแต่อย่างใด

3) องค์กรสาธารณประโยชน์

องค์กรสาธารณประโยชน์ที่อยู่ในรูปสมาคม ซึ่งก่อนการขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ จะต้องผ่านการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมเป็นนิติบุคคล ดังนั้นการเป็นสมาชิก

ขององค์กรสาธารณประโยชน์จึงเริ่มต้นจากการเป็นสมาชิกของสมาคม และมีลักษณะวิธีการบอกรับ และสิ้นสุดสมาชิกกำหนดไว้ในข้อบังคับสมาคม ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องสมาคม

4) องค์กรสวัสดิการสังคม

องค์กรภาคประชาชนซึ่งเป็นการรวมของประชาชนในชุมชนโดยประชาชนจัดตั้งกันขึ้นเองหรือโดยการแนะนำหรือสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ เอกชน องค์กรเอกชนหรือองค์การพัฒนาเอกชน ทั้งนี้การรวมตัวของสมาชิกก็เพื่อจัดสวัสดิการสังคมในระดับชุมชน การรวมตัวเป็นองค์กรเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรภาคประชาชน ต้องมีการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดความร่วมมือ ประสานงาน และเชื่อมโยงในการจัดสวัสดิการสังคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การบอกรับสมาชิกและสิ้นสุดสมาชิกภาพขององค์กรสวัสดิการสังคมไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายอย่างเช่นสมาคม ดังนั้น ในกรณีขององค์กรสวัสดิการสังคม การเข้าเป็นสมาชิก สิ้นสุดการเป็นสมาชิก สิทธิและหน้าที่ของสมาชิกจึงต้องอยู่ในข้อบังคับหรือระเบียบขององค์กรภาคประชาชนซึ่งจะระบุอยู่ในรายการเอกสารหลักฐานการยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนขององค์กรภาคประชาชน

5) องค์กรเกิดขึ้นโดยการตรากฎหมายพิเศษ

องค์กรไม่แสวงหากำไรที่ก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมายพิเศษนั้นมีจำนวนมาก กรณีที่มีการรวมตัวของกลุ่มบุคคลเพื่อก่อตั้งองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรนั้นมีจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น สมาคมหอการค้า พระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 มาตรา 13 กำหนดวิธีรับสมาชิกและให้สมาชิกออกจากหอการค้าตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกกำหนดอยู่ในข้อบังคับของหอการค้า หอการค้ามีสมาชิกได้เพียง 4 ประเภท ได้แก่ (1) สมาชิกสามัญ (2) สมาชิกวิสามัญ (3) สมาชิกสมทบ (4) สมาชิกกิตติมศักดิ์ สมาชิกสามัญเท่านั้นมีสิทธิได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการหอการค้า (มาตรา 19) หอการค้าไทยประกอบด้วยสมาชิกซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาสัญชาติไทย หรือนิติบุคคลที่มีบุคคลธรรมดาสัญชาติไทย เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นเกินกึ่งจำนวนเงินทุนของนิติบุคคลนั้น และเป็นผู้ประกอบการ วิชาการ การประกอบวิชาชีพอิสระ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินหรือเศรษฐกิจ หรือเป็นรัฐวิสาหกิจ สหกรณ์ หรือหอการค้าจังหวัด (มาตรา 21)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าประเภทและคุณสมบัติของสมาชิกหอการค้า จะถูกกำหนดไว้ในกฎหมายพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 สำหรับในส่วนองวิธีการบอกรับสมาชิกและออกจากสมาชิกตลอดจนสิทธิหน้าที่นั้นจะกำหนดอยู่ในข้อบังคับของหอการค้า

3.2.6 การจัดการองค์กร

องค์กรไม่แสวงหากำไรที่จัดตั้งขึ้นในรูปนิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นๆภายใต้ขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลหรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล อย่างไรก็ตามนิติบุคคลไม่มีชีวิต จิตใจ สามารถกระทำการต่างๆเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวแห่งสิทธิและหน้าที่ได้โดยการแสดงเจตนาอย่างบุคคลธรรมดา ด้วยเหตุนี้การแสดงเจตนากระทำการต่างๆเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลต้องอาศัยการกระทำขององค์กร หรือสมาชิกของนิติบุคคลเป็นการกระทำของนิติบุคคล เรียกว่า “ผู้แทนนิติบุคคล” ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 70 นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคน ทั้งนี้เป็นไปตามที่กฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งได้กำหนดไว้ และความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนนิติบุคคล จึงอาจกล่าวได้ว่า กฎหมายยอมรับให้ผู้แทนนิติบุคคล ซึ่งโดยทั่วไปได้แก่ บุคคลธรรมดาเป็นผู้แสดงเจตนาในนามนิติบุคคลได้ทุกประการ ทั้งนี้ภายใต้ขอบวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล การแสดงเจตนาของผู้แทนนิติบุคคลในความสัมพันธ์ต่อบุคคลภายนอกเป็นการแสดงออกในนามนิติบุคคลหาใช่เป็นการแสดงออกในนามส่วนตัวหรือในฐานะเป็นตัวแทนของนิติบุคคล

ผู้แทนนิติบุคคล คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ กฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งแล้วแต่กรณี กำหนดให้เป็นผู้มีอำนาจกระทำการใดผูกพันนิติบุคคลได้ซึ่งอาจมีคนเดียวหรือหลายคน ในกรณีที่มีผู้แทนนิติบุคคลหลายคน ก็ให้ดำเนินการของนิติบุคคลไปตามเสียงข้างมากของผู้แทนของนิติบุคคลนั้น เว้นแต่กฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ในเรื่องของผู้แทนองค์กรไม่แสวงหากำไรและการดำเนินการขององค์กรไม่แสวงหากำไรจะได้แยกพิจารณาดังนี้

1) สมาคม

สมาคมจัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมาตรา 87 กำหนดให้คณะกรรมการสมาคมเป็นผู้แทนสมาคมในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก การบริหารงานของสมาคมทำในรูปของคณะกรรมการสมาคม หาได้ดำเนินการในรูปของผู้จัดการไม่ คณะกรรมการของสมาคมเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้สมาคมเคลื่อนไหว แสดงให้เห็นถึงกิจการที่ทำให้ปรากฏขึ้น ผู้อื่นซึ่งไม่ใช่กรรมการของสมาคมย่อมไม่ถือว่าเป็นผู้แทนสมาคม ส่วนคณะกรรมการของสมาคมจะดำเนินการของสมาคมได้เพียงใดหรือมีขอบเขตเพียงใดให้พิจารณาตามกฎหมายและข้อบังคับของสมาคม

กล่าวคือ หากมีกฎหมายใดกำหนดให้คณะกรรมการดำเนินกิจการของสมาคมได้อย่างไรแล้ว คณะกรรมการสมาคมก็สามารถดำเนินการตามที่กฎหมายนั้นๆให้อำนาจไว้ หากไม่มีกฎหมายใด กำหนดขอบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสมาคมที่จะดำเนินงานของสมาคมได้ ก็ต้องพิจารณา ดูตามข้อบังคับของสมาคมนั้นว่าข้อบังคับของสมาคมได้ให้อำนาจคณะกรรมการสมาคมทำกิจการใดได้บ้าง นอกจากนี้แม้ไม่มีกฎหมายหรือข้อบังคับโดยตรง คณะกรรมการก็สามารถทำกิจการของสมาคมได้ ทั่วๆไปที่อยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของสมาคมนั้นๆ เป็นอำนาจหน้าที่ตามปกติทั่วๆไป

ผู้ที่เป็นคณะกรรมการสมาคมมีสิทธิและหน้าที่พิเศษแตกต่างไปจากสมาชิกของ สมาคมด้วยสามารถสร้างนิติสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆได้ ในขณะที่สมาชิกของสมาคมเองไม่สามารถ กระทำได้ ส่วนที่ประชุมใหญ่ของสมาคมมีหน้าที่ควบคุมคณะกรรมการสมาคมแต่ไม่สามารถบริหาร ดำเนินการติดต่อกับบุคคลภายนอกได้เหมือนคณะกรรมการสมาคม

2) มูลนิธิ

เมื่อมูลนิธิได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว คณะกรรมการมูลนิธิต้องดำเนิน กิจการของมูลนิธิเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎกระทรวง กฎหมายอื่นๆ และ ภายใต้อำนาจของมูลนิธิที่ได้จดทะเบียนไว้ การบริหารงานของมูลนิธิต้องดำเนินการผ่าน คณะกรรมการมูลนิธิซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลอย่างน้อยสามคนเป็นผู้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของ มูลนิธิ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 111) คณะกรรมการมูลนิธิมีอำนาจหน้าที่ในการ ดำเนินกิจการของมูลนิธิตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ และภายใต้อำนาจของมูลนิธิที่จัดตั้งไว้กับ นายทะเบียน

3) องค์กรสาธารณประโยชน์

สมาคมหรือมูลนิธิได้รับรองให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์มีสิทธิตามกฎหมาย ในเรื่องเงินอุดหนุนจากกองทุน หรือการช่วยเหลือในด้านต่างๆ อย่างไรก็ตามองค์กรสาธารณประโยชน์ ที่จัดตั้งขึ้นในรูปสมาคมหรือมูลนิธิ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อยู่นอกมาตรา 87 และ มาตรา 111 กล่าวคือต้องมีคณะกรรมการสมาคม และคณะกรรมการมูลนิธิเป็นผู้แทนนิติบุคคล ดำเนินการตามที่กฎหมาย และข้อบังคับที่ให้อำนาจไว้ และการดำเนินการของคณะกรรมการสมาคม และคณะกรรมการมูลนิธิอยู่ภายในขอบเขตอำนาจของวัตถุประสงค์ของสมาคมหรือมูลนิธิ ดังนั้นการ ดำเนินการของสมาคมหรือมูลนิธิที่เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์จำเป็นต้องดำเนินการผ่าน

คณะกรรมการสมาคมหรือคณะกรรมการมูลนิธิเช่นเดียวกันกับสมาคมหรือมูลนิธิทั่วไปที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

4) องค์กรสวัสดิการชุมชน

องค์กรภาคประชาชนซึ่งเป็นการรวมของประชาชนในชุมชนโดยประชาชนจัดตั้งกันขึ้นเองหรือโดยการแนะนำหรือสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ เอกชน องค์กรเอกชนหรือองค์การพัฒนาเอกชน เมื่อได้รับการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนแล้ว ทั้งนี้องค์กรสวัสดิการชุมชนไม่ได้เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายพิเศษอื่น เป็นเพียงองค์กรภาคประชาชนที่ได้รับการรับรองให้เป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนในการจัดสวัสดิการสังคมหรือการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมจากเงินอุดหนุนของกองทุนหรือสิทธิต่างๆตามที่พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 บัญญัติไว้ ดังนั้นการดำเนินการหรือการจัดการขององค์กรสวัสดิการชุมชนจะดำเนินการผ่านผู้บริหารองค์กรซึ่งอาจอยู่ในรูปคณะกรรมการ ด้วยองค์กรสวัสดิการชุมชนไม่ได้มีฐานะเป็นนิติบุคคล ดังนั้นการดำเนินการจึงผ่านคณะบุคคลในรูปกรรมการหรือผู้บริหารองค์กรซึ่งไม่ใช่ผู้แทนนิติบุคคล แต่เป็นเหมือนตัวแทนของสมาชิกที่เข้าร่วมเป็นองค์กร โดยทั่วไปแล้วองค์กรสวัสดิการชุมชนจะตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนจะเริ่มจัดตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี 2548 จนถึงปัจจุบันมีกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับตำบลและเทศบาลแล้วกว่า 6,000 กองทุนทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม กองทุนสวัสดิการชุมชนต่างๆ ยังไม่มีกฎหมายรองรับ ยังไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล ยังไม่อาจทำนิติกรรมและสัญญาต่างๆ ได้

5) องค์กรเกิดขึ้นโดยการตรากฎหมายพิเศษ

5.1) หอการค้า

การจัดการองค์กรของหอการค้านั้นดำเนินการผ่านคณะกรรมการหอการค้า โดยพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 มาตรา 24 ให้มีคณะกรรมการหอการค้า ดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการหอการค้าจังหวัดประกอบด้วยกรรมการซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิกสามัญ มีจำนวนตามข้อบังคับของหอการค้าจังหวัดนั้น
2. คณะกรรมการหอการค้าไทยประกอบด้วยกรรมการซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิกสามัญ มีจำนวนตามข้อบังคับของหอการค้าไทย แต่ในจำนวนนี้ต้องเลือกตั้งจากสมาชิกซึ่งเป็นผู้แทนหอการค้าจังหวัดต่าง ๆ ด้วย รวมกันไม่น้อยกว่าสามคน

3. คณะกรรมการหอการค้าต่างประเทศประกอบด้วยกรรมการซึ่งที่ประชุมใหญ่แห่งหอการค้าต่างประเทศเลือกตั้งจากสมาชิกสามัญ มีจำนวนตามข้อบังคับของหอการค้าต่างประเทศนั้น

4. คณะกรรมการสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย

4.1 ประธานกรรมการหอการค้าไทยเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง

4.2 รองประธานกรรมการสี่คน โดยให้คณะกรรมการสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยเลือกตั้งจากกรรมการฝ่ายหอการค้าไทย หอการค้าจังหวัด หอการค้าต่างประเทศ และสมาคมการค้าฝ่ายละหนึ่งคน

4.3 กรรมการตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ โดยที่ประชุมใหญ่สมาชิกเลือกตั้งมาจากผู้แทนหอการค้าไทย หอการค้าจังหวัด หอการค้าต่างประเทศ และสมาคมการค้า ฝ่ายละเท่ากัน

4.4 กรรมการซึ่งกระทรวงพาณิชย์แต่งตั้งจากผู้แทนรัฐวิสาหกิจและสหกรณ์รวมกันจำนวนหกคน

ในส่วนของการดำเนินกิจการของหอการค้า อยู่ในหมวด 4 มาตรา 25 กำหนดไว้ว่า ให้หอการค้ามีคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินกิจการของหอการค้า และเป็นผู้แทนของหอการค้าในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการจะมอบหมายให้กรรมการหรือเจ้าหน้าที่บริหารของหอการค้าในระดับผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการทำการแทนก็ได้

5.2) โรงพยาบาลบ้านแพ้ว

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งโรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543 กำหนดให้โรงพยาบาลบ้านแพ้ว มาตรา 12 กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารโรงพยาบาลบ้านแพ้ว ประกอบด้วย ประธานกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ และต้องมีใช้ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ ทั้งนี้กรรมการโดยตำแหน่งจำนวนสามคน ได้แก่ ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาคร และนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร กรรมการผู้แทนชุมชนจำนวนสามคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาจากบุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนนั้นไม่น้อยกว่าสองปีซึ่งเสนอโดยสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรประชาชนในท้องถิ่นภายในเขตอำเภอบ้านแพ้ว และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสามคน ซึ่ง

คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ด้านการสาธารณสุข การบริหาร การเงิน การบัญชี กฎหมาย หรือสาขาอื่นอันเป็นประโยชน์แก่กิจการโรงพยาบาล ซึ่งในจำนวนนี้จะต้องเป็นบุคคลซึ่งมิใช่ข้าราชการ มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำหรือปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐอย่างน้อยหนึ่งคน และให้ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเป็นกรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้คุณสมบัติ วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง ของกรรมการเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบัญญัติไว้ในมาตรา 20 พระราชกฤษฎีกา จัดตั้งโรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543 กล่าวคือ มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแล โรงพยาบาลให้ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หลายประการ เช่น กำหนด นโยบาย บทบาท ทิศทางในการพัฒนาโรงพยาบาลให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของระบบ สาธารณสุข การบริหารงานทั่วไปของโรงพยาบาล การบริหารและจัดการการเงิน การพัสดุ และ ทรัพย์สินของโรงพยาบาล ให้โรงพยาบาลมีผู้อำนวยการหนึ่งคนโดยการสรรหา แต่งตั้ง และถอดถอน จากคณะกรรมการ ผู้อำนวยการมีหน้าที่บริหารกิจการของโรงพยาบาลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ โรงพยาบาล ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ นโยบาย และมติของคณะกรรมการ ในกิจการที่เกี่ยวกับ บุคคลภายนอก ให้ผู้อำนวยการเป็นผู้แทนของโรงพยาบาลเพื่อการนี้ผู้อำนวยการจะมอบอำนาจให้ บุคคลใดปฏิบัติงานเฉพาะแทนก็ได้ แต่ต้องเป็นไปตามข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งบัญญัติไว้ ในมาตรา 29

3.2.6 การสิ้นสุดองค์กร

องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่เป็นนิติบุคคลเมื่อจัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายกำหนด การสิ้นสุดสภาพของนิติบุคคลจึงต้องเป็นไปตามกฎหมายหรือข้อบังคับว่าด้วยการนั้นเช่นกัน ในกรณีที่ เป็นนิติ บุคคลอันเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายโดยตรง หากเป็นนิติบุคคลที่เกิดขึ้นโดยใจสมัครของกลุ่ม บุคคลที่กฎหมายรับรองให้ก่อตั้งเป็นนิติบุคคล ก็อาจสิ้นสุดสภาพโดยข้อบังคับในการจัดตั้ง หรือโดย กฎหมายก็ได้

1) สมาคม

การสิ้นสุดสภาพของสมาคมเป็นการสิ้นสุดสภาพบุคคลของนิติบุคคล กล่าวคือ การที่ สมาคมนั้นไม่อาจดำรงความเป็นนิติบุคคลนั้นต่อไปได้ มีผลทำให้สิทธิและหน้าที่ต่างๆของสมาคมนั้น เป็นอันหมดสิ้น และไม่ถือเป็นบุคคลตามกฎหมายต่อไป

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้เกี่ยวกับการเลิกสมาคมไว้ในมาตรา 101 ดังนี้ สมาคมย่อมเลิกด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดดังต่อไปนี้

1. เมื่อมีเหตุตามที่กำหนดในข้อบังคับ
2. ถ้าสมาคมตั้งขึ้นไว้เฉพาะระยะเวลาใด เมื่อสิ้นระยะเวลานั้น
3. ถ้าสมาคมตั้งเพื่อกระทำการใด เมื่อกิจการนั้นสำเร็จแล้ว
4. เมื่อสมาคมล้มละลาย
5. เมื่อนายทะเบียนถอนชื่อสมาคมออกจากทะเบียนตามมาตรา 102
6. เมื่อศาลสั่งให้เลิกตามมาตรา 104

การเลิกสมาคมโดยนายทะเบียนถอนชื่อออกจากทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 102 ในกรณี ดังต่อไปนี้

1. เมื่อปรากฏในภายหลังการจดทะเบียนว่า วัตถุประสงค์ของสมาคมขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ และนายทะเบียนได้สั่งให้แก้ไขแล้วแต่สมาคมไม่ปฏิบัติตามภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนกำหนด
2. เมื่อปรากฏว่าการดำเนินกิจการของสมาคมขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ
3. เมื่อสมาคมหยุดดำเนินกิจการติดต่อกันตั้งแต่สองปีขึ้นไป
4. เมื่อปรากฏว่าสมาคมให้หรือปล่อยให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่กรรมการของสมาคมเป็นผู้ดำเนินกิจการของสมาคม

5. เมื่อสมาคมมีสมาชิกเหลือน้อยกว่าสิบคนมาเป็นเวลาติดต่อกันกว่าสองปี

การเลิกสมาคมโดยขอให้ศาลสั่งเลิกตามมาตรา 104 ในกรณีเมื่อมีกรณีเกิดขึ้นตามมาตรา 102 ผู้มีส่วนได้เสียอาจร้องขอให้นายทะเบียนถอนชื่อสมาคมออกจากทะเบียนได้ ถ้านายทะเบียนไม่ปฏิบัติตามคำร้องขอโดยไม่แจ้งเหตุผลให้ผู้ร้องขอทราบภายในเวลาอันสมควร หรือนายทะเบียนได้แจ้งเหตุผลให้ทราบแล้วแต่ผู้ร้องขอไม่พอใจในเหตุผลดังกล่าว ผู้ร้องขอนั้นจะร้องขอต่อศาลให้สั่งเลิกสมาคมนั้นเสียก็ได้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งคำสั่งถอนชื่อสมาคมและการอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียน ปรากฏในมาตรา 103 ดังนี้ เมื่อนายทะเบียนมีคำสั่งให้ถอนชื่อ

สมาคมได้ออกจากทะเบียนตามมาตรา 102 แล้ว ให้นายทะเบียนแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลไปยังสมาคมนั้นโดยมิชักช้า และประกาศการเลิกสมาคมในราชกิจจานุเบกษา กรรมการคนหนึ่งคนใดหรือสมาชิกของสมาคมจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนตามวรรคหนึ่งต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ โดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยวินิจฉัยอุทธรณ์ และแจ้งคำวินิจฉัยให้ผู้อุทธรณ์ทราบภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนได้รับหนังสืออุทธรณ์ คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่มีการเลิกสมาคม ให้มีการชำระบัญชีสมาคมและให้นำบทบัญญัติในบรรพ 3 ลักษณะ 22 ว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด มาใช้บังคับแก่การชำระบัญชีสมาคมโดยอนุโลม.⁷² เมื่อได้ชำระบัญชีแล้ว ถ้ามีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใด จะแบ่งให้แก่สมาชิกของสมาคมนั้นไม่ได้ ทรัพย์สินที่เหลือนั้นจะต้องโอนให้แก่สมาคมหรือมูลนิธิ หรือนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการสาธารณกุศล ตามที่ได้ระบุชื่อไว้ในข้อบังคับของสมาคม หรือถ้าข้อบังคับไม่ได้ระบุชื่อไว้ก็ให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมใหญ่ แต่ถ้าข้อบังคับของสมาคมหรือที่ประชุมใหญ่ไม่ได้ระบุผู้รับโอนทรัพย์สินดังกล่าวไว้ หรือระบุไว้แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ ให้ทรัพย์สินที่เหลืออยู่นั้นตกเป็นของแผ่นดิน.⁷³

2) มูลนิธิ

การสิ้นสภาพของมูลนิธิบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 130 มูลนิธิย่อมเลิกด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด ดังต่อไปนี้

1. เมื่อมีเหตุตามที่กำหนดในข้อบังคับ
2. ถ้ามูลนิธิตั้งขึ้นไว้เฉพาะระยะเวลาใด เมื่อสิ้นระยะเวลานั้น
3. ถ้ามูลนิธิตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใด และได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์สำเร็จบริบูรณ์แล้ว หรือวัตถุประสงค์นั้นกลายเป็นพ้นวิสัย
4. เมื่อมูลนิธินั้นล้มละลาย
5. เมื่อศาลมีคำสั่งให้เลิกมูลนิธิตามมาตรา 131

⁷² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 106.

⁷³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 107.

การขอให้ศาลมีคำสั่งเลิกมูลนิธิ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 131 บัญญัติไว้ ดังนี้ นายทะเบียน พนักงานอัยการ หรือผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดอาจร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้เลิกมูลนิธิได้ในกรณีหนึ่งกรณีใด ดังต่อไปนี้

1. เมื่อปรากฏว่าวัตถุประสงค์ของมูลนิธิขัดต่อกฎหมาย
2. เมื่อปรากฏว่ามูลนิธิกระทำการขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ
3. เมื่อปรากฏว่ามูลนิธิไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ หรือหยุดดำเนินกิจการตั้งแต่สองปีขึ้นไป

เมื่อมูลนิธิมีเหตุต้องเลิกตามมาตรา 130 (1) (2) หรือ (3) แล้ว ให้คณะกรรมการของมูลนิธิที่อยู่ในตำแหน่งขณะมีการเลิกมูลนิธิแจ้งการเลิกมูลนิธิต่อนายทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่มีการเลิกมูลนิธิ

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดให้มูลนิธิล้มละลายตามมาตรา 130 (4) หรือมีคำสั่งถึงที่สุดให้เลิกมูลนิธิตามมาตรา 131 ให้ศาลแจ้งคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวให้นายทะเบียนทราบด้วย

ให้นายทะเบียนประกาศการเลิกมูลนิธิในราชกิจจานุเบกษา.⁷⁴

ในกรณีที่มีการเลิกมูลนิธิ ให้มีการชำระบัญชีมูลนิธิและให้นำบทบัญญัติในบรรพ 3 ลักษณะ 22 ว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด มาใช้บังคับแก่การชำระบัญชีมูลนิธิโดยอนุโลม ทั้งนี้ ให้ผู้ชำระบัญชีเสนอรายงานการชำระบัญชีต่อนายทะเบียน และให้นายทะเบียนเป็นผู้อนุมัติรายงานนั้น.⁷⁵

เมื่อได้ชำระบัญชีแล้ว ให้โอนทรัพย์สินของมูลนิธิให้แก่มูลนิธิหรือนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ตามมาตรา 110 ซึ่งได้ระบุชื่อไว้ในข้อบังคับของมูลนิธิ ถ้าข้อบังคับของมูลนิธิมิได้ระบุชื่อมูลนิธิหรือนิติบุคคลดังกล่าวไว้ พนักงานอัยการ ผู้ชำระบัญชี หรือผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใด อาจร้องขอต่อศาลให้จัดสรรทรัพย์สินนั้นแก่มูลนิธิหรือนิติบุคคลอื่นที่ปรากฏว่ามีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงที่สุดกับวัตถุประสงค์ของมูลนิธินั้นได้

⁷⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 132.

⁷⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 133.

ถ้ามูลนิธินั้นถูกศาลสั่งให้เลิกตามมาตรา 131 (1) หรือ (2) หรือการจัดสรรทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งไม่อาจกระทำได้ ให้ทรัพย์สินของมูลนิธิตกเป็นของแผ่นดิน⁷⁶

3) องค์กรสาธารณประโยชน์

การสิ้นสุดสภาพความเป็นนิติบุคคลขององค์กรสาธารณประโยชน์ที่เป็นสมาคมหรือมูลนิธินั้นต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่กำหนดไว้ในกฎหมายการจัดตั้งสมาคมหรือมูลนิธิ ได้แก่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่อง การสิ้นสุดของสมาคมและมูลนิธิ

สำหรับการสิ้นสุดการรับรองการเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ กล่าวคือ มิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องในเรื่องการยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ของมูลนิธิ หรือสมาคม ที่บัญญัติไว้ในหมวด 1 ของข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ พ.ศ. 2555 หรือคณะกรรมการไม่รับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ให้แจ้งให้ผู้ยื่นคำขอทราบ

ในกรณีองค์กรสาธารณประโยชน์เลิกกิจการ กล่าวคือ หากเป็นสมาคมซึ่งได้เลิกกิจการดังที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 101 ให้องค์กรสาธารณประโยชน์แจ้งต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติภายในสามสิบวันนับแต่วันเลิกกิจการ เพื่อให้สำนักงานประกาศการยกเลิกการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ในราชกิจจานุเบกษา⁷⁷

4) องค์กรสวัสดิการชุมชน

องค์กรสวัสดิการชุมชนเป็นกลุ่ม คณะบุคคล หรือเครือข่ายในชุมชนโดยประชาชนที่จัดตั้งกันขึ้นเองที่เรียกว่าองค์กรภาคประชาชน หรือโดยการแนะนำหรือสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ เอกชน องค์กรเอกชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชน จึงไม่ได้อยู่ในรูปของนิติบุคคล การเลิกจึงเป็นการหยุดทำกิจกรรมร่วมกัน ในกรณีที่สำนักงานเห็นว่าการขอรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามข้อ 8 วรรคหนึ่ง หรือคณะกรรมการไม่รับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน ให้สำนักงาน แจ้งสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร หรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ

⁷⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 134.

⁷⁷ ข้อ 15 ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ พ.ศ.2555, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 74ง (2 พฤษภาคม 2555), 55.

มนุษย์จังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอทราบ.⁷⁸ ในกรณีที่มีการเลิกกิจการหรือเปลี่ยนชื่อองค์กรสวัสดิการชุมชน ให้องค์กรสวัสดิการชุมชนนั้นแจ้งต่อสำนักงานภายในสามสิบวัน เพื่อให้สำนักงานประกาศยกเลิกหรือเปลี่ยนชื่อในราชกิจจานุเบกษาต่อไป.⁷⁹

5) องค์กรเกิดขึ้นโดยการตรากฎหมายพิเศษ

5.1) หอการค้า

หอการค้านั้นจัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 ดังนั้นการยกเลิกต้องอาศัยกฎหมายดังกล่าวด้วยเช่นกัน ซึ่งในเรื่องการยกเลิกหอการค้านี้บัญญัติอยู่ในมาตรา 44 หอการค้าย่อมเลิกด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. เมื่อที่ประชุมใหญ่ลงมติให้เลิก
2. เมื่อล้มละลาย
3. เมื่อรัฐมนตรีสั่งให้เลิกตามมาตรา 43

ให้หอการค้าที่เลิกตาม (1) หรือ (2) แจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่เกิดมีเหตุที่ทำให้เลิก

ในกรณีที่หอการค้านั้นเลิกเพราะรัฐมนตรีสั่งให้เลิกนั้น เกิดขึ้นในกรณีดังต่อไปนี้⁸⁰

1. เมื่อปรากฏว่าการกระทำของหอการค้าผิดต่อกฎหมายหรือเป็นภัยต่อเศรษฐกิจ ความมั่นคงของประเทศ หรือต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
2. เมื่อหอการค้าปฏิบัติการอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 29.⁸¹ และการกระทำนั้นเป็นการเสียหายอย่างร้ายแรง

⁷⁸ ข้อ 9 ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน พ.ศ. 2555, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 74 ง (2 พฤษภาคม 2555), 58

⁷⁹ ข้อ 10 ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน พ.ศ. 2555, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 74 ง (2 พฤษภาคม 2555), 58.

⁸⁰ มาตรา 43.

⁸¹ มาตรา 29 ภายใต้บังคับมาตรา 28 ห้ามมิให้หอการค้ากระทำการใด ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ประกอบวิสาหกิจโดยหอการค้าตนเอง หรือเข้าดำเนินการในการประกอบวิสาหกิจของสมาชิก หรือเข้ามีส่วน ถือหุ้น เป็นหุ้นส่วน หรือร่วมทุนในการประกอบวิสาหกิจกับบุคคลใด ๆ เว้นแต่เป็นการถือตราสารหนี้ หรือเข้าถือหุ้นในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ที่มีผู้บริจาคหรือมอบให้แก่หอการค้า

(2) ดำเนินการด้วยประการใด ๆ ในอันที่จะกตราคาสินค้าหรือค่าบริการให้ตกต่ำเกินสมควร หรือทำให้สูงเกินสมควร หรือทำให้เกิดปั่นป่วนเกี่ยวกับราคาสินค้าหรือค่าบริการ

3. เมื่อหอกการค้าไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไป หรือหยุดดำเนินกิจการตั้งแต่สองปีขึ้นไป

4. เมื่อปรากฏว่าหอกการค้าให้ หรือยอมให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่กรรมการดำเนินกิจการในหน้าที่ของกรรมการ เว้นแต่ผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายตามมาตรา 25

การอนุญาตให้ตั้งหอกการค้าและการเลิกหอกการค้า ให้นายทะเบียนกลางหอกการค้าประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อหอกการค้าใดเลิกไปเพราะเหตุใดเหตุหนึ่งตามที่ระบุไว้ในมาตรา 44 ให้นายทะเบียนเพิกถอนใบอนุญาตและชื้อหอกการค้านั้นออกจากทะเบียน ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าหอกการค้านั้นคงดำเนินการต่อไปได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชีเท่านั้น⁸² การชำระบัญชีหอกการค้าซึ่งเลิกตามมาตรา 44 ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด มาใช้บังคับโดยอนุโลม

83

(3) ให้เงิน หรือให้กู้ยืมเงินแก่สมาชิกหรือบุคคลอื่นใด เว้นแต่เป็นการให้เพื่อการกุศลสาธารณะ หรือตามหน้าที่ศีลธรรม หรือตามควรแก่ยศยศในสังคม หรือเพื่อเป็นสวัสดิการแก่พนักงานของหอกการค้า

(4) ดำเนินการด้วยประการใด ๆ เพื่อเพิ่ม ลด หรือจำกัดปริมาณการผลิต ปริมาณสินค้าที่จำหน่ายหรือบริการอื่น และการดำเนินการดังกล่าวนั้นเป็นผลเสียหายแก่ตลาดการค้า การเงิน ภายในหรือภายนอกประเทศ หรือเศรษฐกิจของประเทศ

(5) ดำเนินการด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายการแข่งขันอันพึงมีตามปกติวิสัยของการประกอบวิสาหกิจ เว้นแต่จะเป็นการปฏิบัติตามนโยบายหรือระเบียบของทางราชการ

(6) ดำเนินการด้วยประการใด ๆ อันอาจเป็นภัยต่อเศรษฐกิจ ความมั่นคงของประเทศ หรือต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(7) กีดกันหรือขัดขวางมิให้ผู้ใดซึ่งมีคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกได้ตามข้อบังคับของหอกการค้าเข้าเป็นสมาชิก หรือบังคับด้วยประการใด ๆ ให้เข้าเป็นสมาชิกโดยผู้ันั้นไม่สมัครใจ หรือให้สมาชิกออกจากหอกการค้าโดยเจตนาอันไม่สุจริต หรือขัดต่อข้อบังคับของหอกการค้า

(8) เปิดเผยแพร่ เอกสาร หรือข้อความอันเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนได้เสีย โดยเฉพาะของสมาชิกผู้ใด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากสมาชิกผู้นั้น

(9) ให้ หรือยอมให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่กรรมการดำเนินกิจการในหน้าที่ของกรรมการ เว้นแต่ผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายตามมาตรา 25

⁸² มาตรา 45.

⁸³ มาตรา 46.

5.2) โรงพยาบาลบ้านแพ้ว

โรงพยาบาลบ้านแพ้วจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542⁸⁴ โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งโรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543 ดังนั้นการสิ้นสุดหรือการยุบเลิกของโรงพยาบาลจึงต้องอาศัยกฎหมายพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 ในเรื่องการยุบเลิก ซึ่งบัญญัติไว้ใน มาตรา 44 องค์การมหาชนเป็นอันยุบเลิกในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1. เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการดำเนินการขององค์การมหาชนตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง

2. เมื่อการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การมหาชนนั้นเสร็จสิ้นลง และรัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การมหาชนนั้นได้ประกาศยุติการดำเนินการขององค์การมหาชนนั้นในราชกิจจานุเบกษา

3. ในกรณีนอกจาก (1) และ (2) เมื่อรัฐบาลเห็นควรยุบเลิกการดำเนินการขององค์การมหาชน โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกายุบเลิก

ให้สภาพนิติบุคคลขององค์การมหาชนดำรงอยู่ตราบเท่าเวลาที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามมาตรา 45

ทั้งนี้มาตรา 45 บัญญัติไว้ว่า ทรัพย์สินขององค์การมหาชนเป็นทรัพย์สินของรัฐ และเมื่อมีการยุบเลิกองค์การมหาชน ให้มีเจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบทรัพย์สินและชำระบัญชีรวมทั้งการโอนหรือการจำหน่ายทรัพย์สินที่ยังคงเหลืออยู่และการจัดการเกี่ยวกับบุคลากรขององค์การมหาชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ดังนั้นการยุบเลิกโรงพยาบาลบ้านแพ้วเป็นองค์การมหาชนจึงเป็นไปตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน ตาม (3) กล่าวคือ เมื่อรัฐบาลเห็นควรยุบเลิกการดำเนินการของโรงพยาบาลโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกายุบเลิก

⁸⁴ มาตรา 5 พระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 9 ก (24 กุมภาพันธ์ 2542), 5,

3.3 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ.

3.3.1 หลักการและเหตุผล

มาตรา 42 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นองค์กร หรือหมู่คณะอื่น อีกทั้งมาตรา 57 มาตรา 58 มาตรา 60 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดหน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมให้กลุ่มของประชาชนที่รวมกันกันเป็นกลุ่มทางสังคม ชุมชน องค์กร มีความเข้มแข็ง สามารถใช้หรือบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิของชุมชน รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อเป็นพลังทางสังคมที่มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการเป็นหุ้นส่วนในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม การสร้างความเป็นธรรมและการขจัดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม และนำไปสู่การขับเคลื่อนประเทศตามที่กำหนดในยุทธศาสตร์ชาติและการพัฒนาประเทศ

ทั้งนี้บทบาทในการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญใน 4 บทบาทสำคัญกล่าวคือ

1. การให้ความช่วยเหลือประชาชนรวมทั้งการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อให้การช่วยเหลือและคุ้มครองประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอื่นๆให้ได้รับโอกาสความเสมอภาคความเป็นธรรมและนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีและพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
3. สนับสนุนให้ประชาชนมีการรวมกลุ่มทางสังคมและมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นและพัฒนาความเข้มแข็งเพื่อให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการตนเอง
4. การปลูกฝังค่านิยมของความเป็นพลเมืองให้มีจิตสำนึกสาธารณะมีความตระหนักในการแก้ไขปัญหาสังคมสามารถดำเนินการใช้สิทธิ์หรือบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิของชุมชนในด้านต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ความคุ้มครองพิทักษ์บังคับให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่กำหนดไว้ในหมวดสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

แต่โดยที่ปัจจุบันยังขาดกฎหมายที่สนับสนุนส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรภาคประชาสังคมและขาดกลไกการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันระหว่างองค์กรภาคประชา

สังคมภาครัฐ และภาคส่วนอื่นเพื่อให้องค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทในการมีส่วนร่วมและเป็น
 หุ้นส่วนกับภาครัฐ และภาคส่วนอื่นในการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกครั้งเป็นกลไกในการช่วยจัดการปัญหา
 ความเหลื่อมล้ำและปัญหาความขัดแย้งและสร้างความเป็นธรรมในสังคมบรรลุเป้าหมายในการปฏิรูป
 ประเทศและนำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้⁸⁵

3.3.2 การจัดตั้งขององค์กรภาคประชาสังคม

ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมได้กำหนดนิยามของ
 คำว่า องค์กรภาคประชาสังคม ไว้ในมาตรา 3 ดังนี้

“องค์กรภาคประชาสังคม” หมายความว่า องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ หรือ
 องค์กรธุรกิจไม่ว่าจะมีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของ
 ชุมชนท้องถิ่น สังคม หรือส่วนรวมโดยไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกันแต่ไม่รวมถึง นิติบุคคล องค์กร
 หรือคณะบุคคลที่จัดตั้งและดำเนินการเพื่อเอื้อประโยชน์ให้พรรคการเมืององค์กรธุรกิจหรือหน่วยงาน
 ของรัฐทั้งโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

จากนิยามดังกล่าวข้างต้นแล้วองค์กรภาคประชาสังคมพิจารณาได้ว่าเป็นองค์กรที่
 ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรธุรกิจ ลักษณะขององค์กรเป็นองค์กรเอกชนที่เป็นได้ทั้งเป็นนิติ
 บุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล กล่าวคืออยู่ในรูปของนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดาเข้าร่วมกลุ่มกันได้ โดย
 วัตถุประสงค์ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ กล่าวคือเพื่อประโยชน์ขององค์กรหรือกลุ่มเพื่อ
 ประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น สังคม หรือส่วนรวม การดำเนินการขององค์กรไม่ใช่การประกอบธุรกิจมี
 ลักษณะไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน และต้องไม่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินการเอื้อประโยชน์ให้พรรค
 การเมืองหรือองค์กรธุรกิจ หรือหน่วยงานของรัฐไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

สำหรับหลักเกณฑ์การจัดตั้งนั้นให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนา
 องค์กรภาคประชาสังคมกำหนด การจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคมต้องอาศัยกฎหมายลำดับรองที่จะ
 กำหนด กฎเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ในการเป็นองค์กรภาคประชาสังคม โดยมีคณะกรรมการส่งเสริม
 และพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมเป็นผู้กำหนด

3.3.3 ประเภทขององค์กร

จากนิยามคำจำกัดความขององค์กรภาคประชาสังคมเปิดกว้างให้นิติบุคคลและ
 บุคคลธรรมดาสามารถจัดตั้งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมได้

⁸⁵ บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. เอกสารอรรถาธิบาย

สำหรับนิติบุคคลนั้น องค์กรที่จะขอจัดตั้งได้ต้องเป็นนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น สังคม หรือส่วนรวม โดยมีลักษณะไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน ดังนั้นนิติบุคคลที่จะจัดตั้งจึงมีลักษณะเป็นสมาคม หรือมูลนิธิที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากทั้งสมาคมและมูลนิธิเป็นนิติบุคคลที่มีลักษณะไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน

ในส่วนของบุคคลธรรมดา นั้น กฎหมายให้ประชาชนที่เข้าร่วมกลุ่มกันก็ได้ แต่การรวมกลุ่มกันต้องไม่มีลักษณะของการดำเนินการทางธุรกิจที่แสวงหากำไรหรือเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง หรือองค์กรธุรกิจ หรือหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นการรวมกลุ่มกันอาจอยู่ในรูปองค์กรสวัสดิการชุมชน หรือกองทุนสวัสดิการชุมชนก็สามารถขอจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคมได้

ดังนั้นการจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคมตามร่างพระราชบัญญัตินี้จึงเป็นการเปิดกว้างให้ นิติบุคคล อย่างเช่น สมาคม มูลนิธิ บุคคลธรรมดา ที่ต้องการเป็นองค์กรดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะแก่ชุมชน ท้องถิ่น สังคม ภายใต้กฎหมายฉบับนี้เพื่อให้ได้สิทธิและการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ

3.3.4 สิทธิและหน้าที่ขององค์กร

องค์กรภาคประชาสังคมนั้นมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายที่ได้รับการรับรองไว้ในร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ... โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง⁸⁶ โดยได้รับสิทธิประโยชน์ในด้านต่างๆ⁸⁷ เช่น ได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุน การช่วยเหลือด้านวิชาการ พัฒนาศักยภาพของบุคลากร นอกจากนี้ยังได้รับสิทธิประโยชน์ในด้านภาษีอากรบัญญัติในมาตรา 33 ว่า มีสิทธิได้รับการยกเว้นภาษีสำหรับเงินที่ได้รับการอุดหนุนตามที่คณะกรรมการกำหนด หรือเงินซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานหรือหน่วยงานของรัฐอื่น

⁸⁶ มาตรา 31 เพื่อให้การดำเนินการตามแผนงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ให้รัฐมนตรีเสนอแผนปฏิบัติการต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ

⁸⁷ มาตรา 35 ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 34 ให้องค์กรภาคประชาสังคมได้รับสิทธิประโยชน์ดังต่อไปนี้

- (1) ขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ ที่คณะกรรมการกำหนด
- (2) การช่วยเหลือจากสำนักงานในทางวิชาการ การส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กร การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรในการทำงานจากภาคส่วนอื่น หรือในด้านที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม
- (3) สิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากร ตามที่กำหนดในมาตรา 37 และมาตรา 38 และมาตรา 39 โดยให้รวมถึงบุคคลที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมที่ได้จัดตั้งตามกฎหมาย
- (4) สิทธิประโยชน์หรือการช่วยเหลืออื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกำหนด

และดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนางานองค์กรภาคประชาสังคมตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่น ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ประมวลรัฐฎากรกำหนด

3.3.5 การยุบเลิกองค์กรภาคประชาสังคม

การจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคมตามร่างพระราชบัญญัตินี้จึงเป็นการเปิดกว้างให้นิติบุคคล อย่างเช่น สมาคม มูลนิธิ บุคคลธรรมดา ที่ต้องการเป็นองค์กรดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะแก่ชุมชน ท้องถิ่น สังคม ภายใต้กฎหมายฉบับนี้เพื่อให้ได้สิทธิและการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ

การยุบเลิกองค์กรภาคประชาสังคมจึงต้องเป็นไปตามลักษณะของสถานะของบุคคล กล่าวคือ หากเป็น สมาคม หรือมูลนิธิ ซึ่งอยู่ในรูปของนิติบุคคล การยุบเลิกจึงต้องเป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดในเรื่องการจัดตั้งและยกเลิกไว้ได้แก่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่หากเป็นบุคคลธรรมดาที่เข้าร่วมกลุ่มกันอย่างเช่น องค์กรสวัสดิการชุมชน เช่นนี้ การยุบเลิกจึงเป็นการหยุดทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกที่เข้าร่วมกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสมัครใจตกลงยินยอมพร้อมใจร่วมกันเลิกของสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มกัน

3.4 ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน พ.ศ.

ร่างกฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกฎหมายกลางในการกำกับดูแลองค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน โดยกำหนดค่านิยมของ “องค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน” หมายความว่ารวมถึงคณะบุคคลที่มีได้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะแต่ดำเนินกิจกรรมโดยไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกันด้วย”⁸⁸ องค์กรดังกล่าวจะดำเนินกิจกรรมในประเทศไทยได้ต้องจดทะเบียนจัดตั้งตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และเมื่อจดทะเบียนแล้ว ให้องค์กรดังกล่าวมีสิทธิได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการจากรัฐตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น สมาคมและมูลนิธิที่จดทะเบียนจัดตั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วและองค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกันที่จัดตั้งตามกฎหมายอื่นแล้ว ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องดำเนินการจดทะเบียนอีก นอกจากต้องดำเนินการตามกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและการดำเนินการขององค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกันแต่ละ

⁸⁸ มาตรา 4.

แห่ง และที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้เป็นการเฉพาะแล้ว องค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกันต้องปฏิบัติตามกฎหมายนี้เพิ่มเติมด้วย.⁸⁹ หากผู้ดำเนินการขององค์กรมิได้จัดแจ้ง จะถูกเพิกถอนการจัดแจ้ง.⁹⁰ และต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ.⁹¹ องค์กรดังกล่าวต้องเปิดเผยแหล่งที่มาของเงินและทรัพย์สินที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่อผู้รับจัดแจ้ง ยื่นแบบเสียภาษีทุกปี ต้องรายงานการรับเงินจากหรือทรัพย์สินที่มาจากบุคคลธรรมดา นิติบุคคล คณะบุคคล ที่มีได้มีสัญชาติไทยหรือไม่ได้จดทะเบียนในประเทศไทย.⁹²

⁸⁹ มาตรา 5.

⁹⁰ มาตรา 9.

⁹¹ มาตรา 10.

⁹² มาตรา 6.

บทที่ 4

กฎหมายเกี่ยวกับธนาคารเวลาในต่างประเทศ

การดำเนินการของธนาคารเวลานั้นมีลักษณะการรวมกลุ่มกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์ไม่ได้มีการหารายได้มาแบ่งปันกันหรือแสวงหากำไรจากการดำเนินกิจกรรม จึงมีลักษณะเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร กฎหมายที่เกี่ยวข้องหรือส่งเสริมกิจกรรมของธนาคารเวลาได้แก่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ซึ่งธนาคารเวลาได้ก่อกำเนิดในประเทศญี่ปุ่นและพัฒนาต่อยอดในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยสองประเทศที่ได้ศึกษานั้นมีระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษากฎหมายเกี่ยวกับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรของประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อให้เข้าใจรูปแบบองค์กร การจัดตั้ง การดำเนินการ การสิ้นสุด และประโยชน์หรือสิทธิพิเศษที่ได้รับจากการเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

4.1 กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการธนาคารเวลาของประเทศญี่ปุ่น

ปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรเพื่อการกุศล (Charitable) ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรของมีดังนี้

1. พระราชบัญญัติว่าด้วยสมาคมนิติบุคคลทั่วไปและมูลนิธิรวมทั่วไป (Act on General Incorporated Associations and General Incorporated Foundations) ประกาศใช้วันที่ 2 มิถุนายน 2549
2. พระราชบัญญัติการอนุญาตสมาคมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสาธารณประโยชน์และสาธารณประโยชน์รวมพื้นฐาน (Act on Authorisation of Public Interest Incorporated Associations and Public Interest Incorporated Foundation) ประกาศใช้วันที่ 2 มิถุนายน 2549
3. พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหาผลกำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ (Law to Promote Specified Nonprofit Activities) ประกาศใช้วันที่ 25 มีนาคม 2541

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธนาคารเวลานี้ ผู้วิจัยจะศึกษาพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหาผลกำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ (Law to Promote Specified Nonprofit Activities) ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งธนาคารเวลาในประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ (Law to Promote Specified Nonprofit Activities, NPO) ขึ้นในปี 25 มีนาคม 1998

ความเป็นมาของกฎหมายกฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ (Law to Promote Specified Nonprofit Activities) ชื่อย่อ NPO Law เมื่อองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรมีลักษณะทางกฎหมาย โดยทั่วไปจะเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ เช่น สมาคมที่จัดตั้งขึ้นหรือมูลนิธิตามมาตรา 34 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง⁹³ อย่างไรก็ตามเพื่อที่จะกลายเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ เนื้อหาของกิจกรรมถูกจำกัดโดยการแต่งตั้งของหน่วยงานราชการที่มีอำนาจ และข้อกำหนดในการจัดตั้ง อย่างเช่นทรัพย์สินนั้นเข้มงวด จึงไม่เหมาะกับกลุ่มกิจกรรมของพลเมืองจำนวนมาก เป็นผลให้หลายองค์กรยังคงเป็นองค์กรอิสระที่ไม่มีหน่วยงานหรือกลายเป็น บริษัทร่วมทุนหรือบริษัทจำกัด แม้ว่าจะไม่ได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อผลกำไรโดยเฉพาะก็ตาม ดังนั้นนับตั้งแต่ราวปี 1990 เป็นต้นมา ความต้องการองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่มีเสรีภาพในระดับสูง ซึ่งไม่แสวงหาผลกำไร และได้ขจัดข้อจำกัดโดยหน่วยงานของรัฐให้มากที่สุด จึงได้รับความสนใจจากกลุ่มพลเมือง หลังจากเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ฮันชิน-อวาจิในปี พ.ศ. 2538 กิจกรรมด้านกฎหมายได้เกิดขึ้นจริงโดยความร่วมมือกับสมาชิกรัฐสภาและกลุ่มพลเมือง และในที่สุดกฎหมาย NPO ก็ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์

กฎหมาย NPO ชื่ออย่างเป็นทางการคือกฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ (Law to Promote Specified Nonprofit Activities) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ดีของกิจกรรมที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่อยู่รูปแบบของอาสาสมัครและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ดำเนินการอย่างอิสระโดยประชาชนเพื่อประโยชน์ต่อสังคม โดยกำหนดสภาพให้กับองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมที่ไม่แสวงหาผลกำไร และสนับสนุนความก้าวหน้าของสาธารณประโยชน์⁹⁴ ซึ่ง

⁹³ Article 34 Any association or foundation relating to any academic activities, art, charity, worship, religion, or other public interest which is not for profit may be established as a juridical person with the permission of the competent government agency.

⁹⁴ Article 1 Law to Promote Specified Nonprofit Activities "The purpose of this Act is to grant legal personality to organizations engaging in specified non-profit activities and establish a system concerning the approval

ประกาศใช้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2541 เป็นกฎหมายพิเศษของมาตรา 34 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง ซึ่งกำหนดไว้แก่องค์กรสาธารณประโยชน์ เช่น สมาคมและมูลนิธิที่จัดตั้งขึ้นดังที่กล่าวไปแล้ว เนื้อหาหลักคือการทำให้องค์กรที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อดำเนินกิจกรรมไม่แสวงหากำไรที่ระบุเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร(อย่างเป็นทางการ องค์กรไม่แสวงหากำไรที่ตามที่กำหนด) โดยการรับรองจากหน่วยงานที่มีอำนาจ ได้รับการแก้ไขในเดือนเมษายน 2555 และกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุเพิ่มขึ้นจาก 17 เป็น 20 และองค์กร NPO ที่ได้รับการรับรองที่ให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีได้รับการแก้ไขอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังได้นำมาตรฐานการบัญชีของ NPO มาใช้ด้วย ในเดือนมิถุนายน 2559 มีการแก้ไข เช่น ลดระยะเวลาการตรวจสอบเอกสารแนบของคำขอการรับรองและภาระหน้าที่ในการเผยแพร่บังคับ 95

กฎหมาย NPO ปูทางไปสู่การเกิดขึ้นของเครือข่าย TimeBanks และ TimeBanking จำนวนมากขึ้น โดยแต่ละเครือข่ายนำเสนอ TimeBanking ที่สร้างสรรค์และปรับแต่งได้หลากหลายรูปแบบทดลองและปรับให้เข้ากับความต้องการและบริบทเฉพาะของท้องถิ่น และบริบทของญี่ปุ่นที่พัฒนาตลอดเวลา ธนาคารแรงงานอาสาสมัคร (Voluntary Labour Banks (VLB))⁹⁶ สมาคมระบบการดูแลแห่งประเทศไทยญี่ปุ่น (The Japan Care System Association (JCSA)) และ Nippon Active Life Club (NALC) จัดตั้งขึ้นภายใต้กฎหมาย NPO

4.1.1 รูปแบบองค์กร

กฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ (Law to Promote Specified Nonprofit Activities, NPO) นิยามความหมายขององค์กรไม่แสวงหากำไร หมายถึง องค์กรที่มีวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรและที่เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกและการเลิกเป็นสมาชิกที่สมเหตุสมผล มีจำนวนเจ้าหน้าที่ได้รับค่าตอบแทนรวมแล้วไม่เกินหนึ่งในสามของเจ้าหน้าที่ทั้งหมด

of corporations whose operational structure and business activities are appropriate and which engage in specified non-profit activities that contribute to enhancing public interest, thereby promoting sound development of specified non-profit activities carried out by citizens as free social contribution activities, such as volunteer activities, and contributing to enhancing public interest”

⁹⁵ Japan NPO Center, “Topics,” accessed June 11, 2021, https://www.jnpoc.ne.jp/?page_id=198#a01

⁹⁶ เมื่อผ่านกฎหมาย NPO แล้ว VLB ก็ได้ใช้สถานะ NPO แต่ในการทำเช่นนั้นต้องเปลี่ยนชื่อเนื่องจากคำว่า ‘ธนาคาร’ ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้สำหรับ NPO เนื่องจากมีความหมายแฝงกับระบบธนาคารทั่วไป VLB (Volunteer Labour Bank) จึงเปลี่ยนชื่อเป็น Volunteer Labor Network (VLN)

โดยมีกิจกรรมขององค์กรที่มีไว้วัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่คำสอนทางศาสนา ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุน หรือคัดค้านทางการเมือง มีไว้วัตถุประสงค์เพื่อแนะนำ สนับสนุน หรือคัดค้านการเข้ารับราชการ.⁹⁷

องค์กรตามกฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ (Law to Promote Specified Nonprofit Activities, NPO) อาจแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ตามที่กำหนดไว้เฉพาะแบบทั่วไป Specified not-for-profit organisation (General NPO) และ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ที่กำหนดไว้เฉพาะที่ได้รับการอนุมัติ Approved specified not-for-profit organisation (Approved NPO)

1) องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ Specified not-for-profit organisation

การเป็นองค์กร องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะได้จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดต่อไปนี้โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินกิจกรรมที่ไม่แสวงหาผลกำไรเฉพาะ ดังนี้

1. ไม่มุ่งหวังผลกำไร (แม้กำไรจะเพิ่มขึ้นจะไม่ถูกแจกจ่ายให้กับสมาชิกและทรัพย์สินจะบริจาคให้กับรัฐบาลแห่งชาติ ฯลฯ ในเวลาที่ยุบ)
2. ไม่กำหนดเงื่อนไขที่ไม่สมเหตุสมผลเกี่ยวกับคุณสมบัติ (เข้าร่วมหรือถอนตัว) ของสมาชิก (สมาชิกปกติที่มีสิทธิออกเสียงในที่ประชุมใหญ่)
3. มีสมาชิกตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป
4. ต้องมีกรรมการอย่างน้อย 3 คนและผู้สอบบัญชี 1 คนขึ้นไปเป็นเจ้าหน้าที่
5. จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ได้รับค่าตอบแทนคือหนึ่งในสามหรือน้อยกว่าของจำนวนเจ้าหน้าที่ทั้งหมด
6. ไม่นำกิจกรรมทางศาสนาหรือการเมือง
7. ไม่มุ่งหมายที่จะรับรอง รับรอง หรือคัดค้านเจ้าหน้าที่ของรัฐ (รวมถึงผู้สมัครรับเลือกตั้ง) หรือพรรคการเมือง
8. ไม่ใช่พนักงาน ไม่ใช่องค์กรที่อยู่ภายใต้การควบคุมของนักเลงหรือนักเลง

⁹⁷ Article 2.

สำหรับกิจกรรมขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ (Specified not-for-profit organization) เป็นกิจกรรมใน 20 สาขาต่อไปนี้⁹⁸

1. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ / การรักษาพยาบาลหรือสวัสดิการ
2. กิจกรรมส่งเสริมสังคมศึกษา
3. กิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาชุมชน
4. กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว
5. กิจกรรมส่งเสริมหมู่บ้านชาวประมงในชนบทหรือพื้นที่ภูเขา
6. กิจกรรมส่งเสริมวิชาการ วัฒนธรรม ศิลปะ หรือกีฬา
7. กิจกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อม
8. กิจกรรมบรรเทาสาธารณภัย

⁹⁸ Appended Table (Re. Article 2)

- (1) activities for enhancing healthcare, medical care, and welfare;
- (2) activities for promoting social education;
- (3) activities for promoting development of communities;
- (4) activities for promoting tourism;
- (5) activities for revitalizing rural areas or hilly and mountainous areas;
- (6) activities for promoting science, culture, arts, or sports;
- (7) activities for preserving the environment;
- (8) disaster-relief activities;
- (9) regional security activities;
- (10) activities for protecting human rights or promoting peace;
- (11) international cooperation activities;
- (12) activities for promoting the formation of a gender-equal society;
- (13) activities for assisting sound development of children;
- (14) activities for developing an information-oriented society;
- (15) activities for promoting science and technology;
- (16) activities for vitalizing economy;
- (17) activities for supporting the development of vocational skills or the expansion of employment opportunities;
- (18) activities for protecting consumers;
- (19) activities for doing liaison work, or for providing advice or assistance for the operations or activities of organizations engaging in any of the activities set forth in the preceding items;
- (20) activities specified by Ordinance of the prefecture or designated city as those equivalent to the activities set forth in the preceding items

9. กิจกรรมด้านความปลอดภัยของชุมชน
 10. กิจกรรมปกป้องสิทธิมนุษยชนหรือส่งเสริมสันติภาพ
 11. กิจกรรมความร่วมมือระหว่างประเทศ
 12. กิจกรรมส่งเสริมการสร้างสังคมที่เท่าเทียมทางเพศ
 13. กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กสุขภาพดี
 14. กิจกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมที่เน้นข้อมูลข่าวสาร
 15. กิจกรรมส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 16. กิจกรรมฟื้นฟูกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
 17. กิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาทักษะวิชาชีพหรือการขยายโอกาสการทำงาน
 18. กิจกรรมปกป้องผู้บริโภค
 19. กิจกรรมประสานงาน คำแนะนำ หรือความช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหรือกิจกรรมขององค์กรที่ดำเนินกิจกรรมตามรายการก่อนหน้านี้
 20. กิจกรรมที่กำหนดโดยข้อบัญญัติของจังหวัดหรือเมืองที่กำหนดเป็นกิจกรรมที่เทียบเท่ากับกิจกรรมที่ระบุไว้ในรายการก่อนหน้านี้
- 2) องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะที่ได้รับการอนุมัติ Approved specified not-for-profit organisation (Approved NPO).

องค์กรที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ไม่แสวงหาผลกำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ Approved specified not-for-profit organisation ซึ่งมีโครงสร้างการดำเนินงานและกิจกรรมทางธุรกิจที่เหมาะสมและมีส่วนในการส่งเสริมผลประโยชน์สาธารณะอาจได้รับการอนุมัติจากหน่วยงานที่มีอำนาจซึ่งจะเป็นไปตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด.⁹⁹

องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรต้องมีวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินกิจกรรมที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ระบุ (20 ประเภท) แต่ก็สามารถดำเนินการ "ธุรกิจอื่น" ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัท ในกรณีนี้ต้องแยกการบัญชีออกจากธุรกิจที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ระบุ "ธุรกิจอื่น" อาจรวมถึงธุรกิจเพื่อผลกำไร อย่างไรก็ตาม "โครงการอื่นๆ" ควรจำกัดเฉพาะโครงการที่จำเป็นสำหรับการบรรลุภารกิจ (ภารกิจทางสังคม) ขององค์กร.¹⁰⁰

⁹⁹Article 44.

¹⁰⁰ Japan NPO Center, "Topics."

4.1.2 การจัดตั้ง

บุคคลผู้ที่ประสงค์จะจัดตั้งองค์กรไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะเจาะจง ต้องยื่นคำร้องขอจัดตั้งพร้อมแนบเอกสารตามที่กฎหมายกำหนดต่อสำนักงานนายกรัฐมนตรีนหรือที่ได้รับมอบอำนาจจากสำนักงานนายกรัฐมนตรีนซึ่งได้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด ข้อบังคับขององค์กรจะต้องประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ ชื่อ ประเภทของกิจกรรม สถานที่ทำงาน การบอกรับและการเลิกเป็นสมาชิก ททรัพย์สิน และบัญชี เป็นต้น¹⁰¹ และดำเนินการจดทะเบียนตามที่รัฐมนตรีกำหนด¹⁰² ทั้งนี้คำร้องขอจัดตั้งต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องจากหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจถึงคุณสมบัติ เช่น ต้องไม่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมรุนแรง ผู้ยื่นคำร้องต้องมีรายชื่อสมาชิกอย่างน้อย 10 คน เมื่อตรวจสอบแล้วและให้การรับรองหรือไม่จะแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้แก่ผู้ยื่นคำร้องขอจัดตั้งต่อไป¹⁰³ ทั้งนี้อาจสรุปขั้นตอนการจัดตั้งองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามกฎหมายไว้ดังนี้

1) ขั้นตอนการจัดตั้งองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะมีดังนี้¹⁰⁴

1.1) การเตรียมข้อบังคับของการรวมตัวกัน

1.2) เรียกประชุมสามัญสมาชิกผู้ก่อตั้ง ในระหว่างการประชุม กรรมการและผู้

ตรวจสอบบัญชีจะต้อง

1.3) การเลือกตั้งและประเด็นสำคัญอื่น ๆ เช่นข้อบังคับของ บริษัท จะต้องได้รับการอนุมัติ

การอนุมัติ

1.4) การส่งเอกสารการสมัครเพื่อรับรอง

1.5) การขอใบรับรองต่อหน่วยงานราชการที่มีอำนาจ

1.6) ได้รับคำตัดสินของผู้มีอำนาจว่าจะรับรองผู้ยื่นคำร้องหรือไม่

1.7) การขอขึ้นทะเบียน

ทั้งนี้เพื่อให้ NPO ทั่วไปได้รับการรับรอง ผู้ก่อตั้งต้องปฏิบัติตามสิ่งต่อไปนี้:

1. กิจกรรมหลักต้องอยู่ในประเภทธุรกิจที่กำหนดไว้ในกฎหมาย NPO

¹⁰¹ Article 11.

¹⁰² Article 7.

¹⁰³ Article 12.

¹⁰⁴ Sosei Yamasaki, Koma & Ono Glocal Law Office, "Charitable organisations in Japan: overview,"

accessed June 11, 2021, [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-019-](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-019-3735?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true#co_anchor_a729917)

3735?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true#co_anchor_a729917

2. การดำเนินการต้องไม่แจกจ่ายทรัพย์สินของตนให้กับสมาชิกเป็นเงินปันผลหรือตามเงื่อนไขที่กำหนด (แม้ว่า NPO ก็สามารถจ่ายได้เงินเดือนเป็นค่าตอบแทนการทำงาน)
3. จำนวนกรรมการและผู้สอบบัญชีที่สามารถรับค่าตอบแทนได้ต้องน้อยกว่าหนึ่งในสามของทั้งหมด.
4. ต้องมีผู้ก่อตั้งอย่างน้อยสิบคน กรรมการสามคน และผู้สอบบัญชีหนึ่งคน

2) ขั้นตอนการจัดตั้งองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะที่ได้รับการอนุมัติแล้วมีดังนี้¹⁰⁵

หากองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรทั่วไปต้องการเปลี่ยนสถานะเป็น องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะที่ได้รับอนุมัติ จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดต่อไปนี้:

1. องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรต้องเป็นไปตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งสำหรับการทดสอบการสนับสนุนสาธารณะซึ่งก็คือ:
 2. จำนวนเงินบริจาคในช่วงเวลารายได้ที่ระบุในกฎหมาย NPO (ระยะเวลาที่กำหนด) คิดเป็นสัดส่วนมากกว่าหนึ่งในห้าของรายได้ทั้งหมด
 3. จำนวนเฉลี่ยของผู้บริจาคให้กับ NPO ในช่วงเวลาที่กำหนดมากกว่า 100;
 4. ได้รับอนุญาตให้เป็นนิติบุคคลที่ได้รับการยกเว้นภาษีผู้มีถิ่นที่อยู่สำหรับจำนวนเงินที่จะบริจาคในตามข้อกำหนดของภูมิภาคในวันที่ยื่นคำขอสถานะ NPO ที่ได้รับอนุมัติ
 5. กิจกรรมที่จัดประเภทเพื่อประโยชน์ของกลุ่มหรือสมาชิกเฉพาะมีน้อยกว่า 50% ของกิจกรรมทั้งหมดของ NPO ทั่วไป
 6. การดำเนินงาน การบัญชี และธุรกิจขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรทั่วไป มีความเหมาะสมตามความเหมาะสมกฎหมายและข้อบังคับ.
 7. มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างเหมาะสมตามกฎหมาย
 8. รายงานทางธุรกิจและเอกสารอื่นใดขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรทั่วไปได้ยื่นต่อหน่วยงานที่มีอำนาจอย่างเหมาะสม
 9. ไม่มีเรื่องใดขัดต่อกฎหมายหรือขัดต่อสาธารณประโยชน์
 10. ผ่านไปแล้วอย่างน้อยหนึ่งปีนับตั้งแต่การก่อตั้งองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรทั่วไป

¹⁰⁵ Sosei Yamasaki, Koma & Ono Global Law Office, "Charitable organisations in Japan: overview."

4.1.3 อำนาจขององค์กร

สำหรับอำนาจขององค์กรไม่แสวงหากำไรนั้นจะนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งมาปรับใช้โดยโดยอนุโลม.¹⁰⁶ กล่าวคือ นิติบุคคลจะมีสิทธิและทำหน้าที่ตามขอบเขตของวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในข้อบังคับ.¹⁰⁷ และนิติบุคคลต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดกับผู้อื่นโดยกรรมการหรือตัวแทนอื่น ๆ ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ หากความเสียหายใด ๆ เกิดขึ้นกับผู้อื่นเนื่องจากการกระทำใด ๆ ที่เกินขอบเขตของวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลที่เกี่ยวข้อง สมาชิกและกรรมการที่ยินยอมให้มีมติเกี่ยวกับการกระทำดังกล่าว และกรรมการหรือตัวแทนอื่น ๆ ที่ลงมติดังกล่าวจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อความเสียหายดังกล่าว.¹⁰⁸

4.1.4 การเข้าเป็นสมาชิก

การเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรไม่แสวงหากำไรนั้นเป็นไปตามข้อบังคับขององค์กรที่ได้จดทะเบียนไว้ ซึ่งในข้อบังคับดังกล่าวจะต้องกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของการเข้าเป็นสมาชิกและการสิ้นสุดความเป็นสมาชิก

4.1.5 การจัดการองค์กร

องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุต้องมีกรรมการตั้งแต่สามคนขึ้นไปและผู้ตรวจสอบบัญชีอย่างน้อยหนึ่งคนขึ้นไปเป็นเจ้าหน้าที่.¹⁰⁹ กรรมการมีอำนาจกระทำการแทนองค์กรไม่แสวงหาผล โดยอำนาจในการเป็นตัวแทนอาจถูกจำกัดโดยข้อบังคับขององค์กร.¹¹⁰ ในเรื่องอำนาจกรรมการนั้นให้

¹⁰⁶ Article 8.

¹⁰⁷ Article 43 of the Civil Code “ A juridical person shall have rights and assume duties to the extent of the purpose provided in the applicable articles of incorporation or act of endowment subject to the applicable provisions of the laws and regulations.”

¹⁰⁸ Article 44 of the Civil Code.

(1) A juridical person shall be liable for damage caused to others by its directors or other agents during the course of the performance of their duties.

(2) If any damages are inflicted to others due to any ultra vires act beyond the scope of the purpose(s) of the applicable juridical person, the member(s) and director(s) who consented to the resolution pertaining to such act and the director(s) or other agent(s) who executed such resolution shall be jointly and severally liable for such damages.

¹⁰⁹ Article 15.

¹¹⁰ Article 16.

นำประมวลกฎหมายแพ่งมาใช้บังคับ เช่น กรรมการอาจมอบหมายอำนาจหน้าที่ของตนให้แก่บุคคลอื่นได้โดยไม่ขัดต่อบังคับ.¹¹¹ เป็นต้น

1) องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ

หากองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะที่จัดตั้งขึ้นไม่มีคณะกรรมการ กรรมการแต่ละคนจะจัดการองค์กรตามมติของทุกเรื่องที่ได้รับอนุมัติในขั้นต้นโดยที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกซึ่งประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมดขององค์กร ถ้ามีการจัดตั้งคณะกรรมการ คณะกรรมการสามารถจัดการได้เกือบทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่องสำคัญที่มีจำกัดซึ่งสงวนไว้สำหรับการประชุมใหญ่ของสมาชิกตามกฎหมาย

บุคคลสามารถเป็นกรรมการได้หากไม่ใช่บุคคลที่:¹¹²

1. ล้มละลายและสิทธิพลเมืองไม่ได้รับการฟื้นฟูตามกฎหมายล้มละลาย
2. ถูกพิพากษาให้จำคุก เว้นแต่จะพ้นกำหนดสองปีแล้วหรือไม่สามารถดำเนินการได้อีกต่อไป
3. ถูกปรับสำหรับการละเมิดกฎหมาย NPO หรือพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำที่ไม่เป็นธรรมโดยสมาชิกของกลุ่มก่ออาชญากรรมหรือการกระทำที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่จะนานกว่าสองปีนับตั้งแต่การลงโทษเสร็จสิ้นหรือไม่สามารถดำเนินการได้อีกต่อไป
4. เป็นสมาชิกของกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งขึ้นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันการกระทำที่ไม่ยุติธรรม โดยสมาชิกของกลุ่มอาชญากรหรือผู้ที่เคยเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชญากรภายในห้าปีที่ผ่านมา
5. เป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ ซึ่งหนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัทถูกยกเลิกตามพระราชบัญญัติ เว้นแต่เวลาจะผ่านไปนานกว่าสองปีนับแต่วันที่ยกเลิก

¹¹¹ Article 55 of The Civil Code, " A director may delegate his/her authority on a specific act to other person(s) only in cases such delegation is not prohibited by the applicable articles of Incorporation, act of endowment, or resolution of the general meeting of the members."

¹¹² Sosei Yamasaki, Koma & Ono Glocal Law Office, "Charitable organisations in Japan: overview."

2) องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะที่ได้รับการอนุมัติ

องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะที่ได้รับการอนุมัติบริหารจัดการ โดยกรรมการหรือคณะกรรมการภายใต้กฎเดียวกันกับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ นอกเหนือจากข้อกำหนดสำหรับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะแล้ว ผู้อำนวยการต้องไม่ใช่บุคคลที่:¹¹³

1. เป็นกรรมการขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะที่ได้รับการอนุมัติ ซึ่งใบอนุญาตถูกยกเลิกและเป็นกรรมการภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่สาเหตุของการยกเลิก เว้นแต่จะผ่านไปห้าปีนับจากวันที่ยกเลิก
2. ถูกพิพากษาให้จำคุก เว้นแต่เวลาจะผ่านไปห้าปีนับจากวันที่การลงโทษเสร็จสิ้นหรือไม่สามารถดำเนินการได้อีกต่อไป
3. ถูกปรับสำหรับการละเมิดกฎหมาย NPO หรือพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันการกระทำที่ไม่เป็นธรรม โดยสมาชิกของกลุ่มอาชญากรหรือกฎหมายภาวะระดับประเทศหรือระดับภูมิภาคใด ๆ เว้นแต่จะพ้นกำหนดห้าปีแล้วหรือนับแต่เมื่อพ้นโทษ ใช้งานได้นานขึ้น
4. เป็นสมาชิกของกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งขึ้นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันการกระทำที่ไม่ยุติธรรม โดยสมาชิกของกลุ่มผู้ก่ออาชญากรรมหรือผู้ที่เคยเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชญากรภายในห้าปีที่ผ่านมา

4.1.6 การสิ้นสุดองค์กร

องค์กรไม่แสวงหากำไรอาจสิ้นสุดลงได้ดังนี้¹¹⁴ มีมติที่ประชุมให้ให้เลิก กำหนดไว้ในข้อบังคับ การขาดสมาชิกในองค์กร การคว่ำรวมกิจการ การล้มละลาย การเพิกถอนการจัดตั้งองค์กร เมื่อเลิกกิจการแล้วต้องมีการชำระบัญชีและแจ้งต่อหน่วยงานรัฐ สำหรับทรัพย์สินที่เหลืออยู่ขององค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ หากไม่มีบทบัญญัติในข้อบังคับเกี่ยวกับการมอบหมายทรัพย์สินที่เหลืออยู่ ผู้ชำระบัญชีอาจโอนไปยังรัฐบาลแห่งชาติหรือองค์กรสาธารณะในท้องถิ่นเมื่อได้รับอนุมัติจากหน่วยงานของรัฐที่มีเขตอำนาจศาล ทรัพย์สินใด ๆ ที่ไม่ได้จำหน่ายตามบทบัญญัติของสองวรรคก่อน ให้โอนไปยังคลังสมบัติแห่งชาติ¹¹⁵

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Article 31.

¹¹⁵ Article 32.

4.1.7 การรับประโยชน์ด้านภาษี

ธุรกิจที่อยู่ภายใต้กฎหมายภาษีของนิติบุคคลมีอยู่ 34 ประเภท ได้แก่ ขายสินค้า, ขาย อสังหาริมทรัพย์, ให้ยืมเงิน, ให้ยืมสินค้า, ให้ยืมอสังหาริมทรัพย์, การผลิต, โทรคมนาคม, ขนส่ง, คลังสินค้า, ทำสัญญา, การพิมพ์, สิ่งพิมพ์, การถ่ายภาพ, เช่าที่นั่ง, โรงแรม, ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจร้านอาหารอื่น ๆ ธุรกิจหมุนเวียน, ธุรกิจตัวแทน, ธุรกิจใกล้เกลี่ย, ธุรกิจค้าส่ง, ธุรกิจเหมืองแร่, ธุรกิจรวบรวมดินและหิน, ธุรกิจอาบน้ำ, ธุรกิจตัดผม, ธุรกิจความงาม, ธุรกิจบันเทิง, ธุรกิจสวนสนุก, ธุรกิจสวนสนุก, ธุรกิจการแพทย์, ธุรกิจสอนศิลปะ, ธุรกิจที่จอดรถ, ธุรกิจค้าประกันสินเชื่อ, ธุรกิจจัดหาทรัพย์สินไม่มีตัวตน, ธุรกิจส่งคนงาน หากองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรดำเนินธุรกิจเหล่านี้ แม้ว่าจะเป็

ธุรกิจดั้งเดิมภายใต้กฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุไว้ก็จะต้องเสียภาษีนิติบุคคล องค์กรไม่แสวงหากำไรจะได้รับการลดหย่อนภาษีตามที่กฎหมายกำหนด และหาก องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรตามที่ระบุได้ดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยมาตรการภาษี พิเศษและได้รับการอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากรให้มีส่วนในการส่งเสริมสาธารณประโยชน์ บุคคล หรือองค์กรที่บริจาคให้องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ ภาษีนิติบุคคล หรือภาษี มรดกตามที่กฎหมายกำหนดด้วยเช่นกัน.¹¹⁶

เมื่อศึกษากฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไร (Law to Promote Specified Nonprofit Activities, NPO) เกี่ยวกับข้อได้เปรียบและเสียเปรียบขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรได้ดังนี้

1. องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรแบบทั่วไป (General NPOs)

ข้อได้เปรียบหรือประโยชน์ที่ได้รับ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือทางสังคม ค่าใช้จ่ายใน การจดทะเบียนค่อนข้างต่ำ และการลดหย่อนภาษีจากภาษีเงินได้นิติบุคคลจากกิจกรรมขององค์กร

ข้อเสียเปรียบ ได้แก่ ข้อจำกัดในกิจกรรมที่ได้รับอนุญาต หน้าที่เปิดเผยข้อมูล เกี่ยวกับงบการเงินหรือเอกสารอื่นตามที่กฎหมายกำหนด และกฎระเบียบ จำนวนสมาชิก กรรมการ และผู้ตรวจสอบที่ต้องการ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรแบบทั่วไปต้องมีสมาชิกอย่างน้อยสิบคน โดยสาม คนเป็นกรรมการและผู้ตรวจสอบบัญชีหนึ่งคน กฎหมายห้ามไม่ให้องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรแบบทั่วไป ปฏิเสธใบสมัครจากบุคคลหรือนิติบุคคลโดยไม่มีเหตุผลมีความประสงค์จะเข้าร่วมในองค์กร

¹¹⁶ Article 46.

2. องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่รับอนุมัติ(Approved NPOs)

ข้อได้เปรียบหรือประโยชน์ที่ได้รับ ได้แก่ สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้บริจาค กล่าวคือ การบริจาคให้กับ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ได้รับการอนุมัติจะได้รับการยกเว้นภาษี องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ได้รับอนุมัติจะได้รับการยกเว้นภาษีจากภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกิจกรรมขององค์กร

ข้อเสียเปรียบ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายสูงและภาระการอนุญาตอันเนื่องมาจากการปฏิบัติตามการกำกับดูแลและข้อกำหนดอื่นๆ การขยายหน้าที่ของการเปิดเผยข้อมูล กล่าวคือนอกเหนือจากภาระหน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูลตามปกติขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรแบบทั่วไป องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ได้รับการรับอนุมัติแล้วจะต้องเปิดเผยข้อมูลภายในรวมถึงการบัญชีการเงินและข้อมูลทางธุรกิจ

ตาราง 1 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุทั่วไป (Specified Non-profit Corporation) กับ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุที่ได้รับการอนุมัติ (Approved Specified Non-profit Corporation)

รายการ	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุทั่วไป (Specified Non-profit Corporation)	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุที่ได้รับการอนุมัติ (Approved Specified Non-profit Corporation)
ผู้รับจดทะเบียน/ ผู้อนุมัติ	ผู้ว่าราชการจังหวัด	ผู้ว่าราชการจังหวัด
กิจกรรม	20 ประเภท	20 ประเภท
การดำเนินกิจกรรม ทางการเมือง	ต้องห้าม	ต้องห้าม
การทำกิจกรรม แสวงหากำไร	ได้รับอนุญาตบางประเภท	ได้รับอนุญาตบางประเภท
จำนวนสมาชิกขั้น ต่ำ	อย่างน้อยสิบคน	อย่างน้อยสิบคน
วัตถุประสงค์	เพื่อส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมที่ไม่ แสวงหากำไรที่ระบุ (20 รายการ รวมถึงการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนหรือ	เพื่อส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมที่ไม่ แสวงหากำไรที่ระบุ (20 รายการรวมถึงการส่งเสริมสิทธิ

รายการ	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุทั่วไป (Specified Non-profit Corporation)	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุที่ได้รับอนุญาต (Approved Specified Non-profit Corporation)
	ส่งเสริมสันติภาพในรูปของอาสาสมัคร และกิจกรรมอื่น ๆ ได้อย่างอิสระ ดำเนินการโดยประชาชนเพื่อประโยชน์ของสังคม	มนุษยชนหรือส่งเสริมสันติภาพในรูปของอาสาสมัครและกิจกรรมอื่น ๆ ได้อย่างอิสระ ดำเนินการโดยประชาชนเพื่อประโยชน์ของสังคม
การจัดตั้ง	แอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้องสำหรับการตรวจสอบสิทธิ์ตรงตามเอกสารแนบ SNPC จะจัดตั้งขึ้นโดยการลงทะเบียนของสถานประกอบการ ณ ที่ตั้งหลักสำนักงาน.	องค์กรไม่แสวงหากำไรที่ระบุซึ่งดำเนินธุรกิจเพื่อวัตถุประสงค์ที่ไม่แสวงหากำไรอาจได้รับการอนุมัติโดยการบริจาคของจังหวัดในกรณีที่รัฐบาลจังหวัดอนุมัติให้องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุที่ยื่นขออนุญาตตามข้อบังคับก่อนหน้านี้เป็นไปตามมาตรฐานที่ทางราชการจังหวัดจะอนุญาตการอนุมัติตามกฎหมายขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ได้รับอนุมัติสำหรับนิติบุคคลดังกล่าว
การจัดการด้านบัญชี	บัญชีสำหรับการดำเนินการอื่น ๆ จะต้องแยกออกจากบัญชีสำหรับการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุ	บัญชีสำหรับการดำเนินการอื่น ๆ จะต้องแยกออกจากบัญชีสำหรับการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุ
การบริหาร	กรรมการตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปและผู้ตรวจสอบ 1 คนขึ้นไปเป็นเจ้าหน้าที่ กรรมการจะต้องเป็นตัวแทนขององค์กรไม่แสวงหากำไรที่ระบุไว้ในธุรกิจทั้งหมด โดยมีเงื่อนไขว่าอำนาจ	กรรมการตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปและผู้ตรวจสอบ 1 คนขึ้นไปเป็นเจ้าหน้าที่ กรรมการจะต้องเป็นตัวแทนขององค์กรไม่แสวงหากำไรที่ระบุไว้ในธุรกิจทั้งหมด โดย

รายการ	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุทั่วไป (Specified Non-profit Corporation)	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุที่ได้รับใบอนุญาต (Approved Specified Non-profit Corporation)
	<p>ในการเป็นตัวแทนอาจถูกจำกัดโดยข้อบังคับของบริษัท ธุรกิจของบริษัทที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่กำหนดจะถูกกำหนดโดยคะแนนเสียงข้างมากของกรรมการ เว้นแต่จะระบุไว้เป็นอย่างอื่นในข้อบังคับของบริษัท หัวหน้างานต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในแต่ละรายการที่แนบมาพร้อมนี้ ผู้อำนวยการควรจัดให้มีการประชุมใหญ่ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อยตรงเวลาทุกปี การดำเนินธุรกิจควรตัดสินใจโดยที่ประชุมใหญ่ ยกเว้นรายการที่มอบหมายให้กรรมการหรือองค์กรอื่นที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัท</p>	<p>มีเงื่อนไขว่าอำนาจในการเป็นตัวแทนอาจถูกจำกัดโดยข้อบังคับของบริษัท ธุรกิจของบริษัทที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่กำหนดจะถูกกำหนดโดยคะแนนเสียงข้างมากของกรรมการ เว้นแต่จะระบุไว้เป็นอย่างอื่นในข้อบังคับของบริษัท หัวหน้างานต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในแต่ละรายการที่แนบมาพร้อมนี้ ผู้อำนวยการควรจัดให้มีการประชุมใหญ่ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อยตรงเวลาทุกปี การดำเนินธุรกิจควรตัดสินใจโดยที่ประชุมใหญ่ ยกเว้นรายการที่มอบหมายให้กรรมการหรือองค์กรอื่นที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัท</p>
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	เก็บภาษีเงินได้ 34 ประเภท ธุรกิจที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการกุศล	ไม่เสียภาษีแต่เก็บภาษี 34 ประเภทธุรกิจหากำไรที่เกี่ยวข้องหรือไม่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการกุศล
ภาษีเงินบริจาค ประโยชน์สำหรับ ผู้บริจาค(ส่วนตัว บุคคล)	ไม่ได้รับสิทธิพิเศษ	ผู้บริจาคสามารถเลือกลดหย่อนภาษีได้ เช่น “หักจากรายได้” หรือเครดิตภาษี เช่น “หักจากภาษีเงินได้” หากผู้บริจาคเลือกการลดหย่อนภาษี พวกเขา

รายการ	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุทั่วไป (Specified Non-profit Corporation)	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุที่ได้รับการอนุมัติ (Approved Specified Non-profit Corporation)
		สามารถหักรายได้ที่ต้องเสียภาษีได้ถึง 40% ของรายได้ทั้งหมด หากเลือกเครดิตภาษี พวกเขาสามารถบันทึกภาษีที่ต้องชำระได้มากถึง 25% ของภาษีเงินได้ และมากถึง 10% ของภาษีเงินได้จังหวัด
ภาษีเงินบริจาค ประโยชน์สำหรับ ผู้บริจาค (บริษัท)	ไม่ได้รับสิทธิพิเศษ	ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีอากร

4.2 กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการธนาคารเวลาของประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายหรือกฎระเบียบของมลรัฐเกี่ยวกับองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรมีโครงสร้างเพื่อสนับสนุนบทบาทขององค์กรการกุศลในสังคม ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความคุ้มครองแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ เช่นเดียวกับทรัพยากรที่จัดสรรเพื่อการบังคับใช้ โดยทั่วไปแล้วกฎหมายของรัฐจะควบคุมวิธีการสร้างองค์กรการกุศล รูปแบบที่พวกเขาใช้ หน้าที่ความไว้วางใจของผู้นำ และกฎระเบียบของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยทั่วไปแล้ว กฎหมายของรัฐจะควบคุมวิธีการจัดตั้งองค์กรการกุศล รูปแบบ หน้าที่ การดำเนินการ และกฎระเบียบต่างๆของการดำเนินการขององค์กร¹¹⁷

องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการสร้างรายได้ และไม่มีแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้กับสมาชิก กรรมการ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์กร บริษัทที่ไม่แสวงหาผลกำไรมักถูกเรียกว่า "บริษัทที่ไม่มีหุ้น" (non-stock corporations) สามารถอยู่ในรูปของบริษัท องค์กรส่วนบุคคล (เช่น การบริจาคเพื่อการกุศลส่วนบุคคล) สมาคมที่ไม่ได้จัดตั้งขึ้นเป็นนิติ

¹¹⁷ Alyssa A. Dirusso, "American Nonprofit Law in Comparative Perspective," *Washington University Global Studies Law Review* 10, no.1 (2011): 61.

บุคคล ห้างหุ้นส่วน มูลนิธิ (การบริจาคโดยผู้ก่อตั้งอยู่ในรูปของทรัสต์) หรือคอนโดมิเนียม (กรรมสิทธิ์ร่วม ของพื้นที่ส่วนกลางโดยเจ้าของห้องชุดที่อยู่ติดกันซึ่งจดทะเบียนภายใต้พระราชบัญญัติอาคารชุดของรัฐ).¹¹⁸

กฎเกณฑ์ที่กำหนดข้อกำหนดสำหรับวัตถุประสงค์ที่ไม่แสวงหาผลกำไรของบริษัทมักจะมี ความสอดคล้องกัน แม้ว่าจะมีความผันแปรตามระดับของรายละเอียด กฎเกณฑ์มากมายใช้แนวทาง คล้ายกับกฎเกณฑ์ของการปรับปรุงแก้ไขและกฎเกณฑ์ของการใช้เพื่อการกุศล โดยระบุวัตถุประสงค์ บางอย่างก็ตามธรรมเนียมแล้วถือว่าเป็นการกุศล นอกจากนี้ยังอ้างถึงคำจำกัดความที่มีอยู่ใน ประมวลรัษฎากรภายใน 26 United States Code Internal Revenue Service (IRS)

กฎหมายภาษีประมวลรัษฎากรภายใน (United States Internal Revenue Service) (IRS) องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรมีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. องค์กรไม่แสวงหากำไรเพื่อการกุศล ตามที่อธิบายไว้ในมาตรา 501(c)(3).¹¹⁹ ของประมวล รัษฎากรภายใน United States Internal Revenue Service (IRS) และ

2. องค์กรบริการหรือที่สมาชิกจัดตั้งขึ้นภายใต้อนุวรรคอื่นๆ ของมาตรา 501(c)

องค์กรการกุศลตามมาตรา 501(c)(3) สามารถยื่นขอสถานะได้รับการยกเว้นภาษี โดยยื่น แบบฟอร์ม 1023 หากใบสมัครได้รับการอนุมัติ ผู้บริจาคให้กับองค์กรอาจหักเงินสมทบจากภาษีส่วนบุคคลหรือภาษีนิติบุคคลภายใต้กฎสำหรับการกุศล (Byzantine rules) และการหักเงินเพื่อการกุศล

120

¹¹⁸ Legal Information Institute, "Non-profit organizations," accessed June 11, 2021, https://www.law.cornell.edu/wex/non-profit_organizations.

¹¹⁹ 501 (c) (3) Corporations, and any community chest, fund, or foundation, organized and operated exclusively for religious, charitable, scientific, testing for public safety, literary, or educational purposes, or to foster national or international amateur sports competition (but only if no part of its activities involve the provision of athletic facilities or equipment), or for the prevention of cruelty to children or animals, no part of the net earnings of which inures to the benefit of any private shareholder or individual, no substantial part of the activities of which is carrying on propaganda, or otherwise attempting, to influence legislation (except as otherwise provided in subsection (h)), and which does not participate in, or intervene in (including the publishing or distributing of statements), any political campaign on behalf of (or in opposition to) any candidate for public office.

¹²⁰ USA Corporate Services, "Not for Profit Corporations – Not Profit Organizations," accessed June 11, 2021, <https://www.usa-corporate.com/new-business-resources/nonprofits/>.

นอกจากกฎหมายภาษีแล้ว ยังมีกฎหมายของรัฐบาลกลางแห่งสหรัฐอเมริกาที่ใช้กับองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร โดยเฉพาะกฎหมายส่วนใหญ่ที่ควบคุมองค์กรไม่แสวงหากำไรอยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลของมลรัฐ และกฎหมายอาจแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละมลรัฐ ซึ่งมักจะปล่อยให้องค์กรไม่แสวงหากำไรขนาดเล็กซึ่งไม่จำเป็นต้องมีที่ปรึกษากฎหมายตัดสินใจเลือกกฎหมายที่ดีเอง ซึ่งเป็นสาเหตุที่กลุ่มที่มีความรู้ดีบางกลุ่มได้เสนอแนวทางทางกฎหมายสำหรับองค์กรไม่แสวงหากำไรโดยพิจารณาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และหลายรัฐได้นำแนวทางเหล่านี้เป็นกฎหมายที่เป็นทางการ ที่โดดเด่นที่สุดคือ รัฐบัญญัติต้นแบบบริษัทที่ไม่แสวงหากำไรฉบับปรับปรุง (Revised Model Nonprofit Corporation Act) (MNCA) และรัฐบัญญัติแบบของหน่วยงานสมาคมที่ไม่แสวงหากำไรฉบับปรับปรุง (Revised Uniform Unincorporated Nonprofit Association Act) (RUUNAA) การกระทำทั้งสองแตกต่างกันไปตามประเภทขององค์กรที่กฎหมายกำหนด บริษัทกบิลครอบคลุมองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร และ RUUNAA ครอบคลุมสมาคมที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ไม่ได้จัดตั้งขึ้นในรูปนิติบุคคล กฎหมายทั้งสองยังแตกต่างกันไปตามขอบเขตของการใช้ โดยที่ (MNCA) มีการยอมรับอย่างกว้างขวางมากกว่า (RUUNAA)¹²¹

รัฐบัญญัติต้นแบบบริษัทที่ไม่แสวงหากำไรฉบับปรับปรุง (Revised Model Nonprofit Corporation Act) (MNCA) เป็นกฎหมายที่ร่างขึ้นโดยคณะกรรมการองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรของแผนกกฎหมายธุรกิจของเนติบัณฑิตยสภาแห่งอเมริกา (The Nonprofit Organizations Committee of the Business Law Section of the American Bar Association) เพื่อจัดทำแนวทางทางกฎหมายสำหรับองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอกรอบแนวทางให้แก่รัฐ ซึ่งได้มีการนำไปใช้ในหลายมลรัฐ

รัฐบัญญัติว่าด้วยแบบของหน่วยงานสมาคมที่ไม่แสวงหากำไร (Revised Uniform Unincorporated Nonprofit Association Act) (RUUNAA) ซึ่งมีจุดประสงค์ที่คล้ายคลึงกันกับ MNCA แต่ครอบคลุมถึงองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ไม่อยู่ในรูปของนิติบุคคล สมาชิกแต่ละรายในองค์กรไม่แสวงหากำไรมีความเสี่ยงต่อความรับผิดทางกฎหมายส่วนบุคคลหากมีการฟ้องร้องเกิดขึ้น แม้ว่า

¹²¹ Alexis Logsdon, "Legal Guidelines for Starting and Running Your Nonprofit Organization," accessed June 11, 2021, <https://www.missionbox.com/article/112/legal-guidelines-for-starting-and-running-your-nonprofit-organization>.

RUUNAA จะไม่แทนที่กฎหมายของรัฐที่มีอยู่ แต่ให้ความคุ้มครองเพิ่มเติมสำหรับสมาคมที่ไม่มีเป็นนิติบุคคลโดยอ้างว่ากลุ่มเหล่านี้เป็นนิติบุคคล ไม่ใช่แค่บุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของกลุ่ม

4.2.1 รูปองค์กร

องค์กรธนาคารเวลา (Timebank) ของประเทศสหรัฐอเมริกาจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1995 มีสำนักงานอยู่ในกรุงวอชิงตัน ดีซี (Washington DC) เป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร (Nonprofit Organization)

ในเรื่ององค์กรไม่แสวงหากำไรนี้วอชิงตันดีซี (Washington DC) ได้รับเอากฎหมาย District of Columbia Code ว่าด้วยองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร หรือ Nonprofit Corporation Act 2010 Title 29 - Business Organizations Chapter 4 มาปรับใช้กับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2555

กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดนิยามของคำว่า “องค์กรการกุศล”¹²² หมายถึง “องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรในประเทศที่ดำเนินการเพื่อการกุศลเป็นหลักหรือดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการกุศลหนึ่งหรือมากกว่านั้น”

วัตถุประสงค์เพื่อการกุศล¹²³ หมายความว่า วัตถุประสงค์ที่

1. จะทำให้ บริษัท ที่ดำเนินการโดยเฉพาะเพื่อวัตถุประสงค์ที่มีสิทธิ์ได้รับการยกเว้นภาษีภายใต้มาตรา 501(c)(3) ของ Internal Revenue Code ของ 1986 อนุมัติ 22 ตุลาคม 1986 (68A Stat. 163; 26 USC § 501 (c)(3)) (“Internal Revenue Code”); หรือ
2. ถือเป็นกรการกุศลภายใต้กฎหมายอื่นนอกเหนือจากบทนี้หรือประมวลรัษฎากรภายใน

องค์กรไม่แสวงหากำไรตามกฎหมายนี้ต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย เว้นแต่จะระบุวัตถุประสงค์ที่จำกัดมากกว่าไว้ในข้อบังคับของการรวมตัวกัน¹²⁴

¹²² § 29-401.02. (3) “Charitable corporation” means a domestic nonprofit corporation that is operated primarily or exclusively for one or more charitable purposes.

¹²³ § 29-401.02. (4).

¹²⁴ 4 § 29-403.01.

4.2.2 การจัดตั้ง

บุคคลคนเดียวหรือมากกว่าสามารถจัดตั้งองค์กรไม่แสวงหากำไรได้โดยยื่นคำร้องส่งข้อบังคับขององค์กรไปยังนายกเทศมนตรี.¹²⁵ ข้อบังคับเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ประกอบไปด้วยชื่อขององค์กรไม่แสวงหากำไร รายนามคณะบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งกรรมการชุดแรก ชื่อสมาชิกกลุ่มแรก วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ข้อกำหนดต่างในการควบคุม จำกัด และการดำเนินการขององค์กร ตลอดจนความรับผิดชอบขององค์กรและกรรมการ.¹²⁶ ทั้งนี้ข้อบังคับของบริษัทที่ไม่แสวงหาผลกำไรอาจมีข้อกำหนดสำหรับการจัดการกิจกรรมและการควบคุมกิจการของบริษัทที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือข้อบังคับของบริษัท

4.2.3 อำนาจองค์กร

องค์กรไม่แสวงหากำไรมีอำนาจกระทำการเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาเพื่อดำเนินกิจการต่างๆ รวมถึงอำนาจในการทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ การฟ้องและถูกฟ้องในนามนิติบุคคล จ่ายบำเหน็จบำนาญและจัดทำแผนบำเหน็จบำนาญ กองทุนบำเหน็จบำนาญ และแผนผลประโยชน์หรือสิ่งจูงใจสำหรับกรรมการ เจ้าหน้าที่ ลูกจ้าง และตัวแทนคนใดคนหนึ่งหรือทั้งหมด การดำเนินการอื่นใดที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ส่งเสริมสอดคล้องกับกิจกรรมขององค์กร.¹²⁷

4.2.4 การเข้าเป็นสมาชิก

สมาชิกคือบุคคลที่มีสิทธิตามข้อบังคับหรือโดยกฎหมายและไม่ใช่ในฐานะผู้รับมอบอำนาจในการเลือกหรือลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกรรมการหรือผู้แทนหรือลงคะแนนเสียงในการทำธุรกรรมขั้นพื้นฐานประเภทใด ๆ.¹²⁸ ทั้งนี้องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรไม่จำเป็นต้องมีสมาชิกก็ได้.¹²⁹ การเข้าเป็นสมาชิกรับเป็นไปตามข้อบังคับหรือโดยกฎหมายว่าด้วยการเข้าเป็นสมาชิก.¹³⁰ บุคคลต้องยินยอมเข้าเป็นสมาชิก สมาชิกจะไม่ได้หุ้นหรือเงินปันผล การโอนความเป็นสมาชิกจะกระทำมิได้เว้นแต่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัทหรือกฎหมาย.¹³¹ สมาชิกของจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำ

¹²⁵ § 29-402.01.

¹²⁶ § 29-402.02.

¹²⁷ § 29-403.02.

¹²⁸ § 29-401.02. (24) (A).

¹²⁹ § 29-404.01. (A).

¹³⁰ § 29-404.02. (A).

¹³¹ § 29-404.11.

หนี้สิน หรือภาระผูกพันขององค์กร.¹³² องค์กรอาจเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากสมาชิก โดยจำนวนและวิธีการเก็บนั้นอาจกำหนดไว้ในข้อบังคับขององค์กร.¹³³ สมาชิกขององค์กรสามารถลาออกได้ตลอดเวลา ทั้งนี้การลาออกนั้นทำให้สมาชิกพ้นจากภาระผูกพันที่เกิดขึ้นหรือข้อผูกพันที่เกิดขึ้นก่อนการลาออก.¹³⁴

4.2.5 การจัดการองค์กร

องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรจะต้องมีคณะกรรมการบริหาร อำนาจองค์กรทั้งหมดจะต้องใช้โดยหรืออยู่ภายใต้อำนาจของคณะกรรมการองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร และกิจกรรมและกิจการของบริษัทจะได้รับการจัดการโดยหรืออยู่ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการองค์กรไม่แสวงหากำไร เว้นแต่กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในข้อบังคับขององค์กร.¹³⁵ กรรมการขององค์กรต้องเป็นบุคคลธรรมดา โดยคณะกรรมการชุดหนึ่งต้องประกอบไปด้วยกรรมการตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป โดยจำนวนจะระบุหรือกำหนดไว้ในข้อบังคับ.¹³⁶ กรรมการอาจได้รับค่าตอบแทนได้เว้นแต่ข้อบังคับกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น.¹³⁷ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรจะต้องมีเจ้าหน้าที่ 2 คนแยกกัน คนหนึ่งรับผิดชอบการจัดการของบริษัท และอีกคนหนึ่งรับผิดชอบสำหรับ กิจการทางการเงินของบริษัท.¹³⁸ เจ้าหน้าที่แต่ละคนมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับหรือข้อบังคับ และหน้าที่ที่คณะกรรมการกำหนด.¹³⁹

ความรับผิดชอบของกรรมการ กรรมการขององค์กรการกุศลไม่ต้องรับผิดชอบต่อองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรหรือสมาชิกขององค์กรสำหรับความเสียหายทางการเงินสำหรับการกระทำหรือการไม่กระทำการใดๆ ยกเว้นความรับผิดชอบสำหรับ:¹⁴⁰

1. จำนวนของผลประโยชน์ทางการเงินที่กรรมการได้รับและที่กรรมการไม่มีสิทธิ์ได้รับ
2. เจตนาก่อให้เกิดอันตราย
3. การแจกจ่ายทรัพย์สินขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือ

¹³² § 29-404.12.

¹³³ § 29-404.13.

¹³⁴ § 29-404.20

¹³⁵ § 29-406.01.

¹³⁶ § 29-406.03

¹³⁷ § 29-406.11

¹³⁸ § 29-406.40

¹³⁹ § 29-406.41

¹⁴⁰ § 29-406.31.

4. เจตนาละเมิดกฎหมายอาญา

4.2.6 การสิ้นสุดองค์กร

คณะกรรมการองค์กรอาจเสนอต่อสมาชิกให้ยุบองค์กรได้ โดยสมาชิกที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงได้อนุมัติตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ หากองค์กรไม่มีสมาชิกที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในการยุบองค์กร ข้อเสนอให้เลิกกิจการจะต้องได้รับการรับรองโดยองค์กรเมื่อได้รับการรับรองจากคณะกรรมการ¹⁴¹ เมื่อได้รับการอนุมัติให้ยุบเลิกองค์กรแล้วให้ส่งคำร้องของเลิกกิจการไปยังนายกเทศมนตรี¹⁴² ภายหลังจากการเลิกองค์กรแล้วองค์กรไม่อาจดำเนินกิจกรรมต่างๆได้ เว้นแต่การชำระกิจการของบริษัท และต้องไม่โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบริษัท

4.2.7 การรับประโยชน์ด้านภาษี

กฎหมายของบางประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่มีวัตถุประสงค์ทางศาสนา การกุศล วิทยาศาสตร์ การทดสอบเพื่อความปลอดภัยสาธารณะ วรรณกรรม หรือการศึกษาหรือเพื่อส่งเสริมการแข่งขันกีฬาหรือเพื่อป้องกันการทารุณกรรมเด็กหรือสัตว์ได้รับการยกเว้นภาษีตามกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา US Code Internal Revenue Code § 501 (c) (3)

องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย (Nonprofit Corporation Act 2010) ได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีตามกฎหมาย Code of the District of Columbia § 47-1802.01. Exempt organizations (a) (3) (ซึ่งนำมาจาก US Code Internal Revenue Code § 501 (c) (3)) บัญญัติไว้ดังนี้

(a) เว้นแต่องค์กรมีรายได้ทางธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องต้องเสียภาษีตามมาตรา 511 แห่งประมวลรัษฎากร ค.ศ. 1986 หรือเงินได้ที่ต้องเสียภาษีตามมาตรา 527 แห่งประมวลรัษฎากร ค.ศ. 1986 ซึ่งเงินได้ให้เก็บภาษีใน ลักษณะเดียวกันและในขอบเขตเดียวกันกับภาษีที่กำหนดโดยบทย่อ VII ของบทนี้ องค์กรต่อไปนี้จะได้รับการยกเว้นภาษีภายใต้บทนี้ หากองค์กรได้รับจดหมายจากนายกเทศมนตรีเป็นครั้งแรกโดยระบุว่ามียกเว้นสิทธิได้รับการยกเว้น:

(3) บริษัท และองค์กรชุมชน กองทุน หรือมูลนิธิใด ๆ ที่จัดและดำเนินการเฉพาะเพื่อการศาสนา การกุศล วิทยาศาสตร์ การทดสอบเพื่อความปลอดภัยสาธารณะ วรรณกรรม หรือการศึกษา หรือเพื่อส่งเสริมการแข่งขันกีฬาสมัครเล่นระดับชาติหรือระดับนานาชาติ (แต่เฉพาะในกรณี

¹⁴¹ § 29-412.02.

¹⁴² § 29-412.03.

ที่ไม่มีส่วนใดของ กิจกรรมเกี่ยวข้องกับการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกหรืออุปกรณ์กีฬา) หรือเพื่อป้องกันการทารุณกรรมเด็กหรือสัตว์ซึ่งไม่มีส่วนใดของรายได้สุทธิที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นส่วนตัวหรือบุคคลใด ๆ ซึ่งไม่มีกิจกรรมที่เป็นสาระสำคัญ กำลังดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อหรือพยายามอื่น ๆ เพื่อโน้มน้าวกฎหมาย (ยกเว้นที่ระบุไว้เป็นอย่างอื่นในมาตรา 501(h) ของ Internal Revenue Code ของปี 1986 และไม่ได้มีส่วนร่วมหรือแทรกแซงใน (รวมถึงการเผยแพร่หรือแจกจ่ายข้อความ) ,การรณรงค์ทางการเมืองใด ๆ ในนามของ (หรือคัดค้าน) ผู้สมัครรับตำแหน่งสาธารณะ

บุคคลอาจหักภาษีสำหรับการบริจาคเพื่อการกุศลให้กับองค์กร 501 (c) (3) ที่จัดระเบียบและดำเนินการเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์ทางศาสนา การกุศล วิทยาศาสตร์ วรรณกรรม หรือการศึกษา หรือเพื่อส่งเสริมการแข่งขันกีฬาสมัครเล่นระดับชาติหรือระดับนานาชาติ (แต่เท่านั้น หากไม่มีส่วนใดของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกหรืออุปกรณ์กีฬา) หรือเพื่อป้องกันการทารุณกรรมเด็กหรือสัตว์.¹⁴³

¹⁴³ US Code Internal Revenue Code § 170 (c) (2) (B).

บทที่ 5

วิเคราะห์มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับธนาคารเวลาของประเทศไทย

5.1 ความนำ

จากการศึกษารูปแบบของธนาคารเวลา (Time Bank) ที่นำไปใช้ในการดูแลผู้สูงอายุและเป็นประโยชน์ในการรองรับสังคมสูงวัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตตลอดจนศึกษากฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการจัดตั้งธนาคารเวลา จากการศึกษาพบว่าธนาคารเวลาในต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น นั้นธนาคารเวลาจัดตั้งอยู่ในรูปแบบของนิติบุคคลและเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ภายใต้กฎหมายกฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ (Law to Promote Specified Nonprofit Activities, NPO) และสหรัฐอเมริกาในเมืองที่ธนาคารเวลาในรูปแบบของนิติบุคคลและเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรอยู่ในเมืองวอชิงตัน ดีซี (Washington DC) ภายใต้กฎหมาย Nonprofit Corporation Act 2010 Title 29 - Business Organizations Chapter 4

ในขณะที่ประเทศไทยธนาคารเวลาเพิ่งจะเกิดขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งยังไม่มีรูปแบบที่เป็นองค์กรหรือนิติบุคคล เป็นเพียงการส่งเสริมให้ดำเนินการในรูปแบบของกลุ่มหรือคณะบุคคลเท่านั้น ในส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรของประเทศไทยซึ่งอยู่ในรูปแบบของสมาคมก่อตั้งภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และองค์กรสาธารณประโยชน์ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 นำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อให้ทราบว่าประเทศไทยควรมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับธนาคารเวลาหรือไม่ อย่างไร

5.2 กฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรธนาคารเวลา

การจัดตั้งธนาคารเวลาต้องมีกลไกการบริหารจัดการโดยลักษณะการดำเนินการนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. คน (Man) ได้แก่ สมาชิกของธนาคารเวลา คณะกรรมการ ผู้แทนหรือผู้จัดการ การจัดการ
2. การจัดการ (Manage) ได้แก่ คณะกรรมการ กฎเกณฑ์ที่อยู่ในรูปแบบข้อบังคับ การจัดเก็บข้อมูล การฝึกอบรม การประชาสัมพันธ์
3. สิ่งสนับสนุน (Material) ได้แก่ สถานที่ ตั้ง ระบบการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบของ software/Application
4. เงิน (Money) ได้แก่ การเก็บค่าธรรมเนียมสมาชิก การระดมทุน เงินรับบริจาค เงินสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 4 ประการนั้นมีเพื่อที่จะขับเคลื่อนธนาคารเวลาให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวนั้นเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งและการดำเนินการแล้วมีลักษณะเป็น “องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร” กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์ไม่มีการแสวงหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกันแต่อย่างใด และหากพิจารณาถึงลักษณะการดำเนินการแล้วหากอยู่ในรูปของนิติบุคคลจะทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการและความยั่งยืนขององค์กร กล่าวคือ แม้ว่าสมาชิกจะสิ้นสภาพไม่ว่าด้วยเหตุใด แต่องค์กรไม่ยกเลิกไป เพราะเหตุของการสิ้นสภาพของสมาชิก นอกจากนี้องค์กรเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากตัวสมาชิก มีผู้แทนของนิติบุคคลดำเนินการแทนสมาชิกขององค์กรเกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการและการทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอก

จากการศึกษา พบว่า ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรใช้บังคับโดยตรง องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่จะนำมาพิจารณาได้อยู่ในรูปของสมาคมซึ่งจัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกฎหมายที่กำหนดการก่อตั้งสมาคมไว้อย่างกว้างๆ กล่าวคือ กำหนดเงื่อนไขในการจัดตั้งไว้เพียงต้องไม่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดการจัดตั้งสมาคมในหลายรูปแบบ ไม่ได้จำกัดหรือกำหนดวัตถุประสงค์ไว้เฉพาะจะต้องเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์แต่อย่างใด ปัจจุบันจึงเกิดสมาคมขึ้นมากมาย

สำหรับสมาคมซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ หรือการจัดตั้งองค์กรเพื่อประโยชน์ของสมาชิก เช่น สมาคมการค้า หอการค้า สมาคมนายจ้าง สมาคมลูกจ้าง เป็นต้น มีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือในเรื่องการประกอบธุรกิจหรืออาชีพของสมาชิก องค์กรต่างๆ ที่กล่าวมานี้เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบธุรกิจ อาจกล่าวได้ว่าองค์กรที่กล่าวมานี้จัดตั้งขึ้นมีลักษณะเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร ทั้งนี้ก็เพื่อการกุศลสาธารณะและแก้ปัญหาสังคมในด้านต่างๆ หรือองค์กรสาธารณประโยชน์ที่จัดตั้งขึ้นเป็นสมาคมก่อนแล้วจึงมาขอให้รับรองตามพระราชบัญญัติการส่งเสริมสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ทั้งนี้กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่มุ่งส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมของรัฐให้แก่ชุมชน มากกว่าที่จะเป็นกฎหมายส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรอย่างแท้จริง

ในต่างประเทศอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายว่าด้วยองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อกำกับดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง

ประเทศญี่ปุ่นที่กำหนดลักษณะขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรแตกต่างจากสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่ง ด้วยเหตุผลของการไม่สะดวกและคล่องตัวตลอดถึงความยุ่งยากในการจัดตั้งเป็นสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่ง จึงได้ออกกฎหมายกฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะ (Law to Promote Specified Nonprofit Activities, NPO) เป็นกฎหมายที่

สนับสนุนส่งเสริมให้จัดตั้งองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร อย่างเช่น ธนาคารเวลา ที่ต้องจัดตามกฎหมายนี้ กฎหมายฉบับนี้กำหนดกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรไว้เป็นการเฉพาะไว้ 20 ประเภท และเจ้าหน้าที่ขององค์กรได้รับค่าตอบแทนมีจำนวนไม่เกินหนึ่งในสามของจำนวนเจ้าหน้าที่ทั้งหมดเป็นการแสดงออกขององค์กรที่เกิดจากอาสาสมัครในขณะที่สมาคมตามกฎหมายแพ่งนั้นไม่ได้กำหนดไว้ละเอียดในเรื่องนี้

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีโมเดล (Model) คือรัฐบัญญัติต้นแบบบริษัทที่ไม่แสวงหากำไร ฉบับปรับปรุง (Revised Model Nonprofit Corporation Act) (MNCA) ร่างกฎหมายนี้เป็นแนวทางและกรอบให้แต่ละมลรัฐนำไปบัญญัติกฎหมายสำหรับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ทั้งนี้องค์กรธนาคารเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกาจัดเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร และตั้งอยู่ในวอชิงตัน ดีซี (Washington DC) จึงได้รับเอากฎหมาย District of Columbia Code ว่าด้วยองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร หรือ Nonprofit Corporation Act 2010 Title 29 - Business Organizations Chapter 4 มาปรับใช้กับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ในกฎหมายเรียกว่าองค์กรการกุศล ซึ่งวัตถุประสงค์ของกฎหมายก็เพื่อส่งเสริมและควบคุมองค์กรที่มีวัตถุประสงค์ไม่แสวงหากำไรอย่างแท้จริงโดยมุ่งไปที่วัตถุประสงค์ขององค์กรที่จะต้องเพื่อการกุศลและเป็นไปตามลักษณะที่กำหนดไว้ให้มีสิทธิได้รับยกเว้นภาษีภายใต้มาตรา 501(c)(3) ของ Internal Revenue Code ของ 1986

กฎหมายของไทยในเรื่ององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่อยู่ในรูปนิติบุคคลยังอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นตัวจัดตั้งองค์กร และหากมีวัตถุประสงค์หรือกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นสาธารณประโยชน์จึงไปขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์เพื่อให้ได้สิทธิในเงินกองทุนสนับสนุนเท่านั้น ยังคงไม่ได้มีกฎหมายที่กำหนดวิธีการจัดตั้งองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์หรือการกุศลไว้โดยเฉพาะเหมือนอย่างในประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ดังนั้นหากจะจัดตั้งธนาคารเวลาในรูปนิติบุคคลต้องจัดตั้งเป็นสมาคมและไปดำเนินการขอให้รับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ กฎหมายที่กำหนดรูปแบบการจัดตั้ง อำนาจและการจัดการองค์กร การเข้าเป็นสมาชิก และอื่นๆ จึงต้องอยู่ภายใต้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสมาคม

กฎหมายที่เป็นแนวทางที่จะส่งเสริมองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรของประเทศไทยได้แก่ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนางานองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ... ที่กำหนดความหมายของ องค์กรภาคประชาสังคม หมายความว่า องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรธุรกิจไม่ว่าจะมีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น สังคม หรือส่วนรวม โดยไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกันแต่ไม่รวมถึง นิติบุคคล องค์กร หรือคณะบุคคลที่จัดตั้งและดำเนินการเพื่อเอื้อประโยชน์ให้พรรคการเมืององค์กรธุรกิจหรือหน่วยงานของรัฐทั้งโดยตรงหรือโดยทางอ้อม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ตามนิยามความหมายขององค์กรภาคประชาสังคมจัดเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร แต่ก็ยังมีลักษณะคล้ายกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ตรงที่ให้องค์กรภาคประชาสังคม

นั้นได้สิทธิและการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ ในขณะที่กฎหมายส่งเสริมองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรของญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกานั้นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรนั้นไม่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนโดยตรงจากองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ

ในส่วนของร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน พ.ศ. มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกฎหมายกลางในการกำกับดูแลองค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน โดยกำหนดให้มีการจดทะเบียน เผยแพร่แหล่งที่มาของเงินและทรัพย์สินที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม ตลอดจนรายงานการรับเงินและทรัพย์สินที่มีแหล่งที่มาจากต่างประเทศ กฎหมายฉบับนี้จึงมีใช้กฎหมายที่ให้จัดตั้งหรือสนับสนุนส่งเสริมองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรในการดำเนินงาน

5.3 การจัดตั้ง

ตามกฎหมายของของไทยกำหนดให้สมาคมต้องจดทะเบียนจึงจะมีสถานะเป็นนิติบุคคล ส่วนการเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ต้องอยู่ในรูปของสมาคมก่อนจึงจะได้รับการรับรอง ขณะที่องค์กรสวัสดิการชุมชนต้องได้รับการรับรองก่อนจึงจะดำเนินการได้ในรูปของคณะบุคคลเท่านั้น สำหรับร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนากองกรภาคประชาสังคมนี้เป็นการเปิดกว้างให้แก่องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรธุรกิจไม่ว่ามีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ตามจดทะเบียนกับสำนักงานส่งเสริมและพัฒนากองกรภาคประชาสังคมเท่านั้น

จากการศึกษา พบว่า การจัดตั้งธนาคารเวลาอยู่ในรูปสมาคมสามารถดำเนินการได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องกำหนดเงื่อนไขไว้อย่างกว้างๆในการจัดตั้งว่าต้องไม่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเท่านั้น และการรวมตัวของผู้เป็นสมาชิกไม่น้อยกว่าสามคนยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนท้องที่ที่สำนักงานสมาคมจะตั้งขึ้น พร้อมแนบข้อบังคับ รายชื่อสมาชิกไม่น้อยกว่าสิบคน และรายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้เป็นกรรมการของสมาคม เมื่อจดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล

แต่หากสมาคมที่จัดตั้งขึ้นนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์และต้องการได้รับสิทธิประโยชน์เช่น เงินอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ต้องจัดตั้งเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ กล่าวคือ ธนาคารเวลาที่จัดตั้งเป็นสมาคมต้องดำเนินการและมีผลงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมต่อเนื่องจนถึงวันยื่นไม่น้อยกว่าหกเดือน มีการกำหนดสาขาในการจัดสวัสดิการสังคมที่จะดำเนินการอย่างชัดเจนว่าอยู่ในสาขาไหน เช่น การบริการสังคม การฝึกอาชีพ มีการกำหนดรูปแบบและวิธีการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม เช่น การสงเคราะห์ ทั้งนี้การกำหนดให้ธนาคารเวลาที่เป็นสมาคมต้องเลือกประเภทสาขาและรูปแบบของการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมค่อนข้างจะเป็นการจำกัดมากเกินไป เนื่องจากสาขาการดำเนินการของธนาคารเวลานั้น สามารถดำเนินการได้หลายสาขาไม่ว่า บริการสังคม การฝึกอาชีพ การศึกษา สุขภาพอนามัย ล้วนแล้วอยู่ในสาขาที่ธนาคารเวลา

สามารถดำเนินการได้ นอกจากนั้นนั้นการกำหนดลักษณะหรือรูปแบบ และวิธีการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมยังเป็นการจำกัดกิจกรรมของธนาคารเวลาที่ค่อนข้างหลากหลายขึ้นอยู่กับความสามารถและทักษะของสมาชิกที่สามารถแลกเปลี่ยนกัน

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นจะพบข้อจำกัดในเรื่องของบุคลากรในขณะจัดตั้ง กล่าวคือ ต้องมีบุคลากร อาสาสมัครหรือที่ปรึกษาที่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ ทำให้การจัดตั้งธนาคารเวลาต้องจัดหาบุคลากรดังกล่าวทั้งที่ไม่มีมีความจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว

ขณะที่ธนาคารเวลามีลักษณะคล้ายกับองค์กรสวัสดิการชุมชนในเรื่องการรวมตัวกันเพื่อบริการสวัสดิการสังคมในระดับชุมชน มีการบริหารทรัพยากรและแลกเปลี่ยนแรงงาน แต่ข้อจำกัดขององค์กรประเภทนี้คือไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล จึงทำให้การนำนิติกรรมกับบุคคลภายนอกก็ตีดำเนินการฟ้องร้องในนามของนิติบุคคล และความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา ความรับผิดชอบในทางแพ่ง คือนิติบุคคลต้องรับผิดชอบด้วยทรัพย์สินของตนเองเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา และการเป็นนิติบุคคลนั้นไม่สิ้นสุดลงเพราะสมาชิกตายหรือพ้นจากการเป็นสมาชิก ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการดำรงอยู่ของธนาคารเวลา

สำหรับประเทศญี่ปุ่นการจัดตั้งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรต้องดำเนินการยื่นคำร้องขอจัดตั้งพร้อมแนบเอกสารตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ข้อบังคับขององค์กร ประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ ชื่อประเภทของกิจกรรม สถานที่ทำงาน การบอกรับและการเลิกเป็นสมาชิก ทรัพย์สิน และบัญชี เป็นต้น และจดทะเบียนกับหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ ทั้งนี้กิจกรรมหลักของธนาคารเวลาซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรจะต้องอยู่ใน 20 กิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย และกำหนดจำนวนกรรมการและผู้สอบบัญชีที่รับค่าตอบแทนได้ต่อน้อยกว่าหนึ่งในสามของทั้งหมด ซึ่งแตกต่างจากการจัดตั้งสมาคมของไทย เมื่อจดทะเบียนแล้วจึงจะมีสถานะเป็นนิติบุคคล

ทั้งนี้ หากธนาคารเวลาที่ต้องการเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามที่กำหนดไว้เฉพาะที่ได้รับการอนุมัติแล้วจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ในเรื่องของจำนวนเงินบริจาคในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายโดยคิดเป็นสัดส่วนมากกว่าหนึ่งในห้าของรายได้ทั้งหมด ซึ่งเมื่อได้รับการรับรองเป็นองค์กรดังกล่าวแล้วจะได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษี

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาบุคคลคนเดียวหรือมากกว่าสามารถจัดตั้งองค์กรไม่แสวงหากำไรในรูปแบบธนาคารเวลาได้โดยยื่นคำร้องส่งข้อบังคับขององค์กรไปยังนายเทศมนตรี ทั้งนี้เห็นได้ว่าการจัดตั้งนั้นผู้ก่อตั้งเพียงบุคคลคนเดียวก็สามารถจัดตั้งองค์กรได้ซึ่งจะแตกต่างจากของไทยและญี่ปุ่น เมื่อจดทะเบียนแล้วก็เป็นนิติบุคคล

ขณะที่ร่างกฎหมายพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน พ.ศ.

.... ทั้งสองฉบับเป็นการรับจดแจ้งเท่านั้น ไม่ได้ก่อตั้งสถานะของนิติบุคคลแต่อย่างใด ดังนั้นการมีสถานะเป็นนิติบุคคลจึงยังคงต้องจัดตั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

5.4 การเข้าเป็นสมาชิก

จากการศึกษาพบว่า การเข้าเป็นสมาชิก นอกจากการเป็นสมาชิกของธนาคารเวลานั้นเป็นไปตามข้อบังคับขององค์กรที่อยู่ในรูปแบบต่างๆ การจัดตั้งธนาคารเวลาในรูปแบบสมาคมจึงต้องมีสมาชิกผู้ก่อตั้งจำนวนสามคนและรายชื่อสมาชิกไม่น้อยกว่าสิบคน ทั้งนี้วิธีการบอกรับสมาชิก เงื่อนไขคุณสมบัติ การขาดจากการเป็นสมาชิก ต้องกำหนดไว้ในข้อบังคับของสมาคม โดยสมาคมนั้นสมาชิกจะต้องชำระค่าบำรุงซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับของสมาคม ดังนั้นสมาชิกของธนาคารเวลาจึงต้องเป็นไปตามข้อบังคับของสมาคม สำหรับกฎหมายญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาเป็นไปตามข้อบังคับขององค์กรที่ได้จดทะเบียนไว้ โดยกฎหมาย NPO ของญี่ปุ่นนั้นกำหนดจำนวนสมาชิกต้องมีตั้งแต่สิบคนขึ้นไปเหมือนสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นกำหนดไว้ในกฎหมายว่าต้องไม่กำหนดเงื่อนไขที่ไม่สมเหตุผลเกี่ยวกับคุณสมบัติ (เข้าร่วมหรือถอนตัว) ของสมาชิก กฎหมายว่าด้วยองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรของสหรัฐอเมริกาจะแตกต่างจากกฎหมายไทยและกฎหมายญี่ปุ่นตรงที่ไม่จำเป็นต้องมีสมาชิก ดังนั้นเห็นได้ว่าไม่ได้กำหนดจำนวนสมาชิกไว้อย่างเช่นกฎหมายไทยและกฎหมายญี่ปุ่น แต่ทั้งนี้หากมีสมาชิกก็เป็นไปตามข้อบังคับหรือกฎหมาย

หากเป็นคณะบุคคลไม่เป็นนิติบุคคล อย่างเช่น องค์กรสวัสดิการชุมชน การเข้าเป็นสมาชิกเป็นไปตามข้อบังคับหรือระเบียบขององค์กรภาคประชาชน

ดังนั้น ธนาคารเวลาไม่ว่าจะอยู่ในรูปของนิติบุคคลหรือไม่ต้องจัดทำข้อบังคับและกำหนดในข้อบังคับถึงวิธีการรับและการสิ้นสุดจากการเป็นสมาชิก ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของสมาชิก ทั้งนี้หากอยู่ในรูปของสมาคมต้องเสียค่าบำรุงและความรับผิดชอบในหนี้ไม่เกินจำนวนค่าบำรุงที่สมาชิกค้างอยู่ แต่หากอยู่ในรูปองค์กรสวัสดิการชุมชนแล้วเมื่อไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลความรับผิดชอบในหนี้ขององค์กรจึงอยู่กับตัวสมาชิกทุกคน การอยู่ในรูปนิติบุคคลจึงดีกว่า

5.5 อำนาจและการจัดการองค์กร

ธนาคารเวลาที่อยู่ในรูปของสมาคมจะมีคณะกรรมการของสมาคมจะเป็นผู้ดำเนินกิจการของสมาคมตามกฎหมายและข้อบังคับภายใต้การควบคุมดูแลของที่ประชุมใหญ่ ดังนั้นคณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบกฎเกณฑ์ กติกา โครงสร้าง การบริหาร ผู้จัดการธนาคาร อำนาจของนิติบุคคล

ตามกฎหมายของไทยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสมาคม และอำนาจของผู้แทนสมาคมเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับของสมาคม โดยคณะกรรมการของสมาคมเป็นผู้แทนของสมาคมในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก ดังนั้นกรรมการของธนาคารเวลาจะเป็นผู้แทนของธนาคารเวลาในการทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอก เช่น เช่าสถานที่ตั้งของธนาคารเวลา ชื่อเครื่องใช้สำนักงาน ว่าจ้างให้ทำระบบการจัดเก็บข้อมูล และนิติกรรมอื่นๆเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการของธนาคารเวลา

กฎหมายญี่ปุ่นและกฎหมายสหรัฐอเมริกานั้นเป็นไปตามกฎหมายจัดตั้ง และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับซึ่งเป็นตัวกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นๆ ทั้งนี้กฎหมาย NPO ของญี่ปุ่นกำหนดจำนวนกรรมการไว้อย่างน้อยสามคน และผู้สอบบัญชีหนึ่งคนขึ้นไป

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรจะต้องมีคณะกรรมการบริหาร อำนาจองค์กรทั้งหมดจะต้องใช้โดยหรืออยู่ภายใต้อำนาจของคณะกรรมการองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร และกิจกรรมและกิจการของบริษัทจะได้รับการจัดการโดยหรือภายใต้การกำกับของคณะกรรมการองค์กรไม่แสวงหากำไร เว้นแต่กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในข้อบังคับขององค์กร โดยกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการชุดหนึ่งต้องประกอบไปด้วยกรรมการตั้งแต่สามคนขึ้นไป โดยจำนวนจะระบุหรือกำหนดไว้ในข้อบังคับและกำหนดไว้เฉพาะในการเรื่องบริหารว่าจะต้องมีเจ้าหน้าที่สองคนแยกกัน คนหนึ่งรับผิดชอบการจัดการบริษัทและอีกคนหนึ่งรับผิดชอบกิจการทางการเงินของบริษัท ซึ่งจะแตกต่างจากกฎหมายไทยและญี่ปุ่น

ในการจัดการองค์กรตามกฎหมายของไทยหากเป็นนิติบุคคลจะอยู่ในรูปของกรรมการ เช่น กรรมการสมาคม กรรมการสมาคมองค์กรสาธารณประโยชน์ ถือเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมของนิติบุคคลตามกฎหมายและข้อบังคับ และเป็นผู้แทนของนิติบุคคลในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เช่น ผู้จัดการสมาคม โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดจำนวนกรรมการแต่ให้เป็นไปตามข้อบังคับ สำหรับประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา กฎหมายกำหนดจำนวนกรรมการไว้แน่นอนว่าต้องมีจำนวน 3 คนขึ้นไป และกระทำการตามข้อบังคับตลอดจนเป็นผู้แทนในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก ในส่วนของการดำเนินการนอกจากกรรมการแล้วกฎหมายของญี่ปุ่นต้องมีผู้ตรวจสอบบัญชี ขณะที่ของสหรัฐต้องมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบทางการเงินด้วยเช่นกัน

ดังนั้น การจัดการธนาคารเวลาในรูปของนิติบุคคลจึงต้องมีข้อบังคับโดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อดำเนินกิจกรรมในรูปแบบธนาคารเวลา ได้แก่การแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ในรูปแบบบริการพื้นฐานของสมาชิกสามารถสะสมไว้ในบัญชีของธนาคารเวลา และสามารถเบิกเวลามา

ใช้ได้เมื่อสมาชิกต้องการ นอกจากเป็นวัตถุประสงค์ของธนาคารเวลาแล้วยังกำหนดไว้ในข้อบังคับนิติบุคคลอีกด้วย

ธนาคารเวลามีกรรมการเป็นผู้ดำเนินการแทนในด้านการจัดการของสมาคมตามกฎหมาย และข้อบังคับ คณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์หรือรูปแบบ (Model) เกี่ยวกับธนาคารเวลาดังนี้

1. กำหนดหลักเกณฑ์สมาชิก (ผู้ให้บริการ) ได้แก่ อายุ ความสามารถ
2. กำหนดหลักเกณฑ์สมาชิก (ผู้รับบริการ) ได้แก่ ทุกช่วงวัย มีความต้องการได้รับความช่วยเหลือ
3. การจับคู่ความต้องการ ได้แก่ ความสามารถของสมาชิก และความต้องการของสมาชิก
4. การฝากเวลา ได้แก่ 1 ชั่วโมง เท่ากับ 1 คะแนน
5. การปฏิบัติงาน ได้แก่ กิจกรรมพื้นฐาน ความสามารถของสมาชิกธนาคารผู้ให้ตรงกับความต้องการของสมาชิกผู้รับ
6. การเก็บเวลา ได้แก่ การเก็บไว้ในสมุดบัญชีธนาคารเวลาในรูปแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์
7. ผู้รับรองคะแนน ได้แก่ คณะกรรมการ สมาชิก
8. การเบิกถอนเวลา ได้แก่ สมาชิกเบิกเวลามาใช้ หรือ โอนให้กับครอบครัว หรือโอนให้ผู้อื่นหรือบริจาค หรือ เมื่อมีสมาชิกบริการเวลาแล้วให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการธนาคารเวลาที่จะจัดสรรให้แก่บุคคลที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

คณะกรรมการธนาคารเป็นผู้แทนของธนาคารในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก การทำนิติกรรมต่างๆ เช่น การซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ เพื่อใช้ในการดำเนินการในสำนักงาน การว่าจ้างให้ออกแบบและจัดทำระบบการเก็บข้อมูลของสมาชิกธนาคารเวลา การซื้อ Software หรือ Application เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของธนาคารเวลา เป็นต้น

นอกจากคณะกรรมการแล้วธนาคารเวลาต้องมีเจ้าหน้าที่บัญชีเพื่อตรวจสอบและรับผิดชอบด้านการเงินของธนาคารเวลา เนื่องจากการดำเนินการของธนาคารเวลานั้นมีรายได้จากค่าบำรุงสมาชิก เงินบริจาค เงินอุดหนุนจากกองทุน มีรายจ่ายจากการซื้อวัสดุ อุปกรณ์ การว่าจ้าง ค่าตอบแทนบุคลากรของธนาคารเวลา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่บัญชีเพื่อดำเนินการดังกล่าว

ในส่วนของธนาคารเวลาในรูปแบบของกลุ่มบุคคลนั้นในการยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนกฎหมายไม่ได้กำหนดให้ต้องมีกรรมการ เพียงแต่กำหนดให้มีการบริการจัดการที่เกิดจากการร่วมมือกันเท่านั้น

5.6 การรับประโยชน์ด้านภาษี

สมาคมที่มีฐานะเป็นองค์กรหรือสถานสาธารณกุศล เป็นอีกสถานะหนึ่งในทางกฎหมายสรรพากร ที่เอื้อประโยชน์แก่บุคคลธรรมดา นิติบุคคลที่จะได้รับส่วนลดทางภาษี สำหรับประเทศไทย สมาคมหรือมูลนิธิที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ประกาศกำหนดให้เป็นองค์กรหรือสถานสาธารณกุศล¹⁴⁴ จะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากร และผู้บริจาคได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี¹⁴⁵ กล่าวคือจะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากร ไม่ว่าจะมียรายได้จากกิจการประเภทใด และผู้บริจาคได้รับสิทธิ ดังนี้ได้แก่ เมื่อบริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้แก่สถานสาธารณกุศลโดยบุคคลธรรมดาจะได้รับลดหย่อนภาษีจำนวนเท่ากับที่ได้บริจาคแต่ไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้พึงประเมินหลังหักค่าใช้จ่าย และค่าลดหย่อนอื่น ๆ ส่วนนิติบุคคลสามารถนำไปใช้เป็นการหักค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิ ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม ประเภทขายสินค้า นำสินค้าไปบริจาคให้กับมูลนิธิหรือสมาคม ผู้ประกอบกิจการได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม จึงไม่ต้องเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากมูลนิธิหรือสมาคม ส่วนการบริจาคให้กับสมาคมซึ่งไม่ได้รับการประกาศให้เป็นองค์กร หรือสถานสาธารณกุศล อย่างเช่น องค์กรสาธารณประโยชน์ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และกองทุนการกุศล ผู้บริจาคบุคคลธรรมดาไม่ได้รับสิทธิลดหย่อนการบริจาค และผู้บริจาคที่เป็นนิติบุคคลย่อมไม่ได้รับสิทธิหักรายจ่ายจากการบริจาค

องค์กรสาธารณประโยชน์ประเภทองค์กรภาคเอกชนและกองทุนการกุศลซึ่งไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล กองทุนดังกล่าวมีสถานะเป็นคณะบุคคล เงินที่ได้รับการบริจาคหรือเงินที่ได้จากการประกอบกิจการถือเป็นเงินได้อื่นๆตามมาตรา 40 (8) แห่งประมวลรัษฎากรต้องนำมาเสียภาษีเงินได้ในนามคณะบุคคล¹⁴⁶

¹⁴⁴ ตามมาตรา 47(7)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร.

¹⁴⁵ กรมสรรพากร, “มูลนิธิหรือสมาคมที่ได้รับการยกเว้นภาษี,” สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2564, <https://www.rd.go.th/44187.html>.

¹⁴⁶ หนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากรเลขที่ 0702/2847 ลงวันที่ 2 มิถุนายน 2551.

กฎหมายของญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาองค์กรไม่แสวงกำไรจะได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีตามที่กฎหมายกำหนด

ดังนั้นการจัดตั้งธนาคารเวลาในรูปแบบของสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือสมาคมที่ได้รับการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ต้องอาศัยประกาศกระทรวงการคลัง จึงจะได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษี ขณะที่การจัดตั้งธนาคารเวลาในรูปคณะบุคคลที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลจะไม่ได้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแต่อย่างใด

ขณะที่ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม กำหนดให้องค์กรภาคประชาสังคมไม่ว่าจะมีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่มีสิทธิได้รับยกเว้นภาษี ตลอดจนบุคคลซึ่งให้การสนับสนุน หรือบุคคลที่บริจาคได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษี

ตาราง 2 แสดงเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับองค์กรไม่แสวงหากำไร

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
กฎหมาย เกี่ยวกับการ จัดตั้งองค์กร ธนาคารเวลา	ญี่ปุ่น	กฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไร (Law to Promote Specified Nonprofit Activities, NPO)
	สหรัฐอเมริกา	District of Columbia Code Nonprofit Corporation Act 2010 Title 29 - Business Organizations Chapter 4
	ไทย	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่อง สมาคม พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหา รายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน พ.ศ.
รูปแบบองค์กร	ญี่ปุ่น	องค์กรไม่แสวงหากำไร หมายถึง องค์กรที่มีวัตถุประสงค์หลักใน การดำเนินกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรและที่เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้น ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย NPO Article 2
	สหรัฐอเมริกา	องค์กรการกุศล หมายถึง “องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรใน ประเทศที่ดำเนินการเพื่อการกุศลเป็นหลักหรือดำเนินการเพื่อ วัตถุประสงค์ด้านการกุศลหนึ่งหรือมากกว่านั้น” § 29-401.02. (3)

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
	ไทย	
	ประมวล กฎหมายแพ่ง และพาณิชย์	สมาคม การรวมตัวกันเพื่อกระทำการใดๆ อันมีลักษณะต่อเนื่อง ร่วมกันและมีใช่เป็นการแสวงหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน ต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์ มาตรา 78
	พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการจัด สวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546	องค์กรสาธารณประโยชน์ หมายความว่า องค์กรภาคเอกชนที่ ได้รับการรับรองให้ดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมตาม พระราชบัญญัตินี้ มาตรา 3 องค์กรสวัสดิการชุมชน หมายความว่า องค์กรภาคประชาชนที่ จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิก ในชุมชน หรือปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมของเครือข่าย องค์กรสวัสดิการชุมชน และได้รับการรับรองให้ดำเนินงานด้าน การจัดสวัสดิการสังคม มาตรา 3
	ร่าง พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและ พัฒนาองค์กร ภาคประชา สังคม พ.ศ.	องค์กรภาคประชาสังคม” หมายความว่า องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงาน ของรัฐ หรือองค์กรธุรกิจไม่ว่าจะมีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ ตาม จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น สังคม หรือส่วนรวมโดยไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกันแต่ไม่รวมถึง นิติบุคคล องค์กร หรือคณะบุคคลที่จัดตั้งและดำเนินการเพื่อเอื้อ ประโยชน์ให้พรรคการเมือง องค์กรธุรกิจ หรือหน่วยงาน “ของรัฐ ทั้งโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่ คณะกรรมการประกาศกำหนด
	ร่าง พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการ ดำเนินงานของ องค์กรที่ไม่ แสวงหารายได้ หรือกำไรมา แบ่งปันกัน พ.ศ.	องค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน หมายความว่า รวมถึงคณะบุคคลที่มีได้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะแต่ดำเนิน กิจกรรมโดยไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหารายได้หรือกำไรมา แบ่งปันกันด้วย

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
การจัดตั้ง	ญี่ปุ่น	บุคคลผู้ที่ประสงค์จะจัดตั้งองค์กรไม่แสวงหากำไรต้องยื่นคำร้องขอจัดตั้งพร้อมแนบเอกสารตามที่กฎหมายกำหนดต่อสำนักงานนายกรัฐมนตรีนหรือที่ได้รับมอบอำนาจจากสำนักงานนายกรัฐมนตรีน ข้อบังคับขององค์กรจะต้องประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ ชื่อ ประเภทของกิจกรรม สถานที่ทำงาน การบอกรับและการเลิกเป็นสมาชิก ทรัพย์สิน และบัญชี เป็นต้น ¹⁴⁷ และดำเนินการจดทะเบียนตามที่รัฐมนตรีกำหนด. ¹⁴⁸ ทั้งนี้คำร้องขอจัดตั้งต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องจากหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจถึงคุณสมบัติ เช่น ต้องไม่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมรุนแรง ผู้ยื่นคำร้องต้องมีรายชื่อสมาชิกอย่างน้อยสิบคน เมื่อตรวจสอบแล้วและให้การรับรองหรือไม่จะแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้แก่ผู้ยื่นคำร้องขอจัดตั้งต่อไป. ¹⁴⁹
	สหรัฐอเมริกา	บุคคลคนเดียวสามารถจัดตั้งองค์กรไม่แสวงหากำไรได้โดยยื่นคำร้องส่งข้อบังคับขององค์กรไปยังนายกเทศมนตรี ข้อบังคับเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ประกอบไปด้วยชื่อขององค์กรไม่แสวงหากำไร รายงานคณะบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งกรรมการชุดแรก ชื่อสมาชิกกลุ่มแรก วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ข้อกำหนดต่างในการควบคุม จำกัด และการดำเนินการขององค์กร ตลอดจนความรับผิดชอบขององค์กรและกรรมการ
	ไทย	
	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	สมาคม ผู้จะเป็นสมาชิกของสมาคมจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนร่วมกันยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมจะตั้งขึ้น พร้อมกับแนบข้อบังคับสมาคม รายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้ที่จะเป็นกรรมการของสมาคมมากับคำขอด้วย

¹⁴⁷ Article 11.¹⁴⁸ Article 7.¹⁴⁹ Article 12.

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546		<p>องค์กรสาธารณประโยชน์</p> <p>ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ” ตาม หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ สมาคมหรือมูลนิธิจะต้องดำเนินกิจการและมีผลงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมต่อเนื่องจนถึงวันยื่นคำขอไม่น้อยกว่าหกเดือน มีบุคลากรหรืออาสาสมัครในการปฏิบัติงานประจำหรือมีที่ปรึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ มีการกำหนดสาขาในการจัดสวัสดิการสังคมที่จะดำเนินการอย่างชัดเจน เช่น การบริการสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการ และกระบวนการยุติธรรม มีการกำหนดลักษณะหรือรูปแบบ และวิธีการในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม เช่น การส่งเสริม การพัฒนา การสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู</p> <p>องค์กรสวัสดิการชุมชน</p> <p>เอกชนที่ประสงค์จะจัดตั้งเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน นั้น ต้องปฏิบัติตามมาตรา 40/1 ซึ่งบัญญัติกำหนดให้องค์กรภาคประชาชนที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกในชุมชนหรือที่ได้ร่วมตัวเป็นเครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชน ตามมาตรฐานที่คณะกรรมการกำหนด โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางภูมิสังคมของแต่ละชุมชน ท้องถิ่นอาจยื่นคำขอต่อคณะกรรมการให้รับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน</p>
ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ.		<p>องค์กรภาคประชาสังคม</p> <p>นิติบุคคล สมาคม มูลนิธิ บุคคลธรรมดา ที่ต้องการเป็นองค์กรดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะแก่ชุมชน ท้องถิ่น สังคม ภายใตักฎหมายฉบับนี้เพื่อให้ได้สิทธิและการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้ต้องจัดแจ้งกับสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม</p>
ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการ		องค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
	ดำเนินงานของ องค์กรที่ไม่แสวงหา รายได้หรือกำไรมา แบ่งปันกัน พ.ศ.	องค์กรดังกล่าวจะดำเนินกิจกรรมในประเทศไทยได้ต้องจัด แจ้งต่อผู้รับจดทะเบียนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ รัฐมนตรีประกาศกำหนด
อำนาจขององค์กร	ญี่ปุ่น	สำหรับอำนาจขององค์กรไม่แสวงหากำไรนั้นจะนำ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งมาใช้โดยโดย อนุโลม. ¹⁵⁰ กล่าวคือ นิติบุคคลจะมีสิทธิและทำหน้าที่ตาม ขอบเขตของวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในข้อบังคับ. ¹⁵¹ และนิติ บุคคลต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดกับผู้อื่นโดยกรรมการ หรือตัวแทนอื่น ๆ ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ หากความ เสียหายใด ๆ เกิดขึ้นกับผู้อื่นเนื่องจากการกระทำใด ๆ ที่เกิน ขอบเขตของวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลที่เกี่ยวข้อง สมาชิก และกรรมการที่ยินยอมให้มีมติเกี่ยวกับการกระทำความ และกรรมการหรือตัวแทนอื่น ๆ ที่ลงมติดังกล่าวจะต้อง ร่วมกันรับผิดชอบต่อความเสียหายดังกล่าว. ¹⁵²
	สหรัฐอเมริกา	องค์กรไม่แสวงหากำไรมีอำนาจกระทำการ เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาเพื่อดำเนินกิจการต่างๆ รวมถึง อำนาจในการทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ การฟ้องและถูกฟ้องใน นามนิติบุคคล จ่ายบำเหน็จบำนาญและจัดทำแผนบำเหน็จ บำนาญ กองทุนบำเหน็จบำนาญ และแผนผลประโยชน์หรือ สิ่งจูงใจสำหรับกรรมการ เจ้าหน้าที่ ลูกจ้าง และตัวแทนคนใด คนหนึ่งหรือทั้งหมด การดำเนินการอื่นใดที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ส่งเสริมสอดคล้องกับกิจกรรมขององค์กร. ¹⁵³
	ไทย	
	ประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์	สมาคม เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับของสมาคม

¹⁵⁰ Article 8

¹⁵¹ Article 43 of the Civil Code

¹⁵² Article 44 of the Civil Code

¹⁵³ § 29-403.02

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546		องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรที่อยู่ในรูปสมาคมอำนาจขององค์กรเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับของสมาคม องค์กรสวัสดิการชุมชน อยู่ในรูปของข้อบังคับระเบียบขององค์กรภาคประชาชน
ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ....		องค์กรภาคประชาสังคม ขึ้นอยู่กับรูปแบบขององค์กรว่าเป็นแบบใด หากเป็น สมาคม มูลนิธิ ก็เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับ หากไม่ใช่ก็เป็นไปตามข้อบังคับระเบียบขององค์กรที่อยู่ในรูปคณะบุคคล
ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน พ.ศ.		องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ขึ้นอยู่กับรูปแบบขององค์กรว่าเป็นแบบใด หากเป็น สมาคม มูลนิธิ ก็เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับ หากไม่ใช่ก็เป็นไปตามข้อบังคับระเบียบขององค์กรที่อยู่ในรูปคณะบุคคล
การเข้าเป็นสมาชิก	ญี่ปุ่น	การเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรไม่แสวงหากำไรนั้นเป็นไปตามข้อบังคับขององค์กรที่ได้จดทะเบียนไว้ ซึ่งในข้อบังคับดังกล่าวจะต้องกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของการเข้าเป็นสมาชิกและการสิ้นสุดความเป็นสมาชิก
	สหรัฐอเมริกา	สมาชิกคือบุคคลที่มีสิทธิตามข้อบังคับหรือโดยกฎหมาย. ¹⁵⁴ ทั้งนี้้องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรไม่จำเป็นต้องมีสมาชิกก็ได้. ¹⁵⁵ สมาชิกจะไม่ได้หุ้นหรือเงินปันผล การโอนความเป็นสมาชิกจะกระทำมิได้เว้นแต่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัทหรือกฎหมาย. ¹⁵⁶ สมาชิกของจะไม่ต้องรับผิดชอบการกระทำ หนี้สิน หรือภาระผูกพันขององค์กร. ¹⁵⁷ องค์กรอาจเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากสมาชิก โดยจำนวนและวิธีการเก็บนั้นอาจกำหนดไว้ในข้อบังคับขององค์กร. ¹⁵⁸ สมาชิกของ

¹⁵⁴ § 29-401.02.

¹⁵⁵ § 29-404.01.

¹⁵⁶ § 29-404.11.

¹⁵⁷ § 29-404.12.

¹⁵⁸ § 29-404.13.

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
		องค์กรสามารถลาออกได้ตลอดเวลาที่นี้การลาออกนั้นทำให้สมาชิกพ้นจากภาระผูกพันที่เกิดขึ้นหรือข้อผูกพันที่เกิดขึ้นก่อนการลาออก. ¹⁵⁹
	ไทย	
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	สมาคม	ผู้จะเป็นสมาชิกของสมาคมจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนร่วมกันยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนท้องที่ที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมจะตั้งขึ้น พร้อมกับแนบข้อบังคับของสมาคม รายชื่อที่อยู่ และอาชีพของผู้ที่จะเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 10 คน และรายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้ที่จะเป็นกรรมการสมาคมมาพร้อมกับคำขอด้วย สมาชิกของสมาคมจะต้องชำระค่าบำรุงสมาคมเว้นแต่ข้อบังคับกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น สมาชิกของสมาคมจะลาออกเมื่อใดก็ได้และรับผิดชอบในหนี้ของสมาคมไม่เกินจำนวนค่าบำรุงสมาชิกที่ค้างชำระ
พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546	องค์กรสาธารณประโยชน์	หากอยู่ในรูปของสมาคม การเข้าเป็นสมาชิกเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสมาคม องค์กรสวัสดิการชุมชน การรวมตัวของประชาชนโดยจัดตั้งขึ้นเองหรือโดยการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ เอกชน องค์กรเอกชน หรือองค์การพัฒนาเอกชน
ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ....	องค์กรภาคประชาสังคม	สมาชิกรวมตัวขึ้นจัดตั้งเป็นนิติบุคคล เช่น สมาคม หรือไม่เป็นนิติบุคคลได้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ชุมชนและระหว่างสมาชิกต้องไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกันและต้องไม่ใช่นิติบุคคลหรือคณะบุคคลที่ดำเนินการเพื่อเอื้อประโยชน์แก่พรรคการเมือง องค์กรธุรกิจ
ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน พ.ศ.	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร	สมาชิกที่รวมตัวจัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลหรือคณะบุคคล โดยในระหว่างสมาชิกต้องไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน

¹⁵⁹ § 29-404.20

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
การจัดการองค์กร	ญี่ปุ่น	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ระบุต้องมีกรรมการตั้งแต่สามคนขึ้นไปและผู้ตรวจสอบบัญชีอย่างน้อยหนึ่งคนขึ้นไปเป็นเจ้าของที่. ¹⁶⁰ กรรมการมีอำนาจกระทำการแทนองค์กรไม่แสวงหาผลโดยอำนาจในการเป็นตัวแทนอาจถูกจำกัดโดยข้อบังคับขององค์กร. ¹⁶¹ ในเรื่องอำนาจกรรมการนั้นให้น่าประมวลกฎหมายแพ่งมาใช้บังคับ เช่น กรรมการอาจมอบหมายอำนาจหน้าที่ของตนให้แก่บุคคลอื่นได้โดยไม่ขัดต่อบังคับ. ¹⁶² เป็นต้น
	สหรัฐอเมริกา	องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรจะต้องมีคณะกรรมการบริหาร อำนาจองค์กรทั้งหมดจะต้องใช้โดยหรืออยู่ภายใต้อำนาจของคณะกรรมการองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร และกิจกรรมและกิจการของบริษัทจะได้รับการจัดการโดยหรือภายใต้การกำกับของคณะกรรมการองค์กรไม่แสวงหากำไร เว้นแต่กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในข้อบังคับขององค์กร. ¹⁶³ กรรมการขององค์กรต้องเป็นบุคคลธรรมดา โดยคณะกรรมการชุดหนึ่งต้องประกอบไปด้วยกรรมการตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป โดยจำนวนจะระบุหรือกำหนดไว้ในข้อบังคับ. ¹⁶⁴ กรรมการอาจได้รับค่าตอบแทนได้เว้นแต่ข้อบังคับกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น. ¹⁶⁵ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรจะต้องมีเจ้าหน้าที่ 2 คนแยกกัน คนหนึ่งรับผิดชอบการจัดการของบริษัทและอีกคนหนึ่งรับผิดชอบสำหรับ กิจการทางการเงินของบริษัท. ¹⁶⁶ เจ้าหน้าที่แต่ละคนมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับหรือข้อบังคับ และหน้าที่ที่คณะกรรมการกำหนด. ¹⁶⁷

¹⁶⁰ Article 15.

¹⁶¹ Article 16.

¹⁶² Article 55 of The Civil Code.

¹⁶³ § 29-406.01.

¹⁶⁴ § 29-406.03.

¹⁶⁵ § 29-406.11.

¹⁶⁶ § 29-406.40.

¹⁶⁷ § 29-406.41.

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
	ไทย	
	ประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์	สมาคม คณะกรรมการของสมาคมเป็นผู้ดำเนินการของสมาคมตามกฎหมายและข้อบังคับภายใต้การควบคุมของที่ประชุมใหญ่ (มาตรา 86) คณะกรรมการของสมาคมเป็นผู้แทนของสมาคมในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก (มาตรา 87)
	พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการจัด สวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546	องค์กรสาธารณประโยชน์ สมาคมที่เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ มีคณะกรรมการของสมาคมเป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้แทนของสมาคมในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก โดยเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ องค์กรสวัสดิการชุมชน เป็นการรวมตัวขององค์กรภาคประชาชน ไม่ได้อยู่ในรูปของนิติบุคคล ผู้บริหารองค์กรที่เกิดจากการคัดเลือกหรือเลือกตั้งเป็นผู้มีอำนาจกระทำการแทนในฐานะตัวแทนขององค์กรและสมาชิก
	ร่างพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนา องค์กรภาคประชา สังคม พ.ศ....	องค์กรภาคประชาสังคม ร่างกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้กำหนดอำนาจขององค์กร ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับรูปของนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้ ดังนั้น ขึ้นอยู่กับรูปแบบขององค์กร หากเป็นนิติบุคคล อย่างเช่น สมาคม ก็เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการสมาคมและเป็นผู้แทนของสมาคมในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก หากอยู่ในรูปของ คณะบุคคลก็เป็นไปในลักษณะของผู้แทนหรือตัวแทนของสมาชิก และองค์กรที่มีอำนาจดำเนินการขององค์กรและตัวแทนขององค์กรและสมาชิก
	ร่างพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการ ดำเนินงานของ องค์กรที่ไม่แสวงหา รายได้หรือกำไรมา แบ่งปันกัน พ.ศ.	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เนื่องจากร่างกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายควบคุมองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรจึงไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับอำนาจขององค์กร ดังนั้นอำนาจขององค์กรจึงขึ้นอยู่กับรูปแบบขององค์กรที่จัดตั้ง
การสิ้นสุดของ องค์กร	ญี่ปุ่น	องค์กรไม่แสวงหากำไรอาจสิ้นสุดลงได้ดังนี้ ¹⁶⁸ มีมติที่ประชุมให้ให้เลิก กำหนดไว้ในข้อบังคับ การขาดสมาชิกในองค์กร การควบรวมกิจการ การล้มละลาย การเพิกถอนการ

¹⁶⁸ Article 31.

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
		จัดตั้งองค์กร เมื่อเลิกกิจการแล้วต้องมีการชำระบัญชีและแจ้งต่อหน่วยงานรัฐ สำหรับทรัพย์สินที่เหลืออยู่ขององค์ที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ หากไม่มีบทบัญญัติในข้อบังคับเกี่ยวกับการมอบหมายทรัพย์สินที่เหลืออยู่ ผู้ชำระบัญชีอาจโอนไปยังรัฐบาลแห่งชาติหรือองค์กรสาธารณะในท้องถิ่นเมื่อได้รับอนุมัติจากหน่วยงานของรัฐที่มีเขตอำนาจศาล ทรัพย์สินใด ๆ ที่ไม่ได้จำหน่ายตามบทบัญญัติของสองวรรคก่อน ให้โอนไปยังคลังสมบัติแห่งชาติ. ¹⁶⁹
	สหรัฐอเมริกา	คณะกรรมการองค์กรอาจเสนอต่อสมาชิกให้ยุบองค์กรได้ โดยสมาชิกที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงได้อนุมัติตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ หากองค์กรไม่มีสมาชิกที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในการยุบองค์กร ข้อเสนอให้เลิกกิจการจะต้องได้รับการรับรองโดยองค์กรเมื่อได้รับการรับรองจากคณะกรรมการองค์กร. ¹⁷⁰ เมื่อได้รับการอนุมัติให้ยุบเลิกองค์กรแล้วให้ส่งคำร้องของเลิกกิจการไปยังนายกเทศมนตรี. ¹⁷¹ ภายหลังจากการเลิกองค์กรแล้วองค์กรไม่อาจดำเนินกิจกรรมต่างๆได้ เว้นแต่การชำระกิจการของบริษัท และต้องไม่โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบริษัท
	ไทย	
	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	สมาคม เลิกโดยข้อกำหนดในข้อบังคับ สิ้นสุดระยะเวลาที่ตั้งไว้ กิจการนั้นสำเร็จแล้ว มติที่ประชุมใหญ่ให้เลิก ล้มละลาย ถูกเพิกถอนทะเบียน
	พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546	องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรอยู่ในรูปของสมาคมเมื่อเลิกสมาคมตามที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดต้องแจ้งต่อสำนักงานส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติเพื่อให้ประกาศยกเลิกการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ในราชกิจจานุเบกษา

¹⁶⁹ Article 33.

¹⁷⁰ § 29-412.02.

¹⁷¹ § 29-412.03.

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
		องค์กรสวัสดิการชุมชน เมื่อเลิกกิจการ ให้องค์กรสวัสดิการชุมชน แจ้งต่อสำนักงานส่งเสริมและจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติเพื่อให้ ประกาศยกเลิกในราชกิจจานุเบกษา
ร่างพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนา องค์กรภาคประชา สังคม พ.ศ....		องค์กรภาคประชาสังคม เป็นไปตามลักษณะของสถานะของ บุคคล กล่าวคือ หากเป็น สมาคม หรือมูลนิธิ ซึ่งอยู่ในรูปของนิติ บุคคล การยุบเลิกจึงต้องเป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดในเรื่องการ จัดตั้งและยกเลิกไว้ได้แก่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ หากเป็นบุคคลธรรมดาที่เข้าร่วมกลุ่มกันอย่างเช่น องค์กร สวัสดิการชุมชน เช่นนี้ การยุบเลิกจึงเป็นการหยุดทำกิจกรรม ร่วมกันของสมาชิกที่เข้าร่วมกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสมัครใจตกลง ยินยอมพร้อมใจร่วมกันเลิกของสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มกัน
ร่างพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการ ดำเนินงานของ องค์กรที่ไม่แสวงหา รายได้หรือกำไรมา แบ่งปันกัน พ.ศ.		องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เป็นไปตามลักษณะและประเภทของ บุคคล ว่าเป็นนิติบุคคลหรือคณะบุคคล
การรับประโยชน์ ด้านภาษี	ญี่ปุ่น	องค์กรไม่แสวงหากำไรจะได้รับการลดหย่อนภาษีตามที่ กฎหมายกำหนด และหากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรทำตาม ดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยมาตรการภาษี พิเศษและได้รับการอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากรให้มีส่วนใน การส่งเสริมสาธารณประโยชน์ บุคคลหรือองค์กรที่บริจาคให้ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ ภาษีนิติ บุคคล หรือภาษีมรดกตามที่กฎหมายกำหนดด้วยเช่นกัน ¹⁷²
	สหรัฐอเมริกา	องค์กรไม่แสวงหากำไรที่มีวัตถุประสงค์ทางศาสนา การกุศล วิทยาศาสตร์ การทดสอบเพื่อความปลอดภัย สาธารณะ วรรณกรรม หรือการศึกษาหรือเพื่อส่งเสริมการ แข่งขันกีฬาหรือเพื่อป้องกันการทารุณกรรมเด็กหรือสัตว์ ได้รับการยกเว้นภาษีตามกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา US Code § 501 (c) (3)
	ไทย	

¹⁷² Article 46.

ประเด็น	ประเทศ	รายละเอียดกฎหมาย
	ประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์	สมาคม ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ประกาศกำหนดให้ เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศล จะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากร และผู้บริจาคได้รับสิทธิประโยชน์ ทางภาษี
	พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการจัด สวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546	องค์กรสาธารณประโยชน์ ต้องเป็นนิติบุคคลและมีการประกาศ กำหนดให้เป็นองค์การหรือสถานสาธารณกุศลจึงจะได้รับสิทธิ ประโยชน์ด้านภาษี หากไม่ได้เป็นนิติบุคคลจะต้องเสียภาษีในนาม ของคณะบุคคล องค์กรสวัสดิการชุมชน ไม่ได้เป็นนิติบุคคลถือเป็นคณะบุคคลต้อง เสียภาษีเงินได้ในนามคณะบุคคล
	ร่างพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนา องค์กรภาคประชา สังคม พ.ศ....	องค์กรภาคประชาสังคม มีสิทธิได้รับยกเว้นภาษีสำหรับเงินที่ ได้รับการอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาค ประชาสังคม หรือเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานหรือหน่วย งานของรัฐอื่น ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ประมวลรัษฎากร กำหนด บุคคลซึ่งให้การสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมได้รับสิทธิ ประโยชน์ด้านภาษีอากรตามที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากร เฉพาะการบริจาคให้แก่กองทุน หรือให้การสนับสนุนการ ดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม
	ร่างพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการ ดำเนินงานของ องค์กรที่ไม่แสวงหา รายได้หรือกำไรมา แบ่งปันกัน พ.ศ.	องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ร่างกฎหมายไม่ได้วางหลักเกณฑ์

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

จากการศึกษาธนาคารเวลา คือ รูปแบบกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนดูแลซึ่งกันและกัน ด้วยการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์บริการขั้นพื้นฐาน และสามารถสะสมเวลาไว้เสมือนเราออมเงิน ในบัญชีธนาคารของเรา เมื่อยามจำเป็นที่ต้องการ ได้รับความช่วยเหลือก็สามารถเบิกเวลามาใช้ได้ ธนาคารเวลาจะเกิดขึ้นเมื่อเครือข่าย สมาชิกมีข้อตกลงร่วมกันว่า มีการแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ในรูปแบบบริการ ขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักคิดที่ว่า ทุกคนมีเวลาเท่าเทียมกันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่าย ทางสังคมที่เข้มแข็งในการดูแลซึ่งกันและกัน โดยกรอบแนวคิดมีองค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ให้บริการ รูปแบบการให้บริการ และผู้รับบริการ โดยบุคคลฝากเวลาที่เขาได้ให้บริการหรือการช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น งานซ่อมบำรุง งานบริการอำนวยความสะดวก งานนันทนาการ งานบ้าน งานส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นต้น โดยมีธนาคารเวลาเป็น คนกลางหรือตัวกลางในการเชื่อมต่อระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ กล่าวคือ ธนาคารเวลาจะประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่จะบริการจัดการผู้รับผู้ให้ โดยจับคู่ ประเมินความต้องการ เตรียมความพร้อม จัดกิจกรรมที่เหมาะสม ทั้งนี้อาจกำหนด 1 ชั่วโมงการทำงานเท่ากับ 1 คะแนน เมื่อสมาชิกต้องการถอนสามารถทำได้ตลอดไม่ต้องรอถึงช่วงที่เป็นผู้สูงอายุ การถอนเป็นการรับผลตอบแทนในรูปของการบริการ เมื่อนำรูปแบบของธนาคารเวลามาดำเนินการให้เกิดรูปธรรมจะต้องมีการบริหารจัดการซึ่งต้องประกอบไปด้วย 1.คน (Man) ได้แก่ สมาชิก คณะกรรมการผู้กำหนดหลักเกณฑ์ของธนาคาร เจ้าหน้าที่เชื่อมต่อผู้ให้บริการและผู้รับบริการ 2. การจัดการ (Management) ต้องอาศัยคณะกรรมการ การตั้งกฎเกณฑ์ การจัดเก็บข้อมูล การฝึกอบรม 3. สิ่งสนับสนุน (Material) ได้แก่ สถานที่ ระบบข้อมูล โปรแกรม Software หรือ Application วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินการ 4. (Money) ได้แก่ การจัดเก็บค่าสมาชิก เงินบริจาค เงินสนับสนุนจากกองทุนของรัฐ องค์กร หน่วยงานต่างๆ

เมื่อนำแนวคิดของระบบธนาคารเวลาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยเป็นข้อดีด้วยการที่สังคมไทยมีวัฒนธรรมของการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นทุนเดิม และเป็นการสร้างสังคมให้เกิดการมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และนำไปใช้เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุซึ่งประเทศไทยกำลัง

จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ คือประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละสิบของประชากรทั้งประเทศ เมื่อผู้สูงอายุมีจำนวนมากส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว ทั้งประเด็นงบประมาณ เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม ในระดับระหว่างประเทศมีคำแนะนำและมติขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ องค์การอนามัยโลก และหน่วยงานอื่นๆ ของสหประชาชาติส่งเสริมให้รัฐบาลรวมหลักการเรื่อง อีสราภาพ การมีส่วนร่วม ได้รับการดูแล เติบโตเต็มตัว และศักดิ์ศรี สำหรับประเทศไทยการคุ้มครองผู้สูงอายุของประเทศไทยนั้นเริ่มต้นตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติเรื่องการคุ้มครองผู้สูงอายุไว้ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 71 รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น ดังนั้นการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อคุ้มครองผู้สูงอายุจึงกระทำได้ภายใต้การรับรองของรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้การจัดตั้งองค์กรดังกล่าวอาจจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน คุ้มครองดูแลผู้สูงอายุจึงสามารถกระทำได้ตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้

นอกจากรัฐธรรมนูญแล้วประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นการเฉพาะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและให้สิทธิประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเพื่อตอบสนองมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งบัญญัติให้ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ และเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา 5 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมโดยรัฐและหน่วยงานของรัฐ

ดังนั้น รูปแบบของธนาคารเวลา (Time Bank) สามารถนำไปใช้รองรับการเข้าสู่สังคมสูงวัยได้ในอนาคต กล่าวคือ เมื่อคนในวัยทำงานหรือหนุ่มสาวให้บริการและฝากเครดิตเวลาไว้กับธนาคารเวลาในปัจจุบันเหมือนการออมทรัพย์เมื่อถึงวัยชราเป็นผู้สูงอายุก็สามารถที่จะเบิกถอนเครดิตเวลาเหล่านั้นมาใช้ได้ โดยไม่ต้องใช้เงินหรือขอความช่วยเหลือจากญาติ

เมื่อพิจารณาจากรูปแบบของธนาคารเวลาแล้วเห็นได้ว่าไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรมาแบ่งปันกันระหว่างสมาชิก กล่าวคือมีลักษณะเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ซึ่งปัจจุบันได้แก่สมาคม มูลนิธิ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน และองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย

พิเศษ โดยทั่วไปแล้วองค์กรไม่แสวงหากำไรที่เกิดขึ้นในประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นมีลักษณะเป็นนิติบุคคล ได้แก่ บุคคลที่กฎหมายกำหนดขึ้น ไม่ใช่บุคคลธรรมดาที่มีชีวิตจิตใจ กฎหมายเรียกว่านิติบุคคล ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้จึงจะมีสภาพนิติบุคคลขึ้นได้ แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นชนิดที่ระบุไว้ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น อาจก่อตั้งเป็นนิติบุคคลโดยกฎหมายอื่นก็ได้

การจัดตั้งธนาคารเวลาซึ่งมีลักษณะเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรนั้นอาจจัดตั้งขึ้นในรูปของสมาคม โดยจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือโดยได้รับการรับรองให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ หรือองค์กรสวัสดิการสังคมโดยอาศัยพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ซึ่งการจัดตั้งเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์นั้นจะต้องจดทะเบียนสมาคมก่อนและนำไปขอให้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติรับรองจึงจะได้สิทธิในเงินอุดหนุนจากกองทุน ขณะที่องค์กรสวัสดิการชุมชนนั้นเป็นองค์กรภาคประชาชนซึ่งรวมตัวกันในชุมชนประชาชนจัดตั้งกันเองแล้วไปยื่นขอให้คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติรับรอง

ปัจจุบันมีร่างกฎหมายสองฉบับที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม และร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน ซึ่งร่างกฎหมายส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมนั้นมุ่งส่งเสริมและพัฒนาองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรภาคประชาสังคมไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่และจัดตั้งขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของชุมชน ท้องถิ่น สังคม โดยไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน เป็นการรับจัดแจ้งจัดทำทะเบียนและระบบขององค์กรภาคประชาสังคม ทั้งนี้การเป็นองค์กรภาคประชาสังคมจะได้รับสิทธิประโยชน์จากกองทุนและมีสิทธิได้รับการยกเว้นภาษีเงินที่ได้รับจากการอุดหนุนจากกองทุน ตลอดจนบุคคลที่ให้การสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมจะได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีด้วย ในส่วนของร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกัน นั้นเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมองค์กรที่ไม่แสวงหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกันเท่านั้น ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมจะเป็นประโยชน์สำหรับธนาคารเวลาเนื่องจากได้รับสิทธิประโยชน์จากกองทุนและภาษี

สำหรับรูปแบบการดำเนินการของธนาคารเวลาตามกฎหมายไทย กฎหมายญี่ปุ่น และกฎหมายสหรัฐอเมริกา พอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้คือ การดำเนินกิจกรรมของธนาคารเวลาเป็นการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่ไม่ได้แสวงหารายได้มาแบ่งปันกัน การดำเนินการจำเป็นต้องมีสมาชิก

ได้แก่กลุ่มคนในชุมชน การบริหารจัดการโดยอยู่ในรูปคณะกรรมการบริหาร มีผู้จัดการธนาคารเวลา มีผู้ประสานงานทำหน้าที่จัดกิจกรรม มีนักบัญชี และนักเทคนิค สิ่งสนับสนุน เช่น สถานที่ตั้ง การจัดการ ข้อมูล โปรแกรมซอฟต์แวร์ และเงิน มาจากค่าบำรุงสมาชิก การบริจาค ทุนจากหน่วยงานของรัฐ เป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งทั้งหมดนี้หากจัดตั้งให้อยู่ในรูปนิติบุคคลจะทำให้การดำเนินงานของธนาคารเวลา มีความคล่องตัว โปร่งใส และตรวจสอบได้

ประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศต้นกำเนิดของธนาคารเวลา ทั้งสองประเทศตรากฎหมายส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อรองรับการดำเนินการองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร โดยเฉพาะญี่ปุ่นนั้นการตรากฎหมายเป็นผลจากการเกิดขึ้นของเครือข่ายธนาคารเวลาที่วัตถุประสงค์เริ่มแรกคือดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้มีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลที่เจาะจงทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ ซึ่งการจัดตั้งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรและมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายตอบโจทยในเรื่อง กำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างชัดเจน การเข้าออกของสมาชิก สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก การบริหารจัดการซึ่งต้องมีกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนเป็นผู้บริหารจัดการธนาคารเวลา ตลอดจนเจ้าหน้าที่ดำเนินการในด้านต่างๆ เช่น จัดหาผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จัดการเชื่อมต่อระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ การจัดเก็บเวลา และติดตามตรวจสอบ ซึ่งสามารถกำหนดอยู่ในข้อบังคับขององค์กร มีนักบัญชีทำหน้าที่บันทึกข้อมูลทางการเงินตามระบบของการบัญชีและตรวจสอบความถูกต้อง ปัจจัยสำคัญอีกประการคือเงินสนับสนุนการดำเนินการ เนื่องจากเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหารายได้มาแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกจึงจำเป็นต้องมีรายได้จากค่าสมาชิก การบริจาค เพื่อมาเป็นทุนในการบริหารจัดการ ซึ่งธนาคารเวลาเองจะได้รับประโยชน์หากจัดตั้งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรในรูปนิติบุคคลโดยได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษี องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรจึงมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ลักษณะการดำเนินการ และประโยชน์จากรูปแบบองค์กรแตกต่างจาก สมาคม องค์กรสาธารณประโยชน์ และองค์กรสวัสดิการชุมชน

ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเป็นกฎหมายแม่บทหรือกฎหมายกลาง คงมีแต่พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่มุ่งส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ชุมชนเป็นหลัก การจัดตั้งองค์กรตามกฎหมายนี้จำกัดให้สมาคมต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสวัสดิการสังคมเพื่อประโยชน์ในการรับสิทธิประโยชน์หรือเงินช่วยเหลือจากกองทุน แต่องค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายนี้ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่องค์กรหรือผู้บริจาค ซึ่งหากเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรแล้วจะได้รับสิทธิพิเศษดังกล่าว

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์และไม่ได้แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน อย่างเช่น ธนาคารเวลา ควรที่จะตรากฎหมายในระดับพระราชบัญญัติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล กำหนดประเภทของกิจกรรมต่างๆต้องเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ที่แท้จริงและเหมาะสม โดยต้องไม่มีการนำรายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกและดำเนินการโดยภาคเอกชนไม่ใช่หน่วยงานภาครัฐ การจัดตั้งโดยวิธีจดทะเบียนเพื่อให้หน่วยงานของรัฐได้ควบคุม กำกับดูแล เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

6.2.2 กฎหมายส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรนี้ควรมีบทบัญญัติประกอบไปด้วยส่วนสำคัญเกี่ยวกับองค์กร ดังนี้ (1) หลักการทั่วไปและกำหนดประเภทของกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ที่จะนำมาขอจัดตั้งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร (2) ลักษณะขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไรภายใต้กฎหมายฉบับนี้ (3) การจัดตั้งและข้อบังคับ (4) วัตถุประสงค์และอำนาจขององค์กร (5) การบอกรับ การสิ้นสุด สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก (6) การจัดการองค์กรว่าด้วย ที่มา อำนาจการสิ้นสุด ของกรรมการ เจ้าหน้าที่และพนักงาน (7) การสิ้นสุดขององค์กร (8) การชำระบัญชี

6.2.3 องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรนี้มีสิทธิได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนต่างๆของหน่วยงานภาครัฐที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์หรือจัดสวัสดิการสังคม เช่น ธนาคารเวลาที่จัดตั้งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามกฎหมายนี้หากมีวัตถุประสงค์และการดำเนินการเพื่อผู้สูงอายุแล้วให้มีสิทธิขอเงินสนับสนุนจากกองทุนผู้สูงอายุ หรือ ให้มีสิทธิได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 โดยไม่จำเป็นต้องขอรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์หรือองค์กรสวัสดิการชุมชนอีก

6.2.4 องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่จัดตั้งขึ้นภายใต้กฎหมายนี้ได้รับการยกเว้นภาษีสำหรับเงินที่ได้รับการอุดหนุนจากกองทุน หรือเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานหรือหน่วยงานของรัฐ และดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ประมวลรัษฎากรกำหนด บุคคลซึ่งให้การสนับสนุนองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากร เฉพาะการบริจาคให้แก่กองทุน หรือการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ตามที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากร บุคคลที่บริจาคเงินให้แก่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรมีสิทธินำจำนวนเงินที่บริจาคไปหักลดหย่อนหรือรายจ่าย เช่นเดียวกันกับการบริจาคเพื่อองค์กรสาธารณประโยชน์ตามประมวลรัษฎากร

บรรณานุกรม

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2562.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. "สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย." สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2564, https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1610815306-335_0.pdf.

กรมสรรพากร. "มูลนิธิหรือสมาคมที่ได้รับการยกเว้นภาษี." สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2564, <https://www.rd.go.th/44187.html>.

กวิสรา ต้นชู. "การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุ." *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2562.

กองนิติการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. *คำอธิบายพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546*. กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิสัย, 2547.

กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กรมคุ้มครองสิทธิ. *แนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2562.

กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ กรมคุ้มครองสิทธิ. *แนวทางการดำเนินงานธนาคารเวลาแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2562.

กองสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. *การสำรวจองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร พ.ศ. 2561 The 2018 Non-Profit Organization Survey*. กรุงเทพฯ: ดอกเบญจ, 2562.

กิตติศักดิ์ ปรกติ. *คำอธิบายกฎหมายแพ่งหลักทั่วไปด้วยบุคคลธรรมดา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2550.

กิตติศักดิ์ ปรกติ. *หลักกฎหมายบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2553.

จิตติ ดิงศภัทย์. *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

ฉัฐพล ช่วยประสาพัฒนา. "ภาระภาษีเงินได้ขององค์กรไม่แสวงหากำไร." *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2559.

เนตร หงส์ไกรเลิศ. การวิจัยและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการดำเนินงาน “ธนาคารเวลา”.

กรุงเทพฯ: สำนักงานสนับสนุนการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพรองรับสังคมผู้สูงอายุ, 2561.

บรรลุ ศิริพานิช. *ผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน 2542.

บัญญัติ สุชีวะ. “การแสดงเจตนาของนิติบุคคล.” *วารสารกฎหมาย* 2, ฉ. 1 (2519): 25.

พระราชบัญญัติ (สิงห์คำ ขยวีโส). “กระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม ภายใต้รูปแบบธนาคารความดี สำหรับหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล หนเหนือ.” *ปริญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 2555.

ภัศราภรณ์ ศรีอาจนันท์โชติ. “แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาตนเองเพื่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2561.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, *คู่มือการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. “สวัสดิการชุมชน.” สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2564,

<https://web.codi.or.th/faq/20190425-844/>.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. *ความเป็นไปได้ในการลดสภาพความเป็นนิติบุคคลของส่วนราชการ*. กรุงเทพฯ:

โครงการศึกษาเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2547.

สมนึก แสงเขียว. “การจัดสวัสดิการของรัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 2544.

สมยศ เชื้อไทย. *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552.

สุนทร มณีสวัสดิ์. “สถานะทางกฎหมายของวัดไทย.” *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

อนุมติ ใจสมุทร. *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยบุคคล*. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515.

- Cahn, E. & J. Rowe. *Time Dollars: The New Currency that Enables Americans to Turn their Hidden Resource-Time-into Personal Security & Community Renewal*. Emmaus, PA: Rodale Press, 1992.
- Cahn, Edgar S. *No More Throw-Away People the Co-Production Imperative*. 2nd ed. Washington, DC: Essential Books, 2004.
- Cahn, Edgar S., *No More Throw-Away People the Co-Production Imperative*, 2nd ed. (Washington, DC: Essential Books, 2004), 6.
- D., Boyle. "Time as currency." *Voluntary Action Journal* 1, no. 3 (1999): 24–38.
- Dirusso, Alyssa A. "American Nonprofit Law in Comparative Perspective." *Washington University Global Studies Law Review* 10, no.1 (2011): 61.
- Hayashi, M. "Japan's Fureai Kippu Time-Banking in Elderly care: Origins, Development, Challenges and Impact." *International Journal of Community Currency Research* 16, no. A (2012): 30-44.
- Investopedia. "Time Banking." Accessed June 11, 2021. <https://www.investopedia.com/terms/t/time-banking.asp>.
- Japan NPO Center. "Topics." Accessed June 11, 2021. https://www.jnpoc.ne.jp/?page_id=198#a01
- Kate, Luckert. "Nonprofit Organizations (Definition and Examples)." Accessed May 18, 2021. https://www.learningtogive.org/sites/default/files/handouts/Definition_Examples_Nonprofit_Organizations.pdf.
- Legal Information Institute. "Non-profit organizations." Accessed June 11, 2021, https://www.law.cornell.edu/wex/non-profit_organizations.
- Lietaer, Bernard. "Complementary Currencies in Japan Today: History, Originality and Relevance." *International Journal of Community Currency Research* 8, no. 1 (2004): 1-23.

- Logsdon, Alexis. "Legal Guidelines for Starting and Running Your Nonprofit Organization." Accessed June 11, 2021.
<https://www.missionbox.com/article/112/legal-guidelines-for-starting-and-running-your-nonprofit-organization>.
- McNamara, Carter. "Basic Overview of Nonprofit Organizations." Accessed May 18, 2021. <https://managementhelp.org/organizations/nonprofits.htm>.
- Men Ageing & Health Achieving health across the life span. "World Health Organization." Accessed June 11, 2021.
http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/66941/WHO_NMH_NPH_01.2.pdf?sequence=1, p.10.
- Miller, Jill. "Both borrowers and Lenders: Time Banks and the Aged in Japan." Master's thesis, Australian National University, 2008.
- Miller, Jill. "Mizushima and her Creation of Time Banking." Accessed June 8, 2021.
<http://www.transitsocialinnovation.eu/sii/ctp/tb-japan-1>.
- Moral-Espin, Lucia del. "Sharing is Caring: Mediterranean Time Banking in a Multidimensional Crisis Scenario." *International Journal of Community Currency Research* 21, no. Summer (2017): 34.
- Roger A. Lohmann. "Charity Philanthropy, Public Service, or Enterprise: What are the big questions of Nonprofit Management today?." *Public Administration Review* 67, no. 3 (2007): 437-444.
- TimeBanks.Org. "TimeBanking's Beginnings." Accessed June 11, 2021.
<https://timebanks.org/about/>.
- TimeBanks.Org. "What is Timebanking?." Accessed June 11, 2021,
<https://timebanks.org/what-is-timebanking/>.
- United Nations Human Rights. "United Nations Principles for Older Persons." Accessed June 11, 2021, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/olderpersons.aspx>.

United Nations. *World Population Prospects The 2006 Revision Volume III: Analytical Report*. New York: United Nations, 2010.

USA Corporate Services. "Not for Profit Corporations – Not Profit Organizations." Accessed June 11, 2021. <https://www.usa-corporate.com/new-business-resources/nonprofits/>.

World Bank. "The Role of Non-Profit Organizations in Development: The Experience of the World Bank."

Yamasaki, Sosei, Koma & Ono Glocal Law Office. "Charitable organisations in Japan: overview." Accessed June 11, 2021. [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-019-3735?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true#co_anchor_a729917](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-019-3735?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true#co_anchor_a729917)

